

**ZAŠTITA SLOBODE
GOVORA U
PRAVOSUDNOM
SISTEMU SRBIJE**

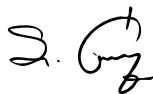

Kingdom of the Netherlands

ZAŠTITA SLOBODE GOVORA U PRAVOSUDNOM SYSTEMU SRBIJE

FONDACIJA
SLAVKO
CURUVIJA
FOUNDATION

cepri§

Centar za pravosudna istraživanja

Izdavač:

Slavko Ćuruvija fondacija

Uredile:

Sofija Mandić, Ivana Stevanović

Autori/ke:

Praksa Evropskog suda za ljudska prava kao izvor prava:

Relja Radović

Parnični postupci:

Vida Petrović - Škero, *istraživačice*: Ana Zdravković, Nataša Stojadinović

Krivičnopravna zaštita novinara i medijskih radnika:

Uloga tužilaštva u krivičnopravnoj zaštiti novinara - Nataša Jovanović

Sudski postupci za zaštitu novinara - Kruna Savović

Sloboda izražavanja u vreme vanrednog stanja i pandemije virusa Covid 19 - Nataša Jovanović

Dizajn i prelom:

Slaviša Savić

Lektura:

Zorica Antonijević

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu ove publikacije isključivo su odgovorni Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

Projekat sprovode Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja, uz finansijsku podršku Evropske unije i MATRA programa Ambasade Kraljevine Holandije.

Beograd, februar 2021.

SADRŽAJ

Uvod	4
Spisak skraćenica	5
Međunarodni instrumenti za zaštitu slobode govora	6
Praksa Evropskog suda za ljudska prava kao izvor prava	11
Nacionalni pravni okvir	21
Kodeks novinara i Savet za štampu u sudskoj praksi	25
Parnični postupci	27
Krivičnopravna zaštita novinara i medijskih radnika	77
Sloboda izražavanja u vreme vanrednog stanja i pandemije virusa COVID-19	130

UVOD

Sloboda izražavanja u Srbiji već godinama je u padu, prema svim relevantnim međunarodnim pokazateljima i izveštajima. Tokom 2020. godine, Srbija je nastavila sunovrat na rang listi Reportera bez granica: sa 59. pozicije 2016. godine, u 2020. je dospela na 93. mesto od ukupno 180. U obrazloženju je navedeno da je Srbija „postala zemlja u kojoj je često opasno biti novinar“. Izveštaj „Zemlje u tranziciji“ organizacije Freedom House za 2020. Srbiju smešta po prvi put u „hibridne režime“ – u velikoj meri zbog ograničavanja medijskih sloboda.

Evropska komisija, u svom izveštaju za 2020. godinu, navodi da „slučajevi pretnji, zastrašivanja i nasilja nad novinarima i dalje predstavljaju izvor ozbiljne zabrinutosti“. „Govor mržnje i diskriminišući rečnik često se koriste i tolerišu u medijima, a regulatorna tela ili tužioc retko se njima bave“, dodaje se u izveštaju. EK konstatuje da u 2020. godini nije bilo napretka u oblasti slobode izražavanja i nezavisnosti sudstva.

Ova analiza ima za cilj da utvrdi činjenično stanje kada je reč zaštititi medijskih sloboda i medijskih profesionalaca u pravosudnom sistemu Srbije, na osnovu temeljne analize sudskih postupaka koji su vođeni kako u parničnim postupcima prema Zakonu o javnom informisanju i medijima, tako i u oblasti krivično – pravne zaštite novinara u slučajevima pretnji, zastrašivanja i fizičkih napada. Posebno su obrađene presude Evropskog suda za ljudska prava koje se tiču slobode izražavanja, s obzirom na to da one predstavljaju standarde i izvor prava u domaćem zakonodavnom sistemu.

U ovoj početnoj analizi, posmatrani su pravosnažno okončani krivični predmeti u periodu 2017 – 2020, kao i pravosnažno okončani parnični postupci (2017 – 2019) protiv pet medijskih kuća koje je Savet za štampu označio kao one koji najčešće krše Kodeks novinara Srbije. U narednim izveštajima opseg posmatranja biće proširen i na medije koji se pridržavaju Kodeksa, kao i na aspekte krivično – pravne zaštite koji su uočeni kao problematični u ovoj analizi.

Suđenje za ubistvo novinara i vlasnika listova Dnevni telegraf i Evropljanin, Slavka Ćuruvije, iako jedino koje se vodi za ubistvo novinara, nije bilo obuhvaćeno ovom analizom. Ovaj postupak, koji traje od 2014. godine, biće predmet posebne analize onda kada bude okončan pravosnažnom presudom. Verujemo da bi svako drugačije postupanje za Slavko Ćuruvija fondaciju predstavljalo sukob interesa.

Osim u slučajevima u kojima je reč o javnosti dobro poznatim predmetima, lična imena su izostavljena iz ove analize, kako bi se zaštitila privatnost stranaka u postupku. Svi izrazi upotrebljeni u ovoj publikaciji u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju prirodni muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Na kraju poglavlja o parničnim i krivično-pravnim postupcima, iznete su preporuke za unapređenje sudske zaštite slobode izražavanja, koje su se nametnule iz analize konkretnih sudskih postupaka. Zaključcima i preporukama iz ove analize želimo da otvorimo diskusiju o mogućim pravcima efikasnije i efektivnije zaštite slobode izražavanja pred sudovima u Srbiji, kao preduslovu za slobodnu i pluralističku debatu u društvu, oslobođenu straha i pritisaka.

SPISAK SKRAĆENICA

AJT	▶	Apelaciono javno tužilaštvo
EKLJPS	▶	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	▶	Evropski sud za ljudska prava
KZ	▶	Krivični zakonik Republike Srbije
MPGPP	▶	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
MUP	▶	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NUNS	▶	Nezavisno udruženje novinara Srbije
OJT	▶	Osnovno javno tužilaštvo
PU	▶	Policajska uprava
RJT	▶	Republičko javno tužilaštvo
SRG	▶	Stalna radna grupa za bezbednost novinara
UNS	▶	Udruženje novinara Srbije
VJT	▶	Više javno tužilaštvo
VKS	▶	Vrhovni kasacioni sud
ZKP	▶	Zakonik o krivičnom postupku
ZoJIM	▶	Zakon o javnom informisanju i medijima
ZOO	▶	Zakon o obligacionim odnosima
ZPP	▶	Zakon o parničnom postupku

MEĐUNARODNI INSTRUMENTI ZA ZAŠTITU SLOBODE GOVORA

Opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju. Potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu sa Ustavom, što je propisano članom 194. Ustava Srbije. Pored pregleda obavezujućih međunarodnih ugovora koje je Srbija ratifikovala i koji predstavljaju sastavni deo domaćeg zakonodavstva (konvencije i paktovi), predstavljene su i relevantne deklaracije, preporuke i rezolucije, koje, iako nisu pravno obavezujuće, pružaju uputstva, preporuke i smernice za države članice u oblasti zaštite slobode izražavanja i zaštite bezbednosti novinara i medijskih radnika.

Dokumenti Ujedinjenih nacija

- **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima.** Usvojila ju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. Članom 19. određeno je da svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obaveštenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.

- **Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹** (MPGPP/ICCPR). Usvojila ga je Generalna skupština Ujedinjenih nacija, a naša zemlja ratifikovala je Pakt 2001. godine. Članom 19. predviđeno je da niko ne može biti uznemiravan zbog svog mišljenja; da svako ima pravo na slobodu izražavanja i da to pravo podrazumeva slobodu traženja, primanja i širenja obaveštenja i ideja svake vrste, bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno, putem štampe ili u umetničkom obliku, ili ma kojim drugim sredstvom po sopstvenom izboru. Takođe, određeno je da korišćenje slobode povlači posebne dužnosti i odgovornosti. Ono se može podvrgnuti izvesnim ograničenjima koja moraju biti izričito utvrđena zakonom i koja su neophodna:

- a) radi poštovanja prava i ugleda drugih lica;
- b) za zaštitu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili javnog zdravlja, ili morala.

- **Opšti komentar 34 u vezi sa članom 19 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima²** Komitet za ljudska prava UN usvojio je 2011. godine. Opštim komentarom se preciziraju odredbe Međunarodnog pakta u vezi sa slobodom mišljenja i izražavanja i daju se smernice državama članicama kako da implementiraju ovaj član Pakta. Komitet je zauzeo stav da je „novinarstvo funkcija koju deli širok spektar aktera, uključujući profesionalne izveštače i analitičare s punim radnim vremenom,

¹ Sl. list SFRJ, br. 7/71

² <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

kao i blogere i druge koji se bave oblicima samoobjavlivanja u štampi, na internetu ili bilo gde drugde”.

– O pitanju slobode izražavanja i bezbednosti novinara radna tela UN izjašnjavaju se kroz **rezolucije**, a za zaštitu bezbednosti novinara su relevantne: Rezolucija 21/12 Saveta za ljudska prava UN o bezbednosti novinara (2012)³; Rezolucija Generalne skupštine UN o bezbednosti novinara i nekažnjivosti (2014)⁴; Rezolucija UNESCO br. 29 (2007) kojom se osuđuje nasilje nad novinarima⁵; Rezolucija 1738 (2006) Saveta bezbednosti UN osuđuje napade na novinare u konfliktnim situacijama.⁶

– **Specijalne procedure Saveta za ljudska prava UN (Specijalni izveštaji)** jesu nezavisni eksperti koji prate implementaciju međunarodnih instrumenata u tematskim oblastima. Preporuke Specijalnih izveštilaca bi države članice UN trebalo da implementiraju i da o napretku u njihovoj primeni periodično izveštavaju Ujedinjene nacije. Pored toga, specijalne procedure UN imaju mandat da primaju i razmatraju pojedinačne predstavke u slučajevima pojedinačnih kršenja ljudskih prava. Mandat **Specijalnom izveštocu UN za promovisanje i zaštitu slobode izražavanja i mišljenja** uspostavljen je 1993. godine, a **Specijalna izveštiteljka Ujedinjenih nacija o nasilju prema ženama, njegovim uzrocima i posledicama** objavila je u julu 2020. godine izveštaj koji se tematski odnosi na suzbijanje nasilja prema novinarkama.⁷

Dokumenti Saveta Evrope

– **Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama**⁸ (EKLJP) i **protokoli uz Konvenciju**. Čl. 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima (Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda; u daljem tekstu EKLJP) garantuje pravo na slobodu izražavanja. Stav 1 ovog člana definiše sadržaj prava kao „slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice”, dok stav 2 definiše moguća ograničenja. Praksa Evropskog suda za ljudska prava u pogledu prava na slobodu izražavanja je obimna i tiče se kako medija tako i mnogih drugih polja društvenog života.

– U **Deklaraciji o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i drugih medijskih aktera Saveta Evrope**⁹ (2014) ukazuje se na sve veći broj slučajeva

³ <https://www.undocs.org/A/HRC/RES/21/12>

⁴ <https://undocs.org/A/res/68/163>

⁵ <https://en.unesco.org/sites/default/files/resolution29-en.pdf>

⁶ <https://www.refworld.org/docid/45c30c6f.html>

⁷ Suzbijanje nasilja prema novinarkama, Izveštaj specijalne izveštiteljke Ujedinjenih nacija za nasilje prema ženama, njegove uzroke i posledice, A/HRC/44/52, ceo izveštaj i preporuke dostupni na: <https://undocs.org/en/AHRC/44/52>

⁸ *Službeni list SCG (Međunarodni ugovori)*, br. 9/03

⁹ Deklaracija o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i drugih medijskih aktera Komiteta ministara Saveta Evrope, usvojena 30. aprila 2014. godine, dostupna na: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2188999>

zastrašivanja i napada na novinare i druge medijske aktere, kao i na nedovoljne napore koje države ulažu u privođenje pravdi počinitelaca ovih zločina, što doprinosi daljem razvoju kulture nekažnjivosti za napade i nasilje nad novinarima. U dokumentu se naglašava da ova alarmantna situacija ne važi samo za profesionalne novinare i druge aktere u tradicionalnim medijima već da se krug medijskih aktera proširio, što je posljedica nastajanja novih medijskih formi u digitalnom dobu, pa se tako ovi rizici odnose i na sve one koji doprinose artikulisanju javne debate, uključujući sve one koji praktikuju novinarsku aktivnost ili imaju funkciju „kontrolora vlasti”.¹⁰

– Dodatne instrumente zaštite Saveta Evrope pronalazimo i u Rezoluciji parlamentarne skupštine Saveta Evrope 2141 (2017) o napadima na novinare i slobodi medija u Evropi¹¹, Preporuci Komiteta ministara br. CM/Rec(2016)4 o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i drugih medijskih aktera iz 2016. godine,¹² Preporuci Komiteta ministara br. R(2000)7 o pravima novinara da ne otkrivaju svoje izvore informacija¹³, kao i Preporuci Komiteta ministara br. R(97)20 iz 1997. o govoru mržnje¹⁴.

Dokumenti Evropske unije

– **Povelja o osnovnim pravima u Evropskoj uniji**¹⁵ jemči u članu 11 pravo na slobodu izražavanja i informisanja. To pravo obuhvata slobodu zauzimanja stavova i pravo na primanje i davanje informacija i ideja bez ometanja od strane javnih vlasti i bez obzira na granice. Posebno je naglašeno i da se mora poštovati sloboda i pluralizam štampe.

– **Smernice EU o ljudskim pravima koje se odnose na slobodu izražavanja na internetu i van njega (online/offline).**¹⁶ Usvojio ih je Savet Evropske unije 12. maja 2015. godine. Cilj im je da promovišu i zaštite slobodu mišljenja i izražavanja, podsećajući na međunarodne standarde u ovoj oblasti, uz političke i operativne upute. Smernice daju praktične savete kako doprineti sprečavanju potencijalnih povreda slobode izražavanja i mišljenja. U smernicama je naglašeno:

Rad novinara na otkrivanju zloupotrebe moći, osvetljavanju korupcije i ispitivanju dobijenog mišljenja često ih izlaže specifičnom riziku od zastrašivanja i nasilja. Takvi napadi i zastrašivanje – često praćeni

¹⁰ Deklaracija o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i drugih medijskih aktera Saveta Evrope, paragraf 2

¹¹ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23400>

¹² https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#_ftn1

¹³ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2fd2

¹⁴ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680505d5b

¹⁵ Charter of fundamental rights of the European Union, 2012/C 326/02, dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁶ <https://data.consilium>

odbijanjem organa vlasti da efikasno istraže i ukinu nekažnjavanje za takva dela ne predstavljaju samo napad na žrtvu već mogu ograničiti i mogućnost javnosti da primi informacije i ideje.

Napori da se zaštite novinari ne bi trebalo da budu ograničeni na one koji su formalno priznati kao takvi, već bi trebalo da obuhvate i pomoćno osoblje i druge osobe, poput „građanskih novinara“, blogera, aktivista na društvenim medijima i branitelje ljudskih prava, koji koriste nove medije da bi došli do što šire publike.

- **Smernice EU o braniteljima ljudskih prava.**¹⁷ Usvojene su 2008. godine i obuhvataju, između ostalog, obaveze poštovanja slobode izražavanja, slobode medija i informisanja, kao i smernice koje se odnose na vladavinu prava i nezavisnost pravosuđa, prava na slobodu od proizvoljnog hapšenja i pritvaranja, prava na pravično suđenje i prava na delotvorne pravne lekove.

¹⁷ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

**PRAKSA
EVROPSKOG
SUDA ZA
LJUDSKA PRAVA
KAO IZVOR
PRAVA**

U ovom odeljku ćemo najpre izneti osnovna načela prava na slobodu izražavanja razvijena u praksi ESLJP (u daljem tekstu ESLJP ili Sud), a onda se fokusirati na kontekst slobode izražavanja i medija. Potom ćemo preći na praksu ESLJP u predmetima protiv Srbije i na pitanje kako ova praksa može biti korisna pred domaćim sudovima kao izvor prava.

Ovaj odeljak će predstaviti samo osnovne principe koje je ustanovio ESLJP, dok za detaljnija pitanja treba konsultovati njegovu obimnu praksu.

Pravo na slobodu izražavanja u načelu

ESLJP često ističe da je sloboda izražavanja „jedna od esencijalnih osnova demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegov napredak i za samoispunjenje svakog pojedinca”.¹⁸ Ovo pravo primenjuje se i na informacije i ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju,¹⁹ i štiti kako sadržaj tako i formu u kojoj su te informacije i ideje saopštene.²⁰ Pravo na slobodu izražavanja ne podrazumeva samo negativnu obavezu država da se uzdrže od neopravdanog mešanja već i pozitivnu obavezu zaštite (čak i u odnosima između privatnih lica), što zahteva balansiranje između javnih i privatnih interesa.²¹ Osim slobode izražavanja, ovo pravo obuhvata i primanje informacija, u smislu da države ne smeju ometati prijem informacije koju jednoj osobi drugi žele ili mogu želeti da saopšte.²² U kontekstu medija i drugih organizacija koje se bave pitanjima od javnog interesa, Sud do određene mere priznaje, i to implicitno, a ne eksplicitno, pravo na pristup informacijama u posedu javnih vlasti.²³ Pravo na slobodu izražavanja je od posebne važnosti za političke partije i njihove članove,²⁴ što dolazi do izražaja u izbornim procesima.²⁵

Ograničenja prava na slobodu izražavanja iz čl. 10 st. 2 EKLJP (preciznije, „formalnosti, uslovi, ograničenja ili kazne” u pogledu ovog prava) vođena su takođe određenim principima. Sud ih je sumirao na sledeći način: moguća ograničenja prava na slobodu izražavanja moraju biti usko tumačena i njihova neophodnost u konkretnim slučajevima mora biti ubedljiva; ova načela su posebno važna u kontekstu štampe, imajući u vidu njenu ulogu kao čuvara javnog interesa; države ugovornice imaju određeno polje slobodne procene neophodnosti ograničenja prava na

¹⁸ *Lingens v Austria* App No 9815/82 (ECtHR, 8 July 1986) para 41.

¹⁹ *Handyside v The United Kingdom* App No 5493/72 (ECtHR, 7 December 1976) para 49.

²⁰ *Oberschlick v Austria* App No 11662/85 (ECtHR, 23 May 1991) para 57.

²¹ *Özgür Gündem v Turkey* App No 23144/93 (ECtHR, 16 March 2000) para 43.

²² *Leander v Sweden* App No 9248/81 (ECtHR, 26 March 1987) para 74.

²³ *Társaság A Szabadságjogokért v Hungary* App No 37374/05 (ECtHR, 14 April 2009) para 36.

²⁴ *Incal v Turkey* App No 22678/93 (ECtHR, 9 June 1998) para 46.

²⁵ *Bowman v The United Kingdom* App No 24839/94 (ECtHR, 19 February 1998) para 42.

slobodu izražavanja, ali pod kontrolom ESLJP; kada kontroliše neophodnost ograničenja, ESLJP proverava srazmernost sa njihovim ciljem i „relevantnost i dovoljnost” datog obrazloženja.²⁶ Ova načela su ustanovljena u dosta dugoj praksi ESLJP.²⁷ U svakom konkretnom slučaju, Sud prvo kvalifikuje neku meru kao „mešanje” u pravo na slobodu izražavanja, pa onda ispituje da li je to mešanje dozvoljeno po čl. 10 st. 2 EKLJP, tj. da li je propisano zakonom, da li teži legitimnom cilju (interesi nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta, javne bezbednosti, sprečavanje nereda i kriminala, zaštita zdravlja i morala, zaštita ugleda i prava drugih, zaštita poverljivosti, očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva) i da li je neophodno u demokratskom društvu.²⁸ Poslednji kriterijum – neophodnost u demokratskom društvu – najčešće je odlučujući, zato što u okviru njega Sud proverava prirodu i intenzitet mešanja u cilju provere njegove srazmere sa legitimnim ciljem, kao i „relevantnost i dovoljnost” njegovog obrazloženja. Neke vrste mešanja smatraju se posebno teškim; tako na primer Sud smatra da izricanje kazne zatvora u kontekstu medijskog rada može biti opravdano samo izuzetno.²⁹

Sloboda izražavanja i mediji

ESLJP uglavnom ne govori uopšteno o medijima (media), već posebno o štampi (press) i elektronskim medijima (audio-visual media). U svetlu veze prava na slobodu izražavanja sa idealom demokratskog društva, Sud smatra da sloboda štampe obezbeđuje najbolje uslove za formiranje mišljenja javnosti o političkim liderima.³⁰ Interes demokratskog društva da održava slobodu štampe ograničava polje slobodne procene koje države imaju u ograničavanju slobode izražavanja.³¹ Dalje, Sud smatra da demokratija ne može postojati bez pluralizma i mogućnosti debate o različitim političkim programima.³² Sud je proširio dejstvo principa formulisanih u kontekstu štampe na elektronske medije, tim pre što elektronski mediji imaju jači uticaj od štampanih.³³ Pravi pluralizam u demokratskom društvu ne zahteva samo omogućavanje emitovanja više kanala ili teoretske mogućnosti pristupa tržištu, već omogućavanje efektivnog pristupa tržištu tako da se garantuje raznolikost programa.³⁴ Najzad, funkciju medija da obezbede forum za javnu debatu mogu

²⁶ *Observer and Guardian v The United Kingdom* App No 13585/88 (ECtHR, 26 November 1991) para 59.

²⁷ *Vidi Handyside v The United Kingdom* App No 5493/72 (ECtHR, 7 December 1976) paras 49-50.

²⁸ *Vidi npr. The Sunday Times v The United Kingdom* App No 6538/74 (ECtHR, 26 April 1979) para 45.

²⁹ *Cumpăna and Mazăre v Romania* App No 33348/96 (ECtHR, 17 December 2004) para 115.

³⁰ *Lingens v Austria* App No 9815/82 (ECtHR, 8 July 1986) para 42.

³¹ *Thoma v Luxembourg* App No 38432/97 (ECtHR, 29 March 2001) para 48.

³² *Manole and others v Moldova* App No 13936/02 (ECtHR, 17 September 2009) para 95.

³³ *Jersild v Denmark* App No 15890/89 (ECtHR, 23 September 1994) para 31.

³⁴ *Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano v Italy* App No 38433/09 (ECtHR, 7 June 2012) para 130. Ali vidi, u pogledu neopravdanosti monopola državnih stanica, *Informationsverein Lentia and others v Austria* App Nos 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90 (ECtHR, 24 November 1993) para 39.

ostvariti i drugi akteri, kao što su organizacije civilnog društva, pa u tim slučajevima i takvim organizacijama treba pružiti zaštitu sličnu onoj koja se pruža medijima.³⁵

ESLJP je koncipirao ulogu medija u društvu kao „javnog čuvara” s dva aspekta. S jedne strane, mediji imaju dužnost da saopštavaju informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa.³⁶ S druge strane, javnost ima pravo da prima takve informacije i ideje.³⁷ Uloga novinara im dozvoljava da u svom radu preteruju i provociraju.³⁸ Države mogu nametati određena ograničenja pre objavljivanja informacija, ali to mora biti strogo kontrolisano od strane Suda jer, prema njegovom shvatanju, vesti su roba sa ograničenim rokom trajanja i odlaganje objavljivanja može dovesti do gubitka njihove vrednosti i interesa.³⁹

ESLJP je ustanovio nekoliko osnovnih principa vezanih za rad medija. Prvi princip se odnosi na uređivačku politiku i zaštitu političkog pluralizma. Mediji u privatnom vlasništvu imaju uređivačku diskreciju u odlučivanju šta će objaviti.⁴⁰ To nije slučaj sa javnim servisima, te oni moraju obezbeđivati politički pluralizam, uključujući prenošenje nepristrasnih, nezavisnih i izbalansiranih vesti, informacija i komentara, i obezbeđivanje foruma za debatu.⁴¹

Drugi princip se odnosi na slobodu kritike. Granice dozvoljene kritike političara šire su nego u slučaju običnih pojedinaca,⁴² dok su u pogledu izvršne vlasti još šire.⁴³ S druge strane, granice dozvoljene kritike javnih službenika su šire nego u slučaju pojedinaca, ali uže nego u slučaju političara.⁴⁴ Ovi ustupci su neophodni u korist političke debate, i u tom smislu važno je primetiti da Sud ne razlučuje u striktnom smislu između „političke diskusije” i diskusije o drugim pitanjima od javnog interesa.⁴⁵ Jasno je da se u ovom smislu pravo na slobodu izražavanja sukobljava s pravima lica koja se kritikuju, pa prema čl. 10 st. 2 EKLJP, pravo na slobodu izražavanja može biti ograničeno radi zaštite ugleda i prava drugih. To ne znači da štetne informacije o pojedincima nikada ne mogu biti saopštene – mogu, ukoliko je to u javnom interesu.⁴⁶ Sud je takođe stao na stanovište da legitimna kritika javnih zvaničnika ne može biti osujećena uz pomoć regulative i postupaka koji se odnose na zaštitu časti i

³⁵ *Társaság A Szabadságjogokért v Hungary* App No 37374/05 (ECtHR, 14 April 2009) para 27.

³⁶ *De Haes and Gijssels v Belgium* App No 19983/92 (ECtHR, 24 February 1997) para 37; *Observer and Guardian v The United Kingdom* App No 13585/88 (ECtHR, 26 November 1991) para 59(b).

³⁷ *Observer and Guardian v The United Kingdom* App No 13585/88 (ECtHR, 26 November 1991) para 59(b).

³⁸ *Prager and Oberschlick v Austria* App No 15974/90 (ECtHR, 26 April 1995) para 38.

³⁹ *Observer and Guardian v The United Kingdom* App No 13585/88 (ECtHR, 26 November 1991) para 60.

⁴⁰ *Saliyev v Russia* App No 35016/03 (ECtHR, 21 October 2010) para 52.

⁴¹ *Manole and others v Moldova* App No 13936/02 (ECtHR, 17 September 2009) para 101.

⁴² *Lingens v Austria* App No 9815/82 (ECtHR, 8 July 1986) para 42.

⁴³ *Castells v Spain* App No 11798/85 (ECtHR, 23 April 1992) para 46.

⁴⁴ *Thoma v Luxembourg* App No 38432/97 (ECtHR, 29 March 2001) para 47.

⁴⁵ *Thorpeir Thorgeirson v Iceland* App No 13778/88 (ECtHR, 25 June 1992) para 64.

⁴⁶ *Bladet Tromsø and Stensaas v Norway* App No 21980/93 (ECtHR, 20 May 1999) paras 62, 73.

ugleda.⁴⁷ Pojačana kritika je takođe moguća u pogledu javnih kompanija i sa njima povezanih biznismena,⁴⁸ ali u ovom slučaju treba obratiti pažnju na dodatni faktor otpora upućenim kritikama, a to je očuvanje komercijalnih interesa.⁴⁹ U oceni kritičkih izjava Sud pravi razliku između činjenica koje podležu dokazivanju⁵⁰ i vrednosnih sudova koji se ne dokazuju ali zahtevaju neku činjeničnu osnovu.⁵¹ Takođe, važno je razmotriti da li se upućena kritika tiče privatnog ili profesionalnog života ciljane osobe.⁵²

Treći princip se odnosi na zaštitu izvora. Pošto je zaštita izvora osnovni uslov slobode medija, nalozi za otkrivanje izvora nisu u skladu sa čl. 10 EKLJP, ali izuzetno mogu biti opravdani usled postojanja jačeg javnog interesa.⁵³ Zaštita izvora ne odnosi se samo na zahteve da se izvor otkrije već i na praktične postupke preduzete u tom pravcu, kao što je pretresanje stana i radnog prostora novinara, bez obzira na to da li je izvor do kraja otkriven.⁵⁴

Predmeti protiv Srbije

Srbija se suočila sa sedam predmeta okončanih presudom koji su se ticali prava na slobodu izražavanja, mahom u kontekstu krivičnih dela uvrede i klevete (samo jedan predmet nije se bavio ovim pitanjima).⁵⁵ Te presude biće ovde obrađene, i to po hronološkom redu, a pažnja će biti usmerena na primenjene pravne principe koji su opisani u prethodnom tekstu.

Presuda od 6. novembra 2007. u predmetu *Lepojić protiv Srbije* doneta je u veću,⁵⁶ u relevantnom delu većinom glasova – pet prema dva.⁵⁷ Predmet se ticao novinskog članka podnosioca predstavke, inače lokalnog političara, u kome je kritikovao drugog lokalnog političara na javnoj funkciji. Podnosilac predstavke osuđen je za klevetu u krivičnom postupku po privatnoj tužbi, a potom i u parničnom postupku zbog nanošenja duševnih bolova.⁵⁸ Ove presude predstavljale su „mešanje“ u pravo na slobodu izražavanja, koje je bilo predviđeno zakonom i težilo zaštiti

⁴⁷ *Cihan Öztürk v Turkey* App No 17095/03 (ECtHR, 9 June 2009) para 32.

⁴⁸ *Fayed v The United Kingdom* App No 17101/90 (ECtHR, 21 September 1990) para 75.

⁴⁹ *Steel and Morris v The United Kingdom* App No 68416/01 (ECtHR, 15 February 2005) para 94.

⁵⁰ *Lingens v Austria* App No 9815/82 (ECtHR, 8 July 1986) para 46.

⁵¹ *Jerusalem v Austria* App No 26958/95 (ECtHR, 27 February 2001) para 43.

⁵² *Dalban v Romania* App No 28114/95 (ECtHR, 28 September 1999) para 50.

⁵³ *Goodwin v The United Kingdom* App No 17488/90 (ECtHR, 27 March 1996) para 39.

⁵⁴ *Roemen and Schmit v Luxembourg* App No 51772/99 (ECtHR, 25 February 2003) para 57.

⁵⁵ Protiv Srbije je vođen još jedan predmet zajedno sa Crnom Gorom, pokrenut još u vreme državne zajednice. Međutim, s obzirom na to da su se činjenice tog slučaja ticale postupaka crnogorskih organa, predstavka je odbačena kao neprihvatljiva u pogledu Srbije. Vidi *Šabanović v Montenegro and Serbia* App No 5995/06 (ECtHR, 31 May 2011) para 28.

⁵⁶ Veća ESLJP se sastojе od sedam sudija.

⁵⁷ *Lepojić v Serbia* App No 13909/05 (ECtHR, 6 November 2007).

⁵⁸ Ibid paras 8-17.

drugog lica kao legitimnom cilju.⁵⁹ Međutim, mešanje, po mišljenju suda, nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Podnosilac predstavke napisao je sporni članak kao političar i to u kontekstu izborne kampanje, kritikovao je javnu ličnost u pogledu pitanja od javnog interesa a ne njegovog privatnog života, i imao je razloge da veruje da su kritike bile opravdane.⁶⁰ Obrazloženje domaćih sudova nije bilo dovoljno i mešanje nije bilo srazmerno s obzirom na dosuđene novčane iznose i na mogućnost da uslovna novčana kazna bude preinačena u kaznu zatvora.⁶¹ Stoga je većina od pet sudija utvrdila da je došlo do povrede čl. 10 EKLJP, dok su mišljenja izdvojili sudija Zagrebelski i sudija ad hoc Kreća, koji su smatrali da prema činjeničnom stanju do povrede nije došlo (sudija ad hoc Kreća je takođe argumentovao da treba uzeti u obzir specifične moralne standarde lokalne zajednice).

Presuda od 20. novembra 2007. u predmetu *Filipović protiv Srbije* doneta je u veću, jednoglasno.⁶² Podnosilac predstavke, inače lokalni političar, osuđen je u krivičnom postupku po privatnoj tužbi za krivično delo klevete (u drugostepenom postupku preinačeno u krivično delo uvrede) zbog kritike koju je uputio na račun drugog lokalnog političara na jednom javnom skupu,⁶³ što je bilo praćeno i parničnim postupkom.⁶⁴ „Mešanje” je bilo predviđeno zakonom i težilo legitimnom cilju, ali opet nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Sud je smatrao, između ostalog, da su kritike bile upućene na političkom skupu i to na račun javne ličnosti, a da je podnosilac predstavke imao osnova da veruje da su kritike opravdane.⁶⁵ Stoga, Sud je utvrdio povredu čl. 10 EKLJP.

Presuda od 23. juna 2009. u predmetu *Bodrožić protiv Srbije* doneta je u veću, jednoglasno.⁶⁶ Predmet se ticao novinskog članka podnosioca predstavke, po zanimanju novinara, zbog koga je protiv njega pokrenut krivični postupak po privatnoj tužbi za uvredu i klevetu. Domaći sudovi su utvrdili da je podnosilac predstavke kriv zato što je opisao oštećenog kao „fašistu” i „idiota”.⁶⁷ Po mišljenju ESLJP, osuda podnosioca predstavke predstavljala je „mešanje” u pravo na slobodu izražavanja, koje je bilo propisano zakonom i služilo legitimnom cilju (zaštiti prava drugog), pa je glavno pitanje bilo da li je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu.⁶⁸ Pozivajući se na svoju praksu u razlikovanju činjenica

⁵⁹ Ibid para 76.

⁶⁰ Ibid para 77.

⁶¹ Ibid.

⁶² *Filipović v Serbia* App No 27935/05 (ECtHR, 20 November 2007).

⁶³ Ibid paras 6-9.

⁶⁴ Ibid paras 10-14.

⁶⁵ Ibid para 58.

⁶⁶ *Bodrožić v Serbia* App No 32550/05 (ECtHR, 23 June 2009).

⁶⁷ Ibid paras 16-18.

⁶⁸ Ibid paras 44-45.

od vrednosnih sudova, Sud je utvrdio da su izrazi upotrebljeni od strane podnosioca predstavke, a imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja, predstavljali vrednosni sud čija se verodostojnost ne mora dokazivati.⁶⁹ Oštećeni je morao biti tolerantniji prema mogućoj kritici jer je stupio na scenu javne debate.⁷⁰ Najzad, podnosilac predstavke je upotrebio uvredljive izraze, koji su takođe zaštićeni po EKLJP, kao reakciju na provokativan intervju oštećenog, u kontekstu rasprave o pitanjima od opšteg interesa.⁷¹ Ovakva analiza i analiza srazmernosti bile su odsutne u presudama domaćih sudova, pa njihovo obrazloženje nije bilo „relevantno i dovoljno” da opravda mešanje.⁷² Mešanje je takođe bilo nesrazmerno jer je izrečena novčana kazna mogla biti zamenjena kaznom zatvora.⁷³ Na osnovu svega navedenog, Sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 10 EKLJP.

Presuda od 23. juna 2009. u predmetu *Bodrožić i Vujin protiv Srbije* doneta je u veću, jednoglasno.⁷⁴ Podnosioci predstavke, inače novinari, osuđeni su u krivičnom postupku po privatnoj tužbi za krivično delo uvrede zbog objava u lokalnim novinama u kojima su kritikovali jednog lokalnog advokata.⁷⁵ Osuda je predstavljala „mešanje” u pravo na slobodu izražavanja, koje je bilo propisano zakonom i težilo legitimnom cilju zaštite prava drugog lica, ali nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Sud je smatrao da cilj spornog teksta nije bio vređanje oštećenog, već kritika prakse domaćih sudova u pogledu kažnjavanja novinara, što je činilo pitanje od opšteg interesa.⁷⁶ Dalje, oštećeni je putem svog advokatskog angažmana postao javna ličnost i morao je da bude tolerantniji prema mogućoj kritici.⁷⁷ Pored toga što se nije složio sa domaćim sudovima u pogledu ocene činjenica,⁷⁸ ESLJP je smatrao da mešanje nije bilo srazmerno svom cilju jer je izrečena novčana kazna mogla biti zamenjena kaznom zatvora.⁷⁹ Sud je stoga utvrdio povredu čl. 10 EKLJP.

Presuda od 25. juna 2013. u predmetu *Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije* doneta je u veću, jednoglasno (ali propraćeno zajedničkim saglasnim mišljenjem sudija Sajo i Vučinić).⁸⁰ Podnosilac inicijative je nevladina organizacija, i u tom svojstvu je podneo zahtev Bezbednosno-informativnoj agenciji da dostavi informaciju o broju ljudi koji su bili pod elektronskim nadzorom te agencije u 2005. godini. Agencija

⁶⁹ Ibid paras 50-53.

⁷⁰ Ibid para 54.

⁷¹ Ibid paras 55-56.

⁷² Ibid para 57.

⁷³ Ibid para 58.

⁷⁴ *Bodrožić and Vujin v Serbia* App No 38435/05 (ECtHR, 23 June 2009).

⁷⁵ Ibid paras 5-12.

⁷⁶ Ibid para 32. Predmet se takođe bavio i šaljivim anagramom, za koji je Sud smatrao da može biti shvaćen samo kao šala a ne uvreda; ibid para 33.

⁷⁷ Ibid para 34.

⁷⁸ Ibid paras 35-38.

⁷⁹ Ibid paras 39-41.

⁸⁰ *Youth Initiative for Human Rights v Serbia* App No 48135/06 (ECtHR, 25 June 2013).

je odbila da dostavi informacije pozivajući se na njihovu tajnost; zatim je Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti naložio dostavljanje traženih informacija, posle čega je Agencija tvrdila da ne poseduje tražene informacije.⁸¹ Ovde je istaknut prigovor neprihvatljivosti predstavke *ratione materiae* i *ratione personae*, usled nepostojanja opšteg prava na pristup informacijama, ali Sud je smatrao da se podnosilac predstavke kao nevladina organizacija bavi pitanjima od javnog značaja i da zaslužuje sličnu zaštitu onoj koja se pruža štampi.⁸² Sud je smatrao da je odbijanje dostavljanja informacija predstavljalo „mešanje” u pravo na slobodu izražavanja, pošto je podnosilac predstavke zakonito prikupljao informacije od javnog značaja s namerom da ih saopšti javnosti.⁸³ Pošto je Poverenik utvrdio da je postojala obaveza pružanja traženih informacija, mešanje u pravo na slobodu izražavanja u vidu odbijanja da se pruže informacije nije bilo u skladu sa domaćim pravom.⁸⁴ Argument da Agencija nije posedovala tražene informacije nije bio ubedljiv s obzirom na njihovu prirodu i na prvobitno pozivanje na njihovu tajnost.⁸⁵ Sud je stoga utvrdio povredu čl. 10 EKLJP. Sudije Sajo i Vučinić su u svom zajedničkom saglasnom mišljenju naglasili doprinos ove presude razvoju prava na pristup informacijama kao sastavnog dela prava na slobodu izražavanja.

Presuda od 14. februara 2014. u predmetu *Tešić protiv Srbije* doneta je u veću, u relevantnom delu većinom glasova – šest prema jedan.⁸⁶ Podnositeljka predstavke oglašena je krivom za krivično delo klevete u krivičnom postupku po privatnoj tužbi, a zbog novinskog članka sastavljenog na osnovu njenog iskaza o navodnom namernom lošem zastupanju od strane njenog advokata.⁸⁷ Oštećeni je iz istog razloga protiv podnositeljke predstavke vodio i parnični i izvršni postupak,⁸⁸ koje je Sud jedine razmatrao s obzirom na to da je predstavka u pogledu krivičnog postupka bila preuranjena zbog tekućeg postupka pred Ustavnim sudom.⁸⁹ Parnična presuda i rešenje o izvršenju predstavljali su „mešanje” u pravo na slobodu izražavanja, i to mešanje je bilo propisano zakonom i težilo zaštiti drugog lica kao legitimnom cilju, pa opet je jedino pitanje bilo da li je mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu.⁹⁰ Sud je smatrao da su iznos naknade štete i određeno izvršenje nametali pre-

⁸¹ Ibid paras 5-10.

⁸² Ibid para 20.

⁸³ Ibid para 24.

⁸⁴ Ibid para 25.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ *Tešić v Serbia* App Nos 4678/07 and 50591/12 (ECtHR, 14 February 2014).

⁸⁷ Ibid paras 6-12.

⁸⁸ Ibid paras 13-23.

⁸⁹ Ibid para 56.

⁹⁰ Ibid para 63.

veliko opterećenje podnositeljki predstavke.⁹¹ Sud je takođe smatrao da njena izjava nije bila nezasluženi lični napad na svog bivšeg advokata.⁹² Većina od šest sudija smatrala je da je došlo do povrede čl. 10 EKLJP, dok je sudija Sajo izdvojio mišljenje. On se nije slagao sa većinom kako u pogledu ocene činjeničnog stanja, tako i u pogledu relevantnosti loše situacije podnositeljke predstavke u oceni srazmernosti mešanja.

Presuda od 4. aprila 2017. u predmetu *Milisavljević protiv Srbije* doneta je u veću, jednoglasno.⁹³ Predmet se ticao novinskog članka koji je podnositeljka predstavke, po zanimanju novinarka, napisala o jednoj poznatoj aktivistkinji u oblasti ljudskih prava. Podnositeljka predstavke osuđena je u krivičnom postupku po privatnoj tužbi za krivično delo uvrede, zato što je koristila reči „veštica“ i „prostitutka“, koje je preuzela od drugog autora, ali koje je, prema mišljenju domaćih sudova, prihvatila kao svoje mišljenje.⁹⁴ Ova osuda predstavljala je „mešanje“ u pravo na slobodu izražavanja, koje je bilo propisano zakonom i težilo zaštititi ugleda i prava drugog lica kao legitimnom cilju, ali nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Prvo, članak je napisan u okviru javne debate o pitanjima od javnog interesa.⁹⁵ Drugo, bilo je očigledno da je podnositeljka predstavke prenosila tuđe viđenje i nije iznosila svoje mišljenje o oštećenju.⁹⁶ Treće, sporni izrazi se nisu odnosili na privatni život oštećene, već na njen profesionalni rad, a oštećena je ujedno bila javna ličnost i stoga je morala biti tolerantnija prema mogućim kritikama.⁹⁷ Najzad, iako je podnositeljki predstavke izrečena samo sudska opomena, sama činjenica da je osuđena za uvredu bila je dovoljna da okarakterise mešanje kao nerasazmerno njegovom cilju.⁹⁸ Sud je stoga utvrdio povredu čl. 10 EKLJP.

Praksa ESLJP i domaći sudovi

Uvreda je inkriminisana u čl. 170 Krivičnog zakonika Srbije, dok je kleveta dekriminalizovana 2012. godine. Praksa ESLJP može biti relevantna pred domaćim sudovima kako u krivičnim postupcima za krivično delo uvrede, tako i u građanskim sporovima za nanošenje duševnih bolova usled uvrede ili klevete. Domaći sudovi moraju imati u vidu da u ovakvim predmetima osuđujuće presude mogu biti okarakterisane kao „mešanje“ u pravo na slobodu izražavanja, koje mora zadovoljavati kriterijume dozvoljenih ograničenja ovog prava. Osuđujuće presude koje ne ispunjavaju

⁹¹ Ibid paras 64, 66.

⁹² Ibid para 65.

⁹³ *Milisavljević v Serbia* App No 50123/06 (ECtHR, 4 April 2017).

⁹⁴ Ibid paras 10-15.

⁹⁵ Ibid para 35.

⁹⁶ Ibid para 37.

⁹⁷ Ibid para 40.

⁹⁸ Ibid para 42.

kriterijume dopuštenih ograničenja vode međunarodnopravnoj odgovornosti Srbije za kršenje EKLJP.

Ispunjenost uslova za ograničenje prava na slobodu izražavanja mora biti adresirana u obrazloženju sudskih odluka, pa je tako ESLJP u svojoj praksi ispitivao obrazloženja domaćih presuda i neretko kritikovao pravnu argumentaciju i stavove koje su zauzeli domaći sudovi. U predmetu *Lepojić protiv Srbije* ESLJP je primetio da su domaći sudovi odbili argument da političari kao javne ličnosti moraju pokazati veći stepen tolerancije prema upućenim kritikama, što se protivi njegovoj praksi, i da su čak zauzeli stav da čast, ugled i dostojanstvo javnih ličnosti imaju veći značaj od istih vrednosti običnih građana.⁹⁹ U predmetu *Bodrožić protiv Srbije* Sud je kritikovao domaće sudove zato što nisu razmotrili mogućnost da su sporne izjave predstavljale vrednosne sudove i zato što su olako kvalifikovali sporne izjave kao netačne, pozivajući se na zabranu formiranja fašističkih organizacija u Srbiji.¹⁰⁰ U predmetu *Bodrožić i Vujić protiv Srbije* Sud je izrazio nezadovoljstvo stavom koji su zauzeli domaći sudovi, prema kome poređenje muškarca s „plavušom” predstavlja napad na njegov integritet i dostojanstvo.¹⁰¹ U predmetu *Milislavljević protiv Srbije* Sud je primetio da domaći sudovi nisu pokušali da postignu ravnotežu između ugleda oštećene i prava na slobodu izražavanja podnositeljke predstavljanje, da su ignorisali kontekst spornog teksta i da su se fokusirali na veoma pojednostavljeno pitanje upotrebe navodnika.¹⁰²

Pored prakse u pogledu uvrede i klevete, domaći sudovi moraju imati u vidu i praksu ESLJP koja se kreće u pravcu uspostavljanja prava na pristup informacijama u sklopu prava na slobodu izražavanja. Presuda u predmetu *Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije* instruktivna je u tom pogledu, iako se ta odluka u velikoj meri oslanja na domaće zakonodavstvo, odakle potiče naredba da je određena informacija od javnog značaja i da mora biti saopštena.

Domaći sudovi moraju da nastoje da neprekidno usklađuju svoju praksu sa praksom ESLJP, kako u pogledu ovog tako i svih drugih pitanja koja se tiču prava na slobodu izražavanja.

⁹⁹ *Lepojić v Serbia* App No 13909/05 (ECtHR, 6 November 2007) para 16.

¹⁰⁰ *Bodrožić v Serbia* App No 32550/05 (ECtHR, 23 June 2009) para 57.

¹⁰¹ *Bodrožić and Vujić v Serbia* App No 38435/05 (ECtHR, 23 June 2009) para 35.

¹⁰² *Milislavljević v Serbia* App No 50123/06 (ECtHR, 4 April 2017) para 38.

NACIONALNI PRAVNI OKVIR

– **Ustav Republike Srbije**¹⁰³ garant je poštovanja slobode mišljenja i izražavanja¹⁰⁴, slobode medija¹⁰⁵, prava na obaveštenost¹⁰⁶. Ustav utvrđuje opšte principe u pogledu slobode mišljenja i izražavanja, mogućeg načina ograničenja, kao i slobode medija, te razloga za sprečavanje informacija. Bliže uređenje odnosa reguliše se zakonima.

– **Zakon o javnom informisanju i medijima**¹⁰⁷ (ZoJIM) donet je 2014. godine. Reguliše sadržinu slobode javnog informisanja, informisanje o pitanjima od interesa za javnost, zaštitu medijskog pluralizma i zabranu monopola u ovoj oblasti, kao i javnost podataka o medijima radi omogućavanja građanima da formiraju sopstveno mišljenje¹⁰⁸. Ceneći izgrađeni evropski standard iskazan i u više odluka ESLJP¹⁰⁹, Zakonom se predviđa da je izabran, postavljen odnosno imenovan nosilac javne i političke funkcije dužan da trpi iznošenje kritičkih mišljenja, koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, bez obzira na to da li se on oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja.¹¹⁰ Definisana je obaveza novinarske pažnje.¹¹¹ Utvrđena je obaveza objavljivanja osnovnih podataka o mediju¹¹², prava novinara¹¹³. Regulisana su posebna prava i obaveze u javnom informisanju¹¹⁴ koja se odnose na pretpostavku nevinosti, objavljivanje informacije u vezi s krivičnim postupkom, zabranu govora mržnje, oslobađanje od odgovornosti zaštite maloletnika i zabranu javnog izlaganja pornografije. Potrebno je ukazati i na postojanje jedredaba koje regulišu informacije o ličnosti¹¹⁵. Bliže je određeno na koje se nosioce državne i političke funkcije odnosi član 8, utvrđuje se da su postupci protiv medija hitni i da se ne zakazuje pripremno ročište.

– **Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava**¹¹⁶ u tzv. parničnim medijskim sporovima od 1. 1. 2014. godine predvideo je isključivu nadležnost Višeg suda u Beogradu kao prvostepenog suda i

¹⁰³ *Službeni glasnik RS*, br.98/06

¹⁰⁴ *Ibid.*, čl. 46. „Jemči se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govori, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje. Sloboda izražavanja može se zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.“

¹⁰⁵ *Ibid.*, čl.50. „Svako je slobodan da bez odobrenja, na način predviđen zakonom, osniva novine i druga sredstva javnog obaveštavanja. Televizijske i radio-stanice osnivaju se u skladu sa zakonom. U Republici Srbiji nema cenzure. Nadležni sud može sprečiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obaveštavanja samo ako je to u demokratskom društvu neophodno radi sprečavanja pozivanja na nasilno rušenje Ustavom utvrđenog poretka ili narušavanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, sprečavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na neposredno nasilje ili radi sprečavanja zagovaranja rasne, nacionalne ili verske mržnje, kojim se podstiče na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje. Ostvarivanje prava na ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenete informacije kojom je povređeno nečije pravo ili interes i prava na odgovor na objavljenu informaciju uređuje se zakonom.“

¹⁰⁶ *Ibid.*, čl.51. „Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obaveštavan o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obaveštavanja su dužna da to pravo poštuju. Svako ima pravo na pristup podacima koji su u posedu državnih organa i organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, u skladu sa zakonom.“

¹⁰⁷ *Službeni glasnik RS*, br.83/14, 58/15, 12/16 - autentično tumačenje

¹⁰⁸ *Ibid.*, čl.5-7

¹⁰⁹ *Lepojević v Srbija*, no.13909/05, 6. 11. 2007., *Filipović v Srbija*, no.27935/05, 20. 11. 2007., *Bodrožić v Srbija*, 32550/05., 23. 6. 2009.

¹¹⁰ *Ibid.*, čl. 8

¹¹¹ *Ibid.*, čl. 9

¹¹² *Ibid.*, glava V

¹¹³ *Ibid.*, čl.49-55

¹¹⁴ *Ibid.*, glava XI

¹¹⁵ *Ibid.*, glava XII

¹¹⁶ *Službeni glasnik RS*, br. 101/2013

Apelacionog suda u Beogradu¹¹⁷ kao žalbenog suda za celu Srbiju. Na ovaj način u velikoj meri je razrešen dotadašnji problem neujednačene sudske prakse u ovoj vrsti sporova.

– **Zakon o parničnom postupku¹¹⁸ (ZPP)**. Njegove odredbe (lex generalis) regulišu proceduru postupka i primenjuju se u svim slučajevima koji nisu predviđeni ZoJIM, kao posebnim zakonom (lex specialis).

– U medijskim sporovima primenjuju se i Zakon o opštem upravnom postupku¹¹⁹ (ZOUP), Zakon o upravnim sporovima¹²⁰ (ZUS), Zakon o oglašavanju¹²¹ (ZO), Zakon o elektronskim medijima¹²² (ZEM), Zakon o javnim medijskim servisima¹²³ (ZJMS).

– **Krivični zakonik Republike Srbije¹²⁴ (KZ)** u svom posebnom delu ustanovljava krivična dela i sankcije za njihovo kršenje. KZ predviđa pojačanu zaštitu za tri krivična dela kada su učinjena na štetu lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi s poslovima koje obavljaju (teško ubistvo, teška telesna povreda i ugrožavanje sigurnosti).

– **Zakonik o krivičnom postupku¹²⁵ (ZKP)** uređuje pravila krivičnog postupka čiji je cilj da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog dela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje propisuje krivični zakon, na osnovu zakonito i pravično sprovedenog postupka, kao i druga pitanja od značaja za postupak.

– **Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova¹²⁶** uređuje obradu podataka o ličnosti, prava i zaštitu prava lica čiji se podaci obrađuju, vrste i sadržinu evidencija i druga pitanja od značaja za obradu podataka u oblasti unutrašnjih poslova.

– **Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja¹²⁷** uređuje prava na pristup informacijama od javnog značaja kojima raspoložu organi javne vlasti, radi ostvarenja i zaštite interesa javnosti da zna i ostvarenja slobodnog demokratskog poretka i otvorenog društva.

– **Zakon o zaštiti podataka o ličnosti¹²⁸** Ovim zakonom uređuje se pravo na zaštitu fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti, uključujući i one koju vrše nadležni organi u svrhu sprečavanja, istrage i otkrivanja krivičnih dela, gonjenja učinilaca krivičnih dela ili izvršenja krivičnih sankcija.

¹¹⁷ Službeni glasnik RS, br.101/2013., čl.4.st.2

¹¹⁸ Službeni glasnik RS, br. 72/2011,49/2013-odluke US,74/2013,55/2014,87/2018 i 18/2020

¹¹⁹ Službeni glasnik RS, br.18/2016

¹²⁰ Službeni glasnik RS, br.111/2009

¹²¹ Službeni glasnik RS, br. 6/2016

¹²² Službeni glasnik RS, br.83/2014,6/2016

¹²³ Službeni glasnik RS, br.6/2016

¹²⁴ Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019

¹²⁵ Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019

¹²⁶ Službeni glasnik RS, br. 24/2018

¹²⁷ Službeni glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010

¹²⁸ Službeni glasnik RS, br. 87/2018

- **Zakon o zaštiti uzbunjivača**,¹²⁹ uređuje postupak uzbunjivanja, prava uzbunjivača, obaveze državnih organa i organizacija i pravnih i fizičkih lica u vezi sa uzbunjivanjem, kao i druga pitanja od značaja za uzbunjivanje i zaštitu uzbunjivača.

- Za krivičnoppravnu zaštitu novinara relevantni su i zakoni koji uređuju organizaciju i nadležnost institucija u sistemu zaštite: Zakon o uređenju sudova,¹³⁰ Zakon o javnom tužilaštvu,¹³¹ Zakon o policiji,¹³² Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala¹³³ kojim je pri Višem sudu u Beogradu obrazovano Posebno tužilaštvo za visokotehnološki kriminal.

¹²⁹ *Službeni glasnik RS*, br. 128/2014

¹³⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011,

101/2013, 106/2015, 40/2015 - dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 - odluka US, 87/2018 i 88/2018 - odluka US

¹³¹ *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 38/2012 - odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 - odluka US

¹³² *Službeni glasnik RS*, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018

¹³³ *Službeni glasnik RS*, br. 61/2005 i 104/2009

**KODEKS
NOVINARA
I SAVET
ZA ŠTAMPU
U SUDSKOJ
PRAKSI¹³⁴**

¹³⁴ Svi podaci iz ovog odeljka dostupni su na www.savetzastampu.rs

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Udruženje novinara Srbije (UNS) usvojili su 2006. godine Kodeks novinara Srbije kao etički standard profesionalnog postupanja. U preambuli je navedeno da definirani standardi teže podizanju ugleda novinarske profesije, propagiranju zalaganja za slobodu mišljenja, govora i izražavanja, kao i nezavisnost medija. Utvrđeno je da su za primenu Kodeksa odgovorni i urednici i izdavači, uz obrazloženje da su novinari, odnosno urednici odgovorni javnosti, a ne izdavaču/vlasniku (državi i interesnim grupama). Poslovni, politički i privatni interesi izdavača/vlasnika ne smeju da budu izgovor ili opravdanje za kršenje Kodeksa.

Kodeks je dopunjen 2013. godine odredbama o sprečavanju korupcije i sukobu interesa. Sadrži deset poglavlja koja regulišu istinitost izveštavanja; nezavisnost od pritisaka; sprečavanje korupcije i sukoba interesa; odgovornost novinara; novinarsku pažnju; odnos prema izvorima informisanja; poštovanje privatnosti; korišćenje časnih sredstava; poštovanje autorstva; zaštitu novinara. Za većinu tačaka u poglavljima utvrđene su smernice koje umnogome olakšavaju razumevanje i primenu Kodeksa i za novinare i za građane. Novinari se dobrovoljno obavezuju na njegovo poštovanje.

Da bi se pratilo poštovanje Kodeksa, u februaru 2009. godine NUNS, UNS, Asocijacija medija i „Lokal pres” osnivaju Savet za štampu kao prvo nezavisno samoregulatorno telo koje okuplja izdavače, vlasnike štampanih i onlajn medija, novinskih agencija i profesionalne novinare.

Savet za štampu je u posmatranom periodu vršio monitoring dnevnih novina i portala radi utvrđenja poštovanja Kodeksa. Utvrđeno je da je najveći broj kršenja utvrđen u dnevnim novinama s nacionalnom pokrivenošću: „Alo”, „Kurir”, „Informer”, „Srpski telegraf” i „Blic”. U posmatranom periodu najmanje kršenja Kodeksa konstatovano je u dnevnim novinama „Danas” i „Politika”. Za potrebe ove, početne analize odabrani su upravo mediji koji najčešće krše Kodeks.

Na odredbe Kodeksa pozivaju se u svom radu i sudovi i drugi državni organi čija je delatnost zaštita ljudskih prava.

PARNIČNI POSTUPCI

Predmet analize i metodološki pristup

Za potrebe ovog izveštaja analizirano je 305 predmeta u prvostepenom i drugostepenom parničnom postupku, u periodu 2017-2019, bilo da su ovi predmeti okončani ili su još uvek u radu. U posmatranim parnicama tužioci su novinari, nosioci vlasti, javne i političke ličnosti, ličnosti koje nisu poznate opštoj javnosti, ali jesu poznati u mestima u kojima žive kao lokalni funkcioneri, po profesiji koju obavljaju ili lica koja su označena kao izvršioci krivičnih dela. U svim predmetima tuženi su glavni i odgovorni urednici, novinari, izdavači i mediji.

Razmatrali smo celokupan tok postupka i način upravljanja suđenjem. Ispitali smo da li je povodom vođenja postupaka protiv medija i novinara bilo zastrašivanja ili kampanje za njihovo diskreditovanje. Pratili smo visinu naknade štete označene u tužbi, visinu dosuđene štete, razlike u iznosu dosuđene štete i moguće razloge za postojanje takve razlike. Ispitivanje smo sprovedi i sa ciljem da utvrdimo li postoji neujednačena sudska praksa i različito postupanje u odnosu na ličnost tužioca i tuženog. Pratili smo i analizirali strateški važne slučajeve.

Informacije korišćene u analizi pribavljane su iz godišnjih izveštaja o radu sudova i dobijenih izveštaja na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja.

Tokom 2020. godine, zbog epidemije bolesti Covid-19, bilo je otežano praćenje suđenja u sudnici. Tokom vanrednog stanja, od 15. marta do 6. maja, održavana su samo izuzetno hitna suđenja koja nisu trpela odlaganje. Nakon ukidanja vanrednog stanja, ponovo je došlo do povećanja broja zaraženih osoba, tako da su se suđenja održavala uz striktno poštovanje epidemioloških mera, što je onemogućilo javnost suđenja.

Nadležnost suda

Broj predmeta u kojima su utvrđena kršenja prava na pravično suđenje, i pred Ustavnim sudom Srbije i pred Evropskim sudom za ljudska prava, posebno se povećao u segmentu koji se odnosi na neujednačenu sudska praksu. Imajući u vidu broj predmeta u kojima je utvrđeno kršenje prava zbog nejednake sudske prakse pred nacionalnim sudovima, moglo bi se konstatovati da je poslednjih godina ono odmah iza broja predmeta u kojima je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku. Nepoštovanje razumnog roka je još uvek najveći problem sudova u Srbiji. Kako su u medijskim sporovima potreba za ujednačenom sudsom praksom i hitnost u postupanju veoma bitni, zakonodavac je ove probleme pokušao da reši koncentracijom nadležnosti za suđenje u ovim sporovima u samo u jednom sudu u Srbiji.

Zakonom o uređenju sudova¹³⁵ (čl. 23 st. 1 tač. 2) i Zakonom o sedištima i područjima sudova¹³⁶ (čl. 24 st. 2) utvrđeno je da je samo Viši sud u Beogradu nadležan da u prvom stepenu odlučuje o zabrani rasturanja štampe i širenja informacija u sredstvima javnog informisanja, da sudi u sporovima o objavljivanju informacije i odgovoru na informaciju zbog zabrane govora mržnje, zaštite prava na privatni život odnosno prava na lični zapis, propuštanja objavljivanja informacije i naknade štete u vezi sa objavljivanjem informacija za teritoriju Republike Srbije. Iz ovakve zakonske regulative proizlazi da je u ovoj materiji kao žalbeni sud stvarno i mesno nadležan isključivo Apelacioni sud u Beogradu. Na ovaj način je, makar kroz zakonske odredbe, olakšano obezbeđenje bolje edukacije i kontinuirano usavršavanje sudija koje postupaju u ovim postupcima, što bi trebalo da doprinese efikasnijem suđenju i usklađenoj sudskoj praksi.

Analizom rada Višeg suda u Beogradu i pribavljenog izveštaja po zahtevu za slobodan pristup informacijama¹³⁷ utvrdili smo da je tokom 2017. godine primljeno ukupno 636 novih predmeta, zavedenih u P3 upisnik, formiranih za tzv. medijske sporove. U njima je postupalo 14 sudija. Tokom 2018. godine primljeno je 626 predmeta, a postupalo je takođe 14 sudija. U 2019. godini u upisnik P3 uvedena su 572 nova predmeta, a postupalo je 12 sudija. U 2020. godini izvršen je izbor novih sudija, pa je u parničnim predmetima postupalo ukupno 26 sudija.

ZoJIM nije predvideo da je sudijama neophodna posebna licenca za suđenje u medijskim sporovima, ali je svakako potrebno steći specifično znanje iz oblasti medijskog prava radi zaštite prava na slobodu govora i obezbeđenja uslova za formiranje mišljenja građana o pojavama, događajima i ličnostima. Sa druge strane, sudije moraju da sankcionišu nepoštovanje pretpostavke nevinosti u cilju zaštite ljudskog dostojanstva. Zadovoljavajućom sudskom zaštitom vrši se i zaštita nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda. Sudije moraju da prepoznaju i zabrane govor mržnje, zaštite maloletna lica, dostojanstvo žrtve nasilja, čast, ugled ili pijetet osoba koje se prikazuju u lažnom svetlu. Potrebno je utvrditi kada novinar putem medija povređuje pravo na privatni život ili lični zapis, ali vodeći računa o obezbeđivanju prava na slobodu javnog informisanja. Sva ova prava mogu i moraju biti predmet zaštite u medijskim sporovima.

Sve sudije koje postupaju u medijskim sporovima ujedno sude i u svim ostalim parničnim postupcima. Nije formirano posebno odeljenje, a nisu oformljena ni specijalizovana veća u drugostepenom postupku. Suđenja u medijskoj materiji bila bi efikasnija da su za ovu materiju predviđene specijalizovane sudije i u prvom stepenu i u žal-

¹³⁵ Službeni glasnik RS, br. 16/2008; 104/2009; 101/2009, 31/2011; 78/2011; 101/2011; 101/2013

¹³⁶ Službeni glasnik RS, br. 101/2013

¹³⁷ Izveštaj Višeg suda u Beogradu Su.II-17a br.89/20 od 30. 6. 2020. godine

benom postupku. Sve češće možemo čuti primedbe i predloge da se nadležnost za ovu vrstu sporova ponovo poveri svim ili većem broju viših sudova u Srbiji.

Posebna procesna pravila ZoJIM

Zakonom je regulisano koja lica mogu biti tužioc i (ko može biti aktivno legitimisan) i ko mora biti tužen (ko je pasivno legitimisan) za učestvovanje u postupku¹³⁸. Propisana je odgovornost novinara, urednika i izdavača¹³⁹. Kao opšte načelo postupka predviđena je hitnost¹⁴⁰, koja je ugrađena u sve zakonske rokove. U ovoj vrsti parnice ne zakazuje se pripremno ročište.¹⁴¹ U svim parnicama, osim po tužbi za objavljivanje odgovora, obaveza tuženog je da u roku od osam dana od dana dostavljanja tužbe dostavi odgovor na tužbu. Rok za održavanje prvog ročišta za glavnu raspravu je 15 dana od dana prijema odgovora na tužbu, a osam dana po tužbi za objavljivanje odgovora gde je predviđen i skraćeni rok za povraćaj u pređašnje stanje. Presuda se dostavlja u roku od tri dana od dana kada je doneta¹⁴². Žalba se može podneti u roku od osam dana od dana prijema presude, a odgovor na žalbu u roku od tri dana od dana dostavljanja žalbe.¹⁴³

Revizija je dozvoljena protiv drugostepene odluke ako je tužbeni zahtev odbijen, u roku od 15 dana od dana dostavljanja drugostepene odluke. Izuzetak predstavlja postupak za objavljivanje odgovora, kada revizija nije dozvoljena. U parnicama po tužbi za naknadu štete reviziju mogu izjaviti i tužilac i tuženi.¹⁴⁴

ZoJIM je propisao da se izdavaču, ukoliko nije obuhvaćen tužbom, mora dostaviti pravnosnažna presuda¹⁴⁵. Zakon predviđa postupanje tužilaca i u slučaju promene urednika. Ako je do njegove promene došlo nakon podnošenja tužbe, a tužilac ne izvrši preinačenje tužbe do okončanja glavne rasprave, tužba se odbacuje. Za razliku od ostalih parnica, pri preinačenju tužbe nije potrebna saglasnost stranaka. Ako je promena nastupila posle presuđenja, obaveza prelazi na novog urednika, osim naknade štete.¹⁴⁶ Koliko zakonodavac insistira na hitnosti, ukazuje i činjenica da ako su rokovi prekoračeni, predsednik bez odlaganja predmet daje u rad drugom veću, a preduzete radnje se ne moraju ponavljati¹⁴⁷.

Nažalost, imajući u vidu opterećenost svih sudija u Višem sudu u Beogradu, ova odredba se veoma retko primenjuje. Predsednik tog suda bi

¹³⁸ Čl. 102 i 103 ZJIM

¹³⁹ Čl. 113 i 114 ZJIM

¹⁴⁰ Čl. 122 ZJIM

¹⁴¹ Čl. 121 ZJIM

¹⁴² Čl. 124 ZJIM

¹⁴³ Čl. 125 ZJIM

¹⁴⁴ Čl. 126 ZJIM

¹⁴⁵ Čl. 127 ZJIM

¹⁴⁶ Čl. 128 ZJIM

¹⁴⁷ Čl. 129 ZJIM

mogao da je koristi radi boje zaštite prava stranaka u postupku, ukoliko postoje za to razlozi propisani ZoJIM, a sudija u bitnom obimu ne postupa u proseku postupanja ostalih sudija.

Očekivalo bi se da propisana hitnost i skraćeni rokovi dovedu i do korišćenja elektronske pošte. Elektronska komunikacija stranaka, njihovih punomoćnika i suda još nije iskorišćena u potrebnoj meri, iako je predviđena opštom procedurom ZPP, koji se primenjuje uvek kada odredbama ZoJIM nije drugačije predviđeno.¹⁴⁸

Zakon predviđa da lice može zahtevati od suda da privremenom merom zabrani odgovornom uredniku da ponovo objavi istu informaciju, odnosno zapis, ukoliko bi objavljivanjem bilo povređeno pravo ili interes ovog lica, a najduže do pravnosnažnog okončanja postupka. Podnosilac tužbe mora učiniti verovatnim da postoji konkretna opasnost da će informacija biti ponovo objavljena i da bi se time povredilo njegovo pravo ili interes. O predlogu se mora odlučiti u roku od 48 sati, a protiv odluke se u istom roku može izjaviti prigovor¹⁴⁹.

Ovo zakonsko rešenje se retko predlaže, iako su poslednjih godina učestale tužbe istih lica protiv istih medija, novinara i urednika zbog istih ili veoma sličnih informacija za koje se utvrđivalo da su netačne. U slučaju kada je sud odlučio o takvoj meri, u zakonskom roku, glavni urednik jednog medija je u svojoj kolumni napisao „da mu logika nalaže da zaključiti da su milioni doveli do toga da Viši sud u Beogradu zabrani 'Informeru' da piše o Đilaslu!? Presuda, privremena mera kakva ne postoji u praksi civilizovanog sveta može se objasniti samo kešom... Ko sumnja, ko misli da preterujem, neka samo pokuša samom sebi da objasni kako je moguće da tročlano veće Višeg suda u roku od 24 sata od podnošenja tužbe preinači odluku prvostepenog sudije i zabrani najtiražnijim novinama u zemlji da pišu o samozvanom lideru opozicije?! ... Ni u vreme najgore komunističke diktature u Srbiji nijedan sud nijednom mediju nije presudom određivao šta sme, a šta ne sme....”¹⁵⁰ Isti glavni urednik je 17. 7. 2020. na svom Twitter nalogu objavio imena postupajućeg sudskog veća, navodeći „da se radi o nečasnim sudijama koje rade po političkom nalogu i zloupotrebljavaju svoju funkciju”. Može se konstatovati da je ovakvo delovanje glavnog urednika medija očigledno upereno na zastrašivanje sudskog veća i slanje poruke drugim sudijama da ne koriste zakonske mogućnosti za zaštitu lica čija su prava povređena.

¹⁴⁸ Čl.131 ZJIM

¹⁴⁹ Čl.104 ZJIM

¹⁵⁰ https://informer.rs/vesti/kolumne/535253/dosta_zlocina, objavljeno 19. 07. 2020

Opšta pravila Zakonika o parničnom postupku (ZPP)

U parnicama na koje se primenjuju odredbe ZoJIM, kao posebnog zakona, predviđeno je da će se primeniti pravila ZPP ako ovim posebnim zakonom nije drugačije određeno. Tako će se primenjivati odredbe ZPP koje se tiču mesne nenadležnosti jer postoji isključiva nadležnost Višeg suda u Beogradu,¹⁵¹ odredbe koje regulišu isključenje i izuzeće,¹⁵² uz posebno ovlašćenje predsednika suda za promenu veća zbog prekoračenja rokova iz ZoJIM. Sudija će na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako suđenje ne okonča na jednom ročištu, vodeći računa o koncentraciji dokaza, odrediti vremenski okvir suđenja.¹⁵³ Primenjivaće se i odredbe koje regulišu javnost, rukovođenje postupkom, odredbe vezane za presudu, žalbu, reviziju, a koje nisu regulisane ZoJIM.

Efikasnost suđenja

Dužina trajanja postupka

Trajanje postupka analizirano je za svaku godinu u kojoj je rađena analiza predmeta. Da bi se uspešno pratili utvrđeni podaci, treba imati u vidu da se radi o hitnim postupcima, u kojima se ne održava pripremno ročište. Prvo ročište se zakazuje u roku od 15 dana od dana dostavljanja odgovora na tužbu koji mora da se izvrši u roku od osam dana od dana dostavljanja tužbe. Presuda se mora dostaviti, te stoga i uraditi pismeni otpisak, u roku od tri dana. Rok za izjavljivanje žalbe je osam dana, a za odgovor na žalbu tri dana.

2017. godina

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Kurir“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Estrada	1	/	na 5 m.	5 m.	2 m	7 m.
Novinar	5	7	na 3 m.	3 g.	2 g. 6 m.	5 g. 6 m.
Političar	5	2	na 4 m.	2 g. 7 m.	4 m.	2 g. 11 m.

¹⁵¹ Čl. 19 i 20 ZPP

¹⁵² Čl. 65-73 ZPP

¹⁵³ Čl. 308st.1.ZPP

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Kurir“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*1	3	2	na 2 m.	1 g.	1 g.	2 g.
Političar	5	1	na 3 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.
Političar	3	1	na 2 m.	9 m.	10 m.	1 g. 7 m.
Manekenka	4	/	na 4 m.	1 g. 4 m.	2 m.	1 g. 6 m.
Novinar	5	/	na 4 m.	1 g. 9 m.	3 m.	2 g.
Savetnik	4	1	na 2 m.	11 m.	6 m.	1 g. 4 m.
*	5	1	na 4 m.	2 g.	1 m.	2 g. 1 m.
*	1	/	na 3 m.	3 m.	4 m.	7 m.
*	5	/	na 5 m.	2 g. 3 m.	7 m.	2 g. 10 m.
*	2	/	na 3 m.	7 m.	4 g.	4 g. 7 m.
Novinar	5	/	na 4 m.	1 g. 6 m.	6 m.	2 g.
Političar	3	1	na 4 m.	1 g. 6 m.	2 m.	1 g. 8 m.
Policajac	1	/	na 4 m.	4 m.	2 m.	6 m.
*	4	/	na 3 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Policajac	5	1	na 4 m.	2 g. 5 m.	1 m.	2 g. 6 m.
Direktor	6	/	na 3 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Novinar	2	/	na 1 m.	3 m.	1 g.	1 g. 3 m.
Novinar	3	4	na 3 m.	1 g. 8 m.	6 m.	2 g. 2 m.
*	3	1	na 4 m.	1 g. 3 m.	5 m.	1 g. 8 m.
*	4	3	na 3 m.	1 g. 8 m.	8 m.	2 g. 4 m.
Oficir	7	4	na 4 m.	3 g. 8 m.	4 m.	4 g.
*	4	6	na 3 m.	3 g.	10 m.	3 g. 10 m.
*	2	/	na 6 m.	1 g.	2 m.	1 g. 2 m.
Novinar	4	6	na 3 m.	3 g.	3 m.	3 g. 3 m.
preduzetnik	5	2	na 4 m.	2 g. 3 m.	11 m.	3 g. 1 m.

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 28 predmeta u kojima su različiti tužiocu tužili „Kurir“ i dr. tokom 2017. godine. Posmatran je broj održanih i neodržanih ročišta,

kao i dužina trajanja postupka. Gledajući pojedinačne predmete, bilo je održano najviše sedam, a najmanje jedno ročište. Neodržanih ročišta bilo je najviše sedam u jednom od predmeta, a bilo je i onih predmeta u kojima nije bilo neodržanih ročišta. Ročišta se u proseku zakazuju na 2,6 meseci (najduže na šest meseci, a najkraće na jedan mesec, u predmetu u kome je tužilac novinar). Prvostepeni postupak je u proseku trajao jednu godinu i pet meseci (najduži prvostepeni postupak trajao je tri godine i osam meseci, a najkraće tri meseca, po tužbi novinara). Prosečna dužina drugostepenog postupka je sedam meseci (najduži je trajao četiri godine, a najkraći jedan mesec). Prosečna dužina celog postupka je dve godine i dva meseca.

U ovoj grupi predmeta u šest slučajeva tužioci su bili novinari. Po njihovim tužbama sud je prosečno zakazivao ročišta na oko tri meseca, nešto duže od proseka. U prvostepenom postupku postupci su u proseku trajali godinu i četiri meseca, nešto kraće od proseka. Drugostepeni postupci su u proseku trajali 9,5 meseci, a celokupni postupci dve godine i osam meseci, šest meseci duže od proseka. Odstupanja od proseka su ipak bila relativno mala, pa se ne može zaključiti da su se novinari, u odnosu na ostale tužioce, suočavali s neprimereno dužim rokovima, koji bi ugrožavali njihovo pravo na suđenje u razumnom roku.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Informer“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*1	3	4	na 4 m.	2 g. 5 m.	2 m.	2 g. 7 m.
*	6	2	na 4 m.	3 g.	3 m.	3 g. 3 m.
Direktor	3	5	na 3 m.	2 g. 6 m.	3 g.	5 g. 5 m.
*	5	1	na 3 m.	1 g. 9 m.	5 m.	2 g. 2 m.
Političar	1	/	na 1 m.	1 m.	2 m.	3 m.
*	4	/	na 4 m.	1 g. 3 m.	3 m.	1 g. 6 m.
Direktor	4	8	na 4 m.	4 g.	5 m.	4 g. 5 m.
Novinar	2	1	na 3 m.	1 g. 5 m.	2 m.	1 g. 5 m.
*	5	/	na 3 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 8 m.
*	3	3	na 2 m.	1 g.	6 m.	1 g. 6 m.
*	3	2	na 4 m.	1 g. 8 m.	5 m.	2 g. 1 m.
*	5	/	na 4 m.	1 g. 8 m.	5 m.	2 g. 2 m.
Novinar	1	1	na 2 m.	5 m.	7 m.	1 g.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Informer”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Novinar	5	1	na 3 m.	2 g.	1 m.	2 g. 1 m.
Novinar	2	/	na 5 m.	10 m.	1 g. 8 m.	2 g. 6 m.
Slikar	1	/	na 5 m.	5 m.	5 m.	10 m.
*	6	4	na 4 m.	3 g. 4 m.	1 m.	3 g. 5 m.

(*) -Tužioc su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 17 predmeta protiv ovog medija iz 2017. godine. Prvostepena odluka je u postupku doneta najduže posle šest, a najkraće posle jednog održanog ročišta. Neodržanih je najviše bilo osam u jednom predmetu, a bilo je i predmeta bez neodržanih ročišta. Sud je ročišta u proseku zakazivao na tri meseca (najduže pet, a najkraće jedan mesec). Prvostepeni postupak je okončavan u proseku za godinu i devet meseci (najduže je trajao četiri godine, a najkraće jedan mesec). Drugostepeni postupak je u proseku trajao 6,5 meseci (najduže tri godine, a najkraće jedan mesec). Prosečna dužina celokupnog postupka iznosi dve godine i tri meseca.

Novinari su bili tužioc u četiri predmeta. U ovim predmetima suđenje je u proseku zakazivano na tri meseca. Prvostepeni postupak je u proseku je trajao godinu i pet meseci, drugostepeni 7,5 meseci, a postupak u celini godinu i devet meseci. Mogu se uočiti neznatne razlike u korist novinarskog u odnosu na opšti prosek trajanja ove vrste parnica.

Tužba protiv odgovornih lica u mediju „Blic”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*1	3	4	na 3 m.	2 g. 2 m.	8 m.	2 g. 10 m.
*	1	/	na 2 m.	2 m.	10 m.	1 g.
*	1	/	na 2 m.	4 m.	2 m.	6 m.
*	4	1	na 4 m.	2 g.	5 m.	2 g. 5 m.
Direktor	4	2	na 5 m.	2 g. 6 m.	6 m.	3 g.
Čl. krim. grupe	3	5	na 4 m.	2 g. 10 m.	2 m.	3 g.

Tužba protiv odgovornih lica u mediju „Blic“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Navijač	4	6	na 4 m.	2 g. 10 m.	3 m.	3 g. 1 m.
Preduzetnik	3	4	na 2 m.	1 g. 3 m.	20 dana	1 g. 4 m.
Direktor	3	/	na 4 m.	1 g. 2 m.	2 m.	1 g. 4 m.
Policajac	7	3	na 4 m.	3 g.	1 g. 3 m	4 g. 3 m.
*	3	1	na 3 m.	1 g.	6 m.	1 g. 6 m.
Direktor	4	/	na 4 m.	1 g. 3 m.	3 m.	1 g. 6 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g. 2 m.	8 m.	1 g. 10 m.
Policajac	2	/	na 6 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Policajac	3	6	na 4 m.	3 g.	2 m.	3 g. 2 m.
Direktor	3	/	na 4 m.	1 g. 2 m.	5 m.	1 g. 7 m.
*	7	12	na 3 m.	4 g. 8 m.	4 m.	5 g.
Episkop	5	9	na 3 m.	4 g. 1 m.	10 m.	4 g. 11 m.
*	7	/	na 3 m.	2 g.	2 m.	2 g. 2 m.
*	4	5	na 4 m.	2 g. 7 m.	6 m.	3 g. 1 m.
*	6	/	na 3 m.	1 g. 7 m.	5 m.	2 g.
Direktor	4	6	na 3 m.	2 g. 11 m.	8 m.	3 g. 7 m.
Političar	3	2	na 3 m.	1 g. 5 m.	8 m.	2 g. 1 m.
Ministar	4	/	na 5 m.	1 g. 7 m.	2 m.	1 g. 9 m.
*	1	/	na 2 m.	2 m.	2 m.	4 m.
Policajac	6	/	na 3 m.	1 g. 9 m.	1 m.	1 g. 10 m.
Zam. tužio-ca	5	7	na 2 m.	2 g. 2 m.	3 m.	2 g. 5 m.
Lekar	3	5	na 4 m.	2 g. 8 m.	2 m.	2 g. 10 m.
Direktor	4	4	na 4 m.	3 g.	2 m.	3 g. 2 m.
Direktor	2	/	na 4 m.	8 m.	1 m.	9 m.
Episkop	6	8	na 2 m.	3 g. 4 m.	7 m.	3 g. 11 m.
Sportista	4	2	na 3 m.	1 g. 11 m.	5 m.	2 g. 4 m.
Oficir	8	4	na 6 m.	4 g. 7 m.	1 m.	4 g. 9 m.

(*) -Tužioci su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 33 predmeta u kojima je tužen „Blic” i dr. iz 2017. godine. Najveći broj održanih ročišta u predmetu bio je osam, a najmanji jedan. Neodržanih ročišta u jednom predmetu najviše je bilo sedam, a bilo je postupaka u kojima nije bilo neodržanih ročišta. Ročišta su prosečno zakazivana na četiri meseca. Prvostepeni postupak je prosečno trajao godinu i pet meseci (najduže tri godine i šest meseci, a najkraće tri meseca). Prosečna dužina drugostepenog postupka iznosi četiri meseca (najduži je trajao godinu i pet meseci, a najkraći dva meseca). Prosek trajanja postupka u celosti je godinu i 10 meseci. U slučajevima u kojima su parnice znatno duže trajale uočava se i veći broj neodržanih ročišta, što je jedan od bitnih faktora za dužinu suđenja.

U 2017. godini nije bilo novinara koji su tužili ovaj medij.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Alo”						
Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*	5	4	na 3 m.	1 g. 6 m.	9 m.	2 g. 2 m.
Savetnik	5	2	na 2 m.	1 g. 6 m.	9 m.	2 g. 2 m.
Ministar	5	2	na 4 m.	2 g. 2 m.	2 m.	2 g. 4 m.
Producent	3	1	na 4 m.	1 g. 3 m.	2 m.	1 g. 5 m.
Direktor	5	/	na 2 m.	1 g.	4 m.	1 g. 4 m.
*	2	/	na 4 m.	8 m.	3 m.	11 m.
*	4	/	na 4 m.	1 g. 4 m.	3 m.	1 g. 7 m.
Lekar	4	6	na 3 m.	2 g. 10 m.	3 m.	3 g. 1 m.
*	4	1	na 6 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.
*	2	3	na 2 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
*	4	1	na 3 m.	1 g. 9 m.	4 m.	2 g. 1 m.
Pevač	3	7	na 3 m.	2 g. 11 m.	3 m.	3 g. 2 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Direktor	6	5	na 4 m.	3 g. 6 m.	3 m.	3 g. 9 m.
*	1	/	na 4 m.	4 m.	7 m.	11 m.
Profesor	5	1	na 18 dana	4 m.	4 m.	8 m.
*	3	1	na 4 m.	1 g. 4 m.	2 m.	1 g. 6 m.
*	1	/	na 18 m.	1 g. 6 m.	4 m.	1 g. 10 m.
*	3	/	na 3 m.	10 m.	2 m.	1 g.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Alo“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Pevačica	3	/	na 1 m.	3 m.	1 g. 5 m.	1 g. 8 m.
Pevačica	3	1	na 5 m.	1 g. 8 m.	2 m.	1 g. 10 m.
*	4	2	na 4 m.	1 g. 4 m.	1 g.	2 g. 4 m.
Direktor	4	/	na 5 m.	1 g. 10 m.	2 m.	2 g.

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 23 predmeta u kome je tuženi „Alo“ i dr. tokom 2017. godine. U pojedinačnim predmetima održano je najviše šest ročišta, a najmanje jedno ročište. Neodržanih ročišta je u predmetu bilo najviše sedam, a bilo je postupaka u kojima ih nije bilo. Ročišta su u proseku zaka-zivana na četiri meseca (najduže na 18 meseci, najkraće na 18 dana). U proseku je dužina prvostepenog postupka iznosila godinu i pet meseci (najduži postupak trajao je tri godine i šest meseci, a najkraći tri meseca). Drugostepeni postupak je u proseku trajao četiri meseca (najduži godinu i pet meseci, a najkraći dva meseca). Prosečna dužina celokupnog postupka iznosila je godinu i 10 meseci.

U 2017. godini nije bilo novinara koji su tužili ovaj medij.

2018. godina

Tužbe protiv odgovornih lica mediju „Kurir“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Direktor	3	/	na 6 m.	1 g. 6 m.	4 m.	1 g. 10 m.
*1	2	/	na 3 m.	7 m.	6 m.	1 g. 1 m.
Novinar	3	/	na 6 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.
Direktor	2	/	na 8 m.	1 g. 4 m.	2 m.	1 g. 6 m.
Privrednik	5	2	na 3 m.	2 g. 4 m.	2 m.	2 g. 6 m.
*	1	/	na 3 m.	3 m.	4 m.	7 m.
Privrednik	3	/	na 3 m.	1 g. 4 m.	9 m.	2 g. 1 m.
*	2	/	na 7 m.	1 g. 3 m.	1 g.	2 g. 3 m.

Tužbe protiv odgovornih lica mediju „Kurir“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Bivši političar	4	4	na 4 m.	3 g. 4 m.	1 m.	3 g. 5 m.
Fudbaler	4	2	na 5 m.	1 g. 9 m.	2 m.	1 g. 11 m.
Privrednik	4	/	na 4 m.	1 g. 4 m.	6 m.	1 g. 10 m.
Privrednik	4	2	na 5 m.	2 g. 3 m.	1 g.	3 g. 3 m.
*	4	1	na 3 m.	1 g. 2 m.	3 m.	1 g. 5 m.
Advokat	6	3	na 4 m.	3 g. 2 m.	6 m.	3 g. 8 m.
Direktor	1	1	na 1 m.	3 m.	2 m.	5 m.
*	1	/	na 1 m.	5 m.	3 m.	8 m.
*	2	/	na 6 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Advokat	1	/	na 1 m.	1 m.	6 m.	7 m.
*	3	/	na 8 m.	2 g.	8 m.	2 g. 8 m.
Novinar	5	3	na 2 m.	1 g. 6 m.	7 m.	2 g. 1 m.
*	1	/	na 1 m.	2 m.	1 g.	1 g. 2 m.
Novinar	1	/	na 1 m.	1 m.	6 m.	7 m.
Šef policije	4	/	na 3 m.	1 g.	9 m.	1 g. 9 m.
*	3	/	na 6 m.	1 g. 8 m.	7 m.	2 g. 3 m.
Glumica	4	1	na 4 m.	1 g. 8 m.	10 m.	2 g. 6 m.
Drž. sekretar	4	1	na 2 m.	9 m.	2 m.	11 m.
Privrednik	1	1	na 6 m.	1 g. 1 m.	5 m.	1 g. 6 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g. 1 m.	4 m.	1 g. 5 m.
Privrednik	5	/	na 3 m.	1 g. 6 m.	9 m.	2 g. 3 m.
*	6	3	na 6 m.	4 g.	5 m.	4 g. 5 m.

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Analizirano je 30 predmeta u kojima su tuženi „Kurir“ i dr. tokom 2018. godine. U pojedinačnim predmetima, do donošenja prvostepene odluke, bilo je najviše sedam održanih ročišta, a najmanje jedno. Neodržanih ročišta bilo je najviše četiri, a bilo je postupaka u kojima nije bilo neodržanih ročišta. U proseku, ročišta su zakazivana na četiri meseca.

Prosek trajanja prvostepenog postupka je godinu i tri meseca (najduže četiri godine, a najkraće jedan mesec). Prosečno trajanje drugostepenog postupka iznosi šest meseci (najduže jednu godinu, najkraće jedan mesec). Celokupni postupak je u proseku trajao godinu i devet meseci.

U tri predmeta tužioci su bili novinari. Sud je u njihovim predmetima suđenje zakazivao u proseku na tri meseca, nešto manje od opšteg proseka u ovoj grupi. Prvostepeni postupak je u proseku trajao godinu i tri meseca, a drugostepeni pet meseci. Celokupni postupak je u proseku trajao godinu i osam meseci. Dužina postupka u predmetima u kojima su novinari tužioci skoro da se ne razlikuje od opšteg proseka.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Informer”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*1	3	3	na 4 m.	2 g. 4 m.	2 m.	2 g. 6 m.
Direktor	4	7	na 4 m.	4 g.	6 m.	4 g. 6 m.
Političar	7	11	na 3 m.	4 g.	6 m.	4 g. 6 m.
Novinar	3	/	na 3 m.	9 m.	4 m.	1 g. 1 m.
*	4	5	na 3 m.	2 g. 5 m.	7 m.	3 g.
Novinar	6	3	na 4 m.	3 g.	3 m.	3 g. 3 m.
Političar	3	1	na 2 m.	10 m.	1 g. 10 m.	2 g. 8 m.
Novinar	3	1	na 3 m.	11 m.	3 m.	1 g. 2 m.
Političar	5	/	na 6 m.	2 g. 5 m.	3 m.	2 g. 8 m.
*	5	1	na 4 m.	1 g. 7 m.	1 g. 2 m.	2 g. 9 m.
Aktivista	4	1	na 2 m.	9 m.	6 m.	1 g. 3 m.
Manekenka	3	1	na 3 m.	1 g. 3 m.	5 m.	1 g. 8 m.
*	4	2	na 6 m.	3 g.	1 g. 2 m.	4 g. 2 m.
*	5	2	na 7 m.	2 g. 5 m.	8 m.	3 g. 1 m.
*	4	/	na 4 m.	1 g. 3 m.	5 m.	1 g. 8 m.
Novinar	6	/	na 4 m.	2 g.	8 m.	2 g. 8 m.
Političar	3	1	na 4 m.	1 g. 4 m.	8 m.	2 g.
Aktivista	1	/	na 4 m.	4 m.	2 m.	6 m.
Političar	1	1	na 6 m.	1 g. 1 m.	5 m.	1 g. 6 m.
Slikar	3	2	na 3 m.	1 g. 4 m.	3 m.	1 g. 4 m.

(*) -Tužioci su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 27 predmeta različitih tužilaca protiv tuženog „In-formera” tokom 2018. godine. U pojedinim predmetima, do okončanja prvostepenog suđenja, održano je najviše sedam ročišta, a najmanje jedno. Održanih ročišta u pojedinačnim predmetima bilo je najviše sedam, a najmanje jedan. Neodržanih ročišta bilo je najviše 11, a najmanje jedno. Prosek trajanja prvostepenog postupka je godinu i četiri meseca, a drugostepenog pet meseci. Prosečna dužina celokupnog postupka iznosi godinu i devet meseci.

Protiv ovog medija tužbu je podnelo četvoro novinara. Sud je u njihovim predmetima ročišta zakazivao u proseku na 3,5 meseci. Prvostepeni postupak trajao je u proseku godinu i jedan mesec, a drugostepeni 4,5 meseci. Celokupni postupak je u proseku trajao godinu i 10 meseci. Dužina trajanja postupka kada su novinari tužiocima se zanimljivo razlikuje od prosečnog trajanja postupka po tužbi svih ostalih tužilaca.

Tužbe protiv „Medijske mreže” i drugih						
Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*1	4	/	na 2 m.	8 m.	8 m.	1 g. 4 m.
Pevačica	5	2	na 2 m.	1 g. 2 m.	4 m.	1 g. 6 m.
Privrednik	4	1	na 3 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.
Bivši ministar	2	/	na 6 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.
Pevačica	3	1	na 4 m.	1 g. 7 m.	4 m.	1 g. 11 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g.	6 m.	1 g. 6 m.
*	3	1	na 5 m.	1 g. 8 m.	1 g.	2 g. 8 m.

(*) -Tužiocima su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo sedam predmeta u kojima je tokom 2018. godine tužena „Medijska mreža“ i dr. Do presuđenja u predmetu bilo je najviše održanih pet, a najmanje dva ročišta. Neodržanih ročišta najviše je bilo dva, a bilo je predmeta u kojima nije bilo neodržanih ročišta. Ročišta je sud zakazivao u proseku na 3,7 meseci (najduže na godinu i osam meseci, najkraće na osam meseci). Prvostepeni postupak trajao je u proseku godinu i tri meseca, a drugostepeni u proseku 5,5 meseci. Prosek trajanja celokupnog postupka iznosi godinu i osam meseci.

Novinari u 2018. godini nisu podnosili tužbe protiv ovih tuženih.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Blic“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	4	/	na 3 m.	1 g.	8 m.	1 g. 8 m.
Preduzetnik	2	/	na 2 m.	4 m.	7 m.	11 m.
*1	1	1	na 1 m.	3 m.	6 m.	9 m.
*	4	8	na 3 m.	3 g.	3 m.	3 g. 3 m.
Ministar	7	4	na 4 m.	3 g. 4 m.	2 m.	3 g. 6 m.
Policajac	5	2	na 5 m.	3 g.	6 m.	3 g. 6 m.
*	1	/	na 7 m.	7 m.	2 m.	9 m.
Lekar	3	3	na 6 m.	3 g.	2 m.	3 g. 2 m.
*	3	/	na 10 m.	2 g. 6 m.	4 m.	2 g. 10 m.
*	2	1	na 5 m.	1 g. 4 m.	7 m.	1 g. 11 m.
*	4	2	na 6 m.	2 g. 5 m.	4 m.	2 g. 9 m.
Direktor	1	/	na 6 m.	6 m.	3 m.	9 m.
Direktor	6	/	na 3 m.	2 g. 8 m.	4 m.	3 g.
Biznismen	5	3	na 2 m.	1 g. 8 m.	10 m.	2 g. 6 m.
Političar	3	3	na 6 m.	2 g. 10 m.	4 m.	3 g. 2 m.
Voditelj TV	3	1	na 5 m.	2 g. 7 m.	1 g.	3 g. 7 m.
NB	6	5	na 3 m.	3 g.	3 m.	3 g. 2 m.
Policajac	3	/	na 2 m.	6 m.	3 m.	9 m.
Biznismen	4	4	na 4 m.	2 g. 9 m.	2 m.	2 g. 11 m.
Političar	5	1	na 3 m.	1 g. 7 m.	1 g. 1 m.	1 g. 4 m.
Političar	7	3	na 4 m.	3 g. 8 m.	4 m.	4 g.
*	7	4	na 2 m.	1 g. 7 m.	2 m.	1 g. 9 m.
Policajac	5	3	na 1 m.	8 m.	1 m.	9 m.
*	3	2	na 4 m.	1 g. 10 m.	2 m.	3 g.
Političar	3	3	na 5 m.	2 g. 7 m.	1 m.	2 g. 8 m.
Advokat	3	6	na 1 m.	1 g. 1 m.	10 m.	1 g. 11 m.
*	4	6	na 15 dana	5 m.	4 m.	9 m.

(*) -Tužioci su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv medija „Blic” i dr. analizirali smo 27 predmeta iz 2018. godine. Do prvostepene presude bilo je održano najviše osam ročišta, a najmanje jedno ročište do presuđenja. Najviše je bilo osam neodržanih ročišta, dok ih u pojedinim predmetima nije bilo. Sud je u proseku ročište zakazivao na 3,9 meseci (najduže na 10 meseci, a najkraće na 15 dana). Prvostepeni postupak je u proseku trajao godinu i 10 meseci (najduže tri godine i osam meseci, a najkraće tri meseca). Drugostepeni postupak u proseku je trajao četiri meseca (najduže godinu i jedan mesec, a najkraće jedan mesec). Prosečna dužina postupka u celosti iznosi dve godine i četiri meseca.

Tokom 2018. godine nije bilo tužbi novinara protiv ovog medija.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Alo”						
Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	8	/	na 1 m.	6 m.	6 m.	1 g.
*1	6	2	na 4 m.	3 g.	6 m.	3 g. 6 m.
*	3	2	na 5 m.	3 g.	1 m.	3 g. 1 m.
Političar	2	/	na 6 m.	1 g.	6 m.	1 g. 6 m.
*	5	5	na 3 m.	3 g. 5 m.	4 m.	3 g. 9 m.
Estrada	3	/	na 4 m.	1 g. 1 m.	5 m.	1 g. 6 m.
*	1	/	na 6 m.	6 m.	1 m.	7 m.
Sindikalc	2	/	na 2 m.	2 m.	11 m.	1 g. 1 m.
Privrednik	4	2	na 1 m.	6 m.	2 m.	8 m.
Manekenka	4	/	na 4 m.	1 g. 6 m.	2 m.	1 g. 8 m.
Političar	3	/	na 5 m.	1 g. 5 m.	8 m.	2 g. 1 m.
Političar	5	1	na 2 m.	1 g. 4 m.	4 m.	1 g. 8 m.

(*) -Tužioc su lica nepoznata u javnosti

Analizirali smo 12 predmeta protiv medija „Alo” tokom 2018. godine. U pojedinim predmetima broj održanih ročišta bio je najviše osam, a najmanje jedno. Neodržanih ročišta bilo je najviše pet, a u nekim predmetima nije bilo neodržanih ročišta. Sud je ročište prosečno zakazivao na 3,5 meseci (najduže na šest meseci, najkraće na jedan mesec). Prvostepeni postupak je u proseku trajao godinu i pet meseci (najduže tri godine i šest meseci, a najkraće dva meseca). Prosečna dužina drugostepenog postupka iznosi 4,7 meseci (najduži 11 meseci, a najkraći jedan mesec). Prosečna dužina celog postupka je godinu 10 meseci.

Tokom 2018. godine nije bilo tužbi novinara protiv ovog medija.

2019. godina

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Blic“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Episkop	7	5	na 6 m.	6 g.	7 m.	6 g. 7 m.
Drž. službenik	3	3	na 3 m.	1 g. 9 m.	4 m.	2 g. 1 m.
*1	4	1	na 5 m.	2 g.	3 g. 5 m.	5 g. 5 m.
*	4	2	na 4 m.	2 g. 11 m.	5 m.	3 g. 4 m.
Lekar	3	1	na 5 m.	1 g. 8 m.	3 m.	1 g. 11 m.
*	4	2	na 6 m.	3 g.	9 m.	3 g. 9 m.
Političar	1	/	na 1 m.	1 m.	8 m.	9 m.
*	4	1	na 4 m.	1 g. 8 m.	2 m.	1 g. 10 m.
Policajac	3	1	na 6 m.	2 g.	4 m.	2 g. 4 m.
Preduzetnik	2	/	na 7 m.	1 g. 3 m.	5 m.	1 g. 8 m.
*	6	7	na 1 m.	1 g. 6 m.	6 m.	2 g.
Političar	3	/	na 3 m.	9 m.	4 m.	1 g. 1 m.
Estrada	3	1	na 2 m.	10 m.	7 m.	1 g. 5 m.
*	3	7	na 7 m.	4 g. 1 m.	6 m.	4 g. 7 m.
*	2	1	na 2 m.	8 m.	5 m.	1 g. 1 m.
*	2	/	na 6 m.	1 g.	1 g. 4 m.	2 g. 4 m.
Preduzetnik	5	5	na 4 m.	3 g. 8 m.	2 m.	3 g. 10 m.
*	1	/	na 2 m.	2 m.	7 m.	9 m.
Političar	3	2	na 5 m.	2 g. 4 m.	4 m.	2 g. 8 m.
*	5	/	na 4 m.	1 g. 8 m.	4 m.	2 g.
Pevač	4	2	na 1 m.	6 m.	8 m.	1 g. 2 m.
Preduzetnik	3	1	na 4 m.	1 g. 5 m.	2 m.	1 g. 7 m.
Advokat	4	1	na 4 m.	2 g.	6 m.	2 g. 6 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g.	10 m.	1 g. 10 m.
Direktor	6	7	na 4 m.	3 g. 9 m.	8 m.	4 g. 5 m.
Političar	2	1	na 2 m.	7 m.	6 m.	1 g. 1 m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Blic”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Policajac	4	/	na 5m.	1g. 9m.	1m	1g. 10m.
Novinar	4	/	na 5m.	1g. 10m.	1g. 6m.	3g. 4m.
*	1	/	na 11m.	11m.	1m.	1g.

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv medija „Blic” i dr. analizirali smo 29 predmeta iz 2019. godine. U pojedinačnim predmetima održano je najviše sedam ročišta, a najmanje jedno ročište. Neodržanih ročišta bilo je najviše sedam, a bilo je predmeta u kojima ih nije bilo. Sud je ročišta zakazivao prosečno na četiri meseca (najduže na 11 meseci, najkraće na jedan mesec). Prosečna dužina prvostepenog postupka iznosi godinu i 10 meseci (najduže šest godina, najkraće jedan mesec). Prosečna dužina drugostepenog postupka je sedam meseci (najduže tri godine i pet meseci, a najkraće jedan mesec). Prosečna dužina postupka u celosti je dve godine i pet meseci.

Tužilac je bio novinar u jednom predmetu. Suđenja u ovom predmetu zakazivana su u proseku na jedan mesec. Prvostepeni postupak je trajao godinu i 10 meseci, a drugostepeni godinu i šest meseci. Postupak u celosti trajao je tri godine i četiri meseca.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Kurir”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Preduzetnik	1	/	na 6 m.	6 m.	6 m.	1 g.
*1	1	/	na 1 m.	1 m.	10 m.	11 m.
*	3	/	na 4 m.	1 g. 2 m.	1 g. 4 m.	2 g. 6 m.
*	4	/	na 3 m.	1 g. 2 m.	4 m.	1 g. 6 m.
Direktor	4	/	na 5 m.	1 g. 9m.	1 g. 1 m.	2 g. 10 m.
*	3	2	na 3 m.	1 g. 3 m.	1 g. 8 m.	2 g. 11 m.
Lekar	1	/	na 3 m.	3 m.	5 m.	8 m.
Preduzetnik	4	11	na 4 m.	2 g. 2 m.	8 m.	2 g. 10 m.
*	5	1	na 6 m.	3 g.	8 m.	3 g. 8 m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Kurir“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	3	/	na 5 m.	1 g. 5 m.	4 m.	1 g. 9 m.
*	5	2	na 3 m.	2 g.	3 m.	2 g. 3 m.
*	1	1	na 1 m.	3 m.	9 m.	1 g.
*	4	2	na 4 m.	2 g.	5 m.	2 g. 5 m.
Estrada	2	6	na 4 m.	2 g. 8 m.	4 m.	3 g.
*	1	1	na 8 m.	1 g. 4 m.	7 m.	1 g. 11 m.
*	3	2	na 3 m.	1 g. 5 m.	3 m.	1 g. 8 m.
Oficir	3	/	na 7 m.	1 g. 9 m.	3 m.	2 g.
*	3	/	na 8 m.	2 g. 2 m.	1 g.	3 g. 2 m.
Lekar	5	/	na 4 m.	2 g. 2 m.	3 m.	2 g. 5 m.
Novinar	2	/	na 4 m.	8 m.	5 m.	1 g. 1 m.
Novinar	2	/	na 2 m.	4 m.	4 m.	8 m.
Novinar	2	/	na 6 m.	1 g.	7 m.	1 g. 7 m.
Estrada	4	2	na 6 m.	3 g. 2 m.	1 g.	4 g. 2 m.
Estrada	4	1	na 5 m.	2 g. 2 m.	8 m.	2 g. 10 m.
Političar	3	7	na 5 m.	4 g. 3 m.	7 m.	4 g. 10 m.
*	5	4	na 7 m.	5 g. 4 m.	5 m.	5 g. 9 m.
*	5	2	na 4 m.	2 g. 8 m.	3 m.	2 g. 11 m.
Političar	4	/	na 5 m.	1 g. 8 m.	2 m.	1 g. 10 m.
Političar	3	/	na 5 m.	1 g. 4 m.	3 m.	1 g. 7 m.
*	4	/	na 6 m.	2 g.	3 m.	2 g. 3 m.
*	5	/	na 4 m.	1 g. 10 m.	7 m.	2 g. 5 m.
*	3	3	na 4 m.	2 g.	3 m.	2 g. 3 m.
*	3	1	na 7 m.	2 g. 5 m.	2 m.	2 g. 7 m.
Estrada	8	4	na 3 m.	3 g. 6 m.	7 m.	4 g. 1 m.
Lekar	5	/	na 2 m.	10 m.	6 m.	1 g. 4 m.
*	5	4	na 4 m.	3 g.	2 m.	3 g. 2 m.

(*) -Tužioci su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv medija „Kurir“ i dr. analizirali smo 36 predmeta iz 2019. godine. U pojedinačnim predmetima broj održanih ročišta bio je najviše osam, a najmanje jedno. Najviše je bilo 11 neodržanih ročišta, a bilo je predmeta u kojima ih nije bilo. Sud je ročišta zakazivao prosečno na 4,5 meseci (najduže na osam meseci, najkraće na jedan mesec). Prvostepeni postupak prosečno traje godinu i osam meseci (najduže pet godina i četiri meseca, a najkraće jedan mesec). Prosečna dužina drugostepenog postupka je šest meseci (najduže godinu i osam meseci, najkraće dva meseca). Prosečna dužina celog postupka je dve godine i pet meseci.

Novinari su bili tužioc i u tri slučaja. U ovim predmetima sud je u proseku ročište zakazivao na četiri meseca. Prosečna dužina prvostepenog postupka iznosila je osam meseci, što je za godinu dana kraće od opšteg proseka. Drugostepeni postupak trajao je prosečno pet meseci, približno opštem proseku. Celokupno suđenje trajalo je u ovim slučajevima u proseku godinu i jedan mesec, upola kraće od opšteg proseka.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Informer“						
Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Advokat	2	/	na 7 m.	1 g. 2 m.	3 m.	1 g. 5 m.
Preduzetnik	4	4	na 3 m.	2 g. 2 m.	3 m.	2 g. 5 m.
Političar	4	/	na 3 m.	1 g.	9 m.	1 g. 9 m.
Novinar	1	/	na 9 m.	9 m.	5 m.	1 g. 2 m.
Političar	5	10	na 6 m.	4 g. 10 m.	5 m.	5 g. 3 m.
Novinar	5	1	na 3 m.	1 g. 8 m.	1 g.	2 g. 8 m.
Policajac	1	/	na 5 m.	5 m.	1 g.	1 g. 5 m.
Aktivista	5	/	na 4 m.	1 g. 8 m.	3 m.	1 g. 11 m.
Političar	4	1	na 4 m.	1 g. 8 m.	3 g.	4 g. 8 m.
Preduzetnik	1	/	na 5 m.	5 m.	5 m.	10 m.
*	2	1	na 3 m.	10 m.	5 m.	1 g. 3 m.
Političar	1	1	na 1 m.	3 m.	3 m.	6 m.
Direktor	2	/	na 7 m.	1 g. 3 m.	3 m.	1 g. 6 m.
*	4	/	na 4 m.	1 g. 7 m.	9 m.	2 g. 4 m.
Političar	4	/	na 3 m.	2 g. 3 m.	1 m.	2 g. 4 m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Informer”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	3	/	na 3 m.	1 g. 2 m.	5 m.	1 g. 7 m.
Političar	3	/	na 3 m.	9 m.	?	?
Političar	3	2	na 2 m.	1 g.	4 m.	1 g. 4 m.
Političar	3	1	na 5 m.	2 g. 3 m.	3 m.	2 g. 6 m.
Preduzetnik	4	/	na 8 m.	2 g. 8 m.	2 m.	2 g. 10 m.

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv medija „Informer” analizirali smo 20 predmeta iz 2019. godine. U pojedinačnim predmetima održano je najviše pet ročišta, a najmanje jedno. Najviše neodržanih ročišta je 10, a ima predmeta u kojima ih nije bilo. Sud je prosečno zakazivao ročišta na 4,5 meseci (najviše na devet meseci, a najmanje na jedan mesec). Prosečna dužina prvostepenog postupka iznosi godinu i šest meseci (najduže četiri godine i 10 meseci, a najkraće tri meseca). Drugostepeni postupak u proseku traje sedam meseci (najduže tri godine, a najkraće jedan mesec). Prosečna dužina postupka u celosti iznosi dve godine i jedan mesec.

Novinari su bili tužiocu u dva slučaja. Sud je prosečno zakazivao ročišta na šest meseci. Prvostepeno suđenje trajalo je prosečno godinu i dva meseca. Drugostepeno suđenje je prosečno trajalo osam meseci. Prosečna dužina celokupnog postupka iznosi dve godine. Dužina trajanja postupaka u kojima su tužiocu novinari minimalno se ne razlikuje od opšteg proseka.

Tužbe protiv „Medijske mreže” i drugih

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Estrada	2	/	na 3 m.	6 m.	4 m.	10 m.
Glumac	1	2	na 6 m.	1 g. 8 m.	2 m.	1 g. 10 m.
Političar	5	/	na 4 m.	2 g.	6 m.	2 g. 6 m.
Preduzetnik	3	2	na 4 m.	1 g. 8 m.	8 m.	2 g. 4 m.
Estrada	4	1	na 6 m.	2 g. 7 m.	2 m.	2 g. 9 m.
Direktor	3	1	na 4 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.

Tužbe protiv „Medijske mreže” i drugih

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*	3	3	na 3 m.	2 g. 2 m.	7 m.	2 g. 9 m.
Političar	3	/	na 3 m.	9 m.	3 m.	1 g.

(*) -Tužioc su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv „Medijske mreže” i dr. analizirali smo osam predmeta iz 2019. godine. U pojedinačnim predmetima održano je najviše pet ročišta, a najmanje jedno. Neodržanih ročišta bilo je najviše tri, a bilo je predmeta u kojima ih nije bilo. Ročišta su u proseku zakazivana na 5,5 meseci (najviše na šest meseci, najmanje na tri meseca). Prosečna dužina prvostepenog postupka iznosi godinu i sedam meseci (najduža dve godine i sedam meseci, najkraća šest meseci). Drugostepeni postupak prosečno traje šest meseci (najduže osam, a najkraće dva meseca). Prosečna dužina celog postupka iznosi dve godine.

Tokom 2019. godine nije bilo tužbi novinara protiv ovog medija.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Alo”

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zaka-zivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	6	/	na 3 m.	2 g. 6 m.	1 g. 7 m.	4 g. 1 m.
Preduzetnik	4	/	na 4 m.	1 g. 3 m.	8 m.	1 g. 11 m.
Političar	6	/	na 8 m.	4 g.	6 m.	4 g. 6 m.
*1	3	1	na 4 m.	1 g. 5 m.	4 m.	1 g. 9 m.
*	2	/	na 1 m.	3 m.	5 m.	8 m.
*	4	/	na 1 m.	6 m.	8 m.	1 g. 2 m.
Policijajac	4	/	na 3 m.	1 g.	3 m.	1 g. 3 m.

(*) -Tužioc su lica nepoznata u javnosti

U parnicama protiv medija „Alo” analizirali smo sedam predmeta iz 2019. godine. U pojedinačnim predmetima bilo je održano najviše šest ročišta, a najmanje dva. Neodržanih ročišta bilo je najviše jedno ili ih uopšte nije bilo. Ročišta su se u proseku zakazivala na tri meseca (najviše na jednu godinu, a najmanje na osam meseci). Prvostepeni postupak u proseku traje godinu i sedam meseci (najduže četiri godine, a najkraće tri meseca). Prosek trajanja drugostepenog postupka je 7,5 meseci

(najduže godinu i sedam meseci, najkraće tri meseca). Prosečna dužina celog postupka iznosi dve godine i dva meseca.

Tokom 2019. godine nije bilo tužbi novinara protiv ovog medija.

Zaključak:

Viši sud u Beogradu određen je da jedini u Srbiji postupa u medijskim sporovima. Međutim, izostalo je formiranje posebnog sudskog odeljenja u kojem će specijalizovane sudije suditi samo ovu vrstu predmeta. Tako bi se poboljšala i efikasnost i kvalitet rada sudija. Nažalost, izostala je i reakcija Visokog saveta sudstva i Ministarstva pravde, koji nisu ukazali na to da je, zbog povećanja nadležnosti i broja predmeta, potrebno povećati broj sudija i broj zaposlenih u pratećim službama (daktilografa i administrativnih službenika) u Višem sudu, radi zadovoljavajuće primene zakona. Bez ovih mera teško se mogu realizovati zakonom predviđeni rokovi, niti zaštititi prava učesnika u medijskim postupcima.

Nije uočeno da je sud nejednako poštovao rokove u odnosu na različite kategorije tužilaca i tuženih. U manjem broju predmeta zapaža se da sudije ipak zakazuju pripremno ročište. Primećeno je da punomoćnici medija „Kurir” tokom postupka često otkazuju punomoćje, a potom ponovo stupaju u parnicu. Takvo ponašanje koje se ponavlja ukazuje na moguće zloupotrebe u pogledu nepotrebnih odlaganja ročišta. U pogledu postupanja tužilaca, u pojedinim predmetima uočava se da zbog nedolaska na ročišta, najčešće radi saslušanja stranaka, najviše izostaju političari, uz opravdanje da su službeno sprečeni. Sudije pokazuju visok stepen tolerancije na nedolazak uredno pozvanih tužilaca.

Veliki broj neodržanih suđenja dovodi do nerazumnog roka u trajanju postupka i utisak da njime upravljaju stranke, a ne sud. U daleko najvećem broju predmeta postupak traje duže od godinu dana, što doprinosi da se efekat zaštite prava tužioca ili tuženog gubi.

Dužina izrade prvostepene presude

2017. godina

TUŽENI	BROJ PRED-META	DO 15 DANA	15-30 DANA	1-3 MESECA	PREKO 3 MESECA
Kurir i dr.	28	5	10	13	/
Informer i dr.	17	3	7	7	/

TUŽENI	BROJ PRED-META	DO 15 DANA	15-30 DANA	1-3 MESECA	PREKO 3 MESECA
Blic i dr.	29	6	10	12	1
Alo i dr.	23	7	5	9	2

2018. godina

TUŽENI	BROJ PRED-META	DO 15 DANA	15-30 DANA	1-3 MESECA	PREKO 3 MESECA
Kurir i dr.	30	7	15	7	1
Informer i dr.	20	4	10	4	2
Medijska mreža i dr.	6	/	4	1	1
Custom group i dr.	2	1	/	1	/
Blic i dr.	28	7	12	7	2
Alo i dr.	11	3	7	1	/

2019. godina

TUŽENI	BROJ PRED-META	DO 15 DANA	15-30 DANA	1-3 MESECA	PREKO 3 MESECA
Kurir i dr.	37	7	12	11	7
Informer i dr.	19	2	13	4	/
Medijska mreža i dr.	8	2	5	/	1
Blic i dr.	29	6	13	8	2
Alo i dr.	7	3	2	1	1

Zakonom predviđen rok za izradu i dostavljanje prvostepene odluke je tri dana¹⁵⁴. Podaci pokazuju da se u ovom segmentu zakon ne poštuje.

Tokom 2017. godine, od analiziranih 97 predmeta, utvrđeno je da je u roku do 15 dana dostavljena 21 presuda (20,4%), u periodu od 15 do 30 dana 32 presude (31%), od jednog do tri meseca 41 presuda (39,7%),

¹⁵⁴ čl. 124 ZJIM

dok je preko tri meseca bio period za dostavljanje tri presude (2,9%).

Tokom 2018. godine, od analiziranih 97 presuda, u roku do 15 dana dostavljene su 22 presude (21,3%), u periodu od 15 do 30 dana 48 presuda (46,6%). U vremenu od jednog do tri meseca dostavljena je 21 presuda (20,4%), dok je preko tri meseca trajalo dostavljanje šest presuda (5,8%).

Tokom 2019. godine, od analiziranih 100 predmeta, u roku do 15 dana dostavljeno je 20 presuda (20%), u periodu od 15 do 30 dana 45 presuda (45%), od jednog do tri meseca 24 presude (24%), dok je preko tri meseca trajalo dostavljanje 11 presuda (11%).

Zaključak:

Potrebno je da uprava suda izvrši analizu i utvrdi razloge neprimere dužine izrade presuda u odnosu na zakonom propisan rok. Može se pretpostaviti da su sudski kapaciteti nedovoljni da realizuju zakonom određene rokove i da je neophodno povećati broj postupajućih sudija ili izvršiti izmene zakona kojim bi se povećao rok za izradu presude do njenog dostavljanja. Broj sudskih odluka koje su izrađene u roku od jednog do tri meseca jeste stvarna smetnja za efikasnu i delotvornu zaštitu prava u ovoj vrsti parnice.

Žalbe i odluke po žalbama

2017. godina

TUŽENI	BRJ PRED-META	ŽALILAC	PRVOSTEPENA PRESUDA	DRUGOSTEPENA ODLUKA
Kurir i drugi	28	A - 3 A i B - 12 B - 13	UTZ - / DUTZ - 25 OTZ - 3	Preinačeno - 7 Potvrđeno - 18 Ukinuto - 3
Informer i drugi	17	A - 4 A i B - 6 B - 7	UTZ - / DUTZ - 14 OTZ - 3	Preinačeno - 4 Potvrđeno - 13 Ukinuto - /
Blic i drugi	29	A - 16 A i B - 4 B - 9	UTZ - / DUTZ - 18 OTZ - 11	Preinačeno - 6 Potvrđeno - 22 Ukinuto - 1
Alo i drugi	23	A - 6 A i B v 8 B - 9	UTZ - / DUTZ - 16 OTZ - 7	Preinačeno - 9 Potvrđeno - 13 Ukinuto - 1

(A) - Tužilac

(B) - Tuženi

(UTZ) - Usvojen tužbeni zahtev

(DUTZ) - Delimično usvojen tužbeni zahtev

(OTZ) - Odbijen tužbeni zahtev

2018. godina

TUŽENI	BROJ PREDMETA	ŽALILAC	PRVOSTE-PENA PRE-SUDA	DRUGO-STEPENA ODLUKA
Kurir i drugi	30	A - 8 A i B - 6 B - 16	UTZ - 1 DUTZ - 23 OTZ - 6	Preinačeno - 7 Potvrđeno - 20 Ukinuto - 3
Informer i drugi	20	A - 3 A i B - 7 B - 10	UTZ - 1 DUTZ - 16 OTZ - 3	Preinačeno - 7 Potvrđeno - 11 Ukinuto - 2
Medijska mreža i dr.	6	A - 3 A i B - 1 B - 2	UTZ - / DUTZ - 4 OTZ - 2	Preinačeno - 1 Potvrđeno - 5 Ukinuto - /
Custom group i dr.	2	A - 1 A i B - 1 B - /	UTZ - / DUTZ - 1 OTZ - 1	Preinačeno - 1 Potvrđeno - 1 Ukinuto - /
Blic i dr.	28	A - 8 A i B - 8 B - 12	UTZ - 2 DUTZ - 19 OTZ - 7	Preinačeno - 15 Potvrđeno - 13 Ukinuto - /
Alo i dr.	11	A - 1 A i B - 2 B - 8	UTZ - / DUTZ - 10 OTZ - 1	Preinačeno - 5 Potvrđeno - 6 Ukinuto - /

(A) - Tužilac
(B) - Tuženi
(UTZ) - Usvojen tužbeni zahtev
(DUTZ) - Delimično usvojen tužbeni zahtev
(OTZ) - Odbijen tužbeni zahtev

2019. godina

TUŽENI	BROJ PREDMETA	ŽALILAC	PRVOSTE-PENA PRE-SUDA	DRUGO-STEPENA ODLUKA
Kurir i drugi	37	A - 3 A i B - 12 B - 13	UTZ - / DUTZ - 29 OTZ - 8	Preinačeno - 23 Potvrđeno - 11 Ukinuto - 3
Informer i drugi	19	A - 4 A i B - 6 B - 7	UTZ - / DUTZ - 15 OTZ - 1	Preinačeno - 11 Potvrđeno - 8 Ukinuto - /
Medijska mreža i dr.	8	A - 2 A i B - 2 B - 4	UTZ - / DUTZ - 6 OTZ - 2	Preinačeno - 3 Potvrđeno - 5 Ukinuto - /
Blic i drugi	29	A - 8 A i B - 9 B - 12	UTZ - 1 DUTZ - 19 OTZ - 9	Preinačeno - 10 Potvrđeno - 19 Ukinuto - /
Alo i drugi	7	A - 2 A i B - 3 B - 2	UTZ - / DUTZ - 5 OTZ - 2	Preinačeno - 1 Potvrđeno - 5 Ukinuto - 1

(A) - Tužilac
(B) - Tuženi
(UTZ) - Usvojen tužbeni zahtev
(DUTZ) - Delimično usvojen tužbeni zahtev
(OTZ) - Odbijen tužbeni zahtev

Zaključak:

Iz analiziranih predmeta uočava se da su za sve tri godine više žalbi izjavili tuženi mediji nego tužioci. Ukoliko razmotrimo podatke o visini dosuđene naknade štete i podatke o tužilačkoj strani (da li se radi o tužiocu koji je javna ličnost, licu koje nije poznato široj javnosti ili novinaru), ne možemo uočiti da tuženi žalbe izjavljuju zbog usvojenih previskoh zahteva za naknadu štete, niti s obzirom na delatnost tužioca. Pre bi se moglo zaključiti da se žalba često podnosi protiv odluka i kada je evidentno kršenje obaveze novinarske pažnje. Razlog tome bi moglo biti odlaganje isplate dosuđene naknade štete i troškova postupka, uz minimalnu verovatnoću uspeha žalioaca u drugostepenom postupku.

Od analizirana 294 predmeta, tužbeni zahtev je u celosti usvojen samo u četiri slučaja, u 224 predmeta je delimično usvojen zahtev, dok je tužbeni zahtev u celosti odbijen u 66 predmeta. Po žalbama, drugostepeni sud je u 110 predmeta preinačio odluku prvostepenog suda, potvrdio je 170 i ukinuo 14 presuda.

Analiza preinačenih odluka pokazuje da se, tamo gde dosuđena naknada u prvom stepenu bude dosuđena u većim ili manjim iznosima od uobičajenog maksimuma ili minimuma, intervencijom drugostepenog suda dolazi se do ujednačenja prakse. Može se zaključiti da je kvalitet rada suda dobar, imajući u vidu procenat od 4,76 odsto ukinutih presuda. Interesantno je da su žalbe izjavljene protiv velikog broja prvostepenih odluka. Manji broj žalbi podneli su tužioci, iako je veći broj njihovih zahteva samo delimično usvajan.

Imajući u vidu konkretne slučajeve i na koji način se ponekad krše prava pojedinih tužilaca, bilo bi adekvatno razmotriti povećanje visine dosuđene naknade štete u pojedinim situacijama.

Položaj stranaka u postupku

Analizom toka postupaka i donetih sudskih odluka, zaključujemo da u parničnim postupcima koji su vođeni pred sudom nema razlike u postupanju u slučajevima u kojima su novinari bili tužioci.

Tužbe nosilaca vlasti, koje su u tekućoj godini sve češće, zbog izveštavanja sa protesta, vršile su pritisak na rad novinara i akt su zastrašivanja medija, smatraju i medijska udruženja i novinari.¹⁵⁵ Očigledno je da novinari trpe sve veći pritisak tokom rada, a koji često nije moguće zaštititi pred sudovima. Prekomerna dužina trajanja postupka u parnicama uzrokuje da, čak i kada postoji sudska zaštita, ona nije više delotvorna. U godišnjem izveštaju Evropske komisije za 2020. godinu ocenjeno je

¹⁵⁵ List Danas, štampano izdanje, 20. 08. 2020., rubrika Društvo

da u oblasti vladavine prava, borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije, političkim kriterijumima i slobodi govora i slobodi medija nema napretka, odnosno zabeleženo je nazadovanje.¹⁵⁶

Položaj suda specifičan je u medijskim postupcima. Iako nije stranka u postupku, sud je obavezan akter koji mora da ima nezavisan položaj u odnosu na stranke i potrebno mu je obezbediti status koji ne sme biti neargumentovano urušen. Mediji i urednici koji kontinuirano krše Kodeks novinara u slučaju nezadovoljstva konkretnom sudskom odlukom u postupku sve češće zloupotrebljavaju svoj status i neprimereno reaguju u javnosti. Tako je direktor RTV Vranje u javnom istupanju 15. 10. 2020. povodom konkretne sudske odluke izjavio „da su sudije pristrasne, da zakone selektivno primenjuju po nalogu inostranih medija, da presuđuju po dvostrukim aršinima, da donose sramne presude kojima legalizuju govor mržnje, da su 'ljige' koje ne štite časne građane“.¹⁵⁷ Vređanje i omalovažavanje sudija ugrožava njihovu nezavisnost i samostalnost, koja građanima obezbeđuje pravo na pravično suđenje. Strukovno udruženje sudija pozvalo je Visoki savet sudstva da ovim povodom reaguje.

Da bi se obezbedila zaštita slobode izražavanja, svakako je veoma bitno da, osim sudova, reaguje i Regulatorno telo za elektronske medije (REM), novinarska udruženja i sva nadležna ministarstva.

Visina naknade štete

2017. godina

Tužilac	Tuženi Kurir i dr.		Žalbeni postupak		
	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Pevačica	1.000.000	50.000	/	+	/
Novinar	500.000	150.000	/	/	+
Političar	300.000	100.000	odbijeno	/	/
*1	3.000.000	180.000	odbijeno	/	/
*	400.000	odbijeno	/	+	/
Političar	500.000	100.000	/	+	/
Političar	400.000	180.000	/	+	/
Manekenka	300.000	50.000	/	+	/
Novinar	900.000	80.000	/	+	/
Novinar	732.000	200.000	100.000	/	/
*	200.000	45.000	odbijeno	/	/

¹⁵⁶ List Politika, štampano izdanje, 06. 10. 2020.

¹⁵⁷ Saopštenje Društva sudija Srbije, dostupno na website www.sudije.rs

Tuženi Kurir i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*	1.500.000	80.000	/	+	/
*	1.000.000	30.000	100.000	/	/
Novinar	500.000	120.000	/	+	/
Političar	490.000	80.000	/	+	/
Policajac	500.000	50.000	100.000	/	/
*	250.000	250.000	/	+	/
Policajac	2.000.000	200.000	/	+	/
Direktor	1.150.000	150.000	/	+	/
Novinar	1.200.000	200.000	/	+	/
Političar	1.000.000	200.000	/	+	/
*	1.090.000	150.000	100.000	/	/
*	400.000	100.000	/	/	+
Oficir	1.000.000	80.000	/	+	/
*	300.000	odbijeno	/	+	/
Novinar	1.000.000	300.000	100.000	/	/
*	800.000	odbijeno	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Kurir“ i drugih, u posmatranih 27 predmeta u 2017. godini, u 11 predmeta visina zahteva bila je 1.000.000 dinara i više. Odbijeno je pet tužbenih zahteva. Najviša dosuđena naknada iznosila je 250.000 dinara, a najmanja 50.000 dinara. Prosečno je dosuđena šteta u iznosu od 97.000 dinara.

Tužbe je podnelo šest novinara i dosuđena im je šteta u proseku od 100.000 dinara. Može se konstatovati da su novinari imali istu zaštitu kao i lica drugih profesija, s tim što je sud cenio okolnosti svakog konkretnog slučaja i naknadu dosudio u iznosu većem od proseka.

Tuženi Informer i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*1	5.000.000	odbijeno	/	+	/
*	300.000	50.000	/	+	/
Direktor	2.000.000	odbijeno	/	+	/
*	600.000	40.000	/	+	/

Tuženi Informer i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	500.000	200.000	odbijeno	/	/
*	400.000	80.000	/	+	/
Direktor	500.000	100.000	/	+	/
Novinar	1.000.000	40.000	odbijeno	/	/
*	1.258.700	100.000	/	+	/
*	600.000	300.000	200.000	/	/
*	500.000	odbijeno	/	+	/
*	400.000	50.000	/	+	/
Novinar	100.000	100.000	/	+	/
Novinar	500.000	250.000	100.000	/	/
Novinar	500.000	100.000	/	+	/
Slikar	500.000	90.000	/	+	/
*	150.000	odbijeno	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Informer”, u posmatranih 17 predmeta u 2017. godini, u četiri tužbe zahtevi su označeni sa 1.000.000 i više dinara. Odbijeno je pet zahteva. Najviše dosuđeni iznos je 200.000 dinara, a najmanji 40.000 dinara. Prosečno je dosuđena šteta od 59.000 dinara.

Tužbe je podnelo četvoro novinara, jedan zahtev je odbijen, a ostalima je u proseku dosuđeno 75.000 dinara. Dosuđene visine štete za novinare u proseku bile su nešto više u odnosu na lica drugih zanimanja.

Tuženi Blic i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*1	1.000.000	odbijeno	/	+	/
*	300.000	80.000	/	+	/
*	900.000	120.000	/	+	/
*	500.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	300.000	odbijeno	/	+	/
*	300.000	odbijeno	/	+	/
Navijač	1.000.000	odbijeno	/	+	/
Preduzetnik	500.000	100.000	/	+	/
Direktor	500.000	100.000	50.000	/	/
Policajac	452.000	odbijeno	/	+	/

Tuženi Blic i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*	200.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	200.000	50.000	/	+	/
*	600.000	90.000	/	+	/
Policajac	990.000	70.000	/	+	/
Policajac	500.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	400.000	50.000	/	+	/
*	3.000.000	odbijeno	/	/	+
Episkop	3.000.000	270.000	/	+	/
*	300.000	30.000	120.000	/	/
*	600.000	300.000	185.000	/	/
*	27.900	odbijeno	/	+	/
Direktor	350.000	100.000	/	+	/
Političar	500.000	80.000	odbijeno	/	/
Ministar	450.000	100.000	60.000	/	/
*	1.200.000	150.000	/	+	/
Policajac	300.000	odbijeno	/	+	/
Zam. tužioca	500.000	odbijeno	/	+	/
Lekar	4.000.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	800.000	100.000	130.000	/	/
Direktor	3.000.000	300.000	200.000	/	/
Episkop	4.000.000	60.000	/	+	/
Sportista	800.000	50.000	80.000	/	/
Oficir	3.000.000	300.000	200.000	/	/

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Blic“, u posmatrana 33 predmeta u 2017. godini, 10 tužilaca je visinu zahteva opredelilo na 1.000.000 i više dinara. Odbijen je zahtev u 14 predmeta. Najviša dosuđena naknada iznosi 270.000 dinara, a najniža 50.000 dinara. Prosečna dosuđena naknada je 63.000 dinara.

Tuženi Aloj dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*1	500.000	100.000	/	+	/
Savetnik	2.256.000	odbijeno	/	/	+
Ministar	27.900.000	150.000	/	+	/

Tuženi Aloj dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Producent	500.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	300.000	100.000	50.000	/	/
*	100.000	50.000	/	+	/
*	600.000	300.000	160.000	/	/
Lekar	350.000	odbijeno	/	+	/
*	300.000	odbijeno	/	+	/
*	1.000.000	odbijeno	/	+	/
*	1.872.280	360.000	/	+	/
Pevač	450.000	80.000	/	+	/
*	800.000	50.000	/	+	/
Direktor	600.000	300.000	/	+	/
*	1.000.000	250.000	/	+	/
Profesor	400.000	odbijeno	/	+	/
*	100.000	80.000	/	+	/
*	400.000	odbijeno	120.000	/	/
Pevačica	600.000	200.000	/	+	/
Pevačica	250.000	50.000	odbijeno	/	/
*	450.000	120.000	100.000	/	/
Direktor	500.000	200.000	50.000	/	/
*	490.000	odbijeno	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Alo“ i drugih, u posmatrana 23 predmeta tokom 2017. godine, u pet predmeta visina zahteva bila je postavljena u iznosu od 1.000.000 i više dinara, a protiv ovog medija tražena je i najveća šteta u toj godini u iznosu od 27.900.000 dinara. Tužbu je podneo ministar, a šteta je dosuđena pravnosnažnom presudom u visini od 150.000 dinara. Odbijeno je osam tužbenih zahteva. Najviša dosuđena šteta bila je 360.000 dinara, a najmanja 50.000 dinara. Prosek dosuđene štete iznosio je 82.000 dinara.

2018. godina

Tuženi Kurir i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Direktor	500.000	50.000	/	+	/
*1	300.000	50.000	/	+	/

Tuženi Kurir i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Novinar	500.000	100.000	/	+	/
Direktor	500.000	100.000	/	/	+
Privrednik	1.000.000	150.000	/	/	+
*	300.000	odbijeno	/	+	/
Privrednik	1.000.000	50.000	/	+	/
*	500.000	100.000	50.000	/	/
Bivši političar	499.000	79.000	/	+	/
Fudbaler	300.000	30.000	/	+	/
Preduzetnik	12.300.000	Odbijeno	/	/	+
Privrednik	1.250.000	Odbijeno	/	+	/
*	720.000	360.000	180.000	/	/
Advokat	500.00	200.000	150.000	/	/
Direktor	150.000	80.000	/	+	/
*	500.000	100.000	/	+	/
*	200.000	50.000	/	+	/
Advokat	150.000	150.000	/	+	/
*	500.000	50.000	/	+	/
Novinar	500.000	100.000	/	+	/
*	500.000	odbijeno	/	+	/
Novinar	360.000	100.000	/	+	/
Šef policije	300.000	100.000	/	+	/
*	500.000	odbijen	/	+	/
Glumica	990.000	530.000	250.000	/	/
Drž. sekretar	1.000.000	300.000	/	+	/
Privrednik	993.500	200.000	100.000	/	/
*	100.000	60.000	/	+	/
*	700.000	50.000	/	+	/
*	500.000	odbijen	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Kurir”, u posmatranih 30 predmeta tokom 2018. godine, u pet predmeta postavljeni zahtevi bili su veći od

1.000.000 i više dinara. Odbijena su ukupno četiri tužbena zahteva. Najviši dosuđeni iznos naknade štete je 300.000 dinara, a najniži 30.000 dinara.

Od 30 tužilaca, tri su bila novinari kojima je u proseku dosuđena šteta od 100.000 dinara. Prosečno dosuđena šteta u svim analiziranim predmetima je 83.600 dinara, što je niži prosek od šteta dosuđenih novinarima.

Tužilac	Tuženi Informer i dr.		Žalbeni postupak		
	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*1	200.000	50.000	/	/	+
Direktor	500.000	50.000	80.000	/	/
Policajac	600.000	100.000	/	+	/
Novinar	100.000	odbijeno	/	/	+
*	300.000	50.000	/	+	/
Novinar	200.000	odbijeno	/	+	/
Ministar	100.000	100.000	/	+	/
Novinar	300.000	50.000	odbijeno	/	/
Pevač	2.000.000	120.000	/	+	/
*	440.000	100.000	/	+	/
Aktivista	150.000	odbijeno	/	+	/
Manekenka	300.000	70.000	/	+	/
*	400.000	140.000	200.000	/	/
*	200.000	25.000	75.000	/	/
*	700.000	70.000	/	+	/
Novinar	700.000	300.000	/	+	/
Političar	700.000	170.000	/	+	/
Aktivista	200.000	100.000	/	+	/
Policajac	300.000	80.000	/	+	/
Slikar	400.000	260.000	290.000	/	/

(*) -Tužioc i su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Informer”, u posmatranih 20 predmeta tokom 2018. godine, samo je jedan tužilac tražio naknadu od 2.000.000 dinara. Ostali zahtevi bili su manji od 1.000.000 dinara. Odbijeno je šest tužbenih zahteva. Najmanje dosuđeni iznos je 50.000 dinara, a najviši 300.000 dinara. Prosečno dosuđena naknada štete je 106.000 dinara.

Novinari su podneli četiri tužbe. U tri predmeta odbijen je tužbeni zahtev, dok je jedan uspeo u sporu i njemu je dosuđena naknada štete od 75.000 dinara.

Tuženi Medijska mreža i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Umetnik	700.000	100.000	/	+	/
Pevačica	700.000	odbijeno	/	+	/
Privrednik	600.000	30.000	45.000	/	/
Ministar	999.000	odbijeno	/	+	/
*1	600.000	300.000	/	+	/
*	2.000.000	odbijeno	/	+	/
Pevačica	700.000	100.000	/	+	/

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Medijska mreža” i drugih, u posmatranih sedam predmeta tokom 2018. godine, u jednoj tužbi tražena je visina štete veća od 1.000.000 dinara. Odbijena su tri tužbena zahteva. Najviši dosuđeni iznos bio je 300.000 dinara, a najniži 45.000 dinara. Prosečno dosuđeni iznos štete je 78.000 dinara.

Tuženi Blic i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	150.000	100.000	/	+	/
Preduzetnik	12.100.000	odbijeno	100 000	/	/
*1	600.000	odbijeno	/	+	/
*	1.500.000	200.000	100.000	/	/
Ministar	600.000	100.000	/	+	/
Policajac	300.000	odbijeno	100.000	/	/
*	300.000	100.000	/	+	/
Lekar	500.000	odbijeno	/	+	/
*	300.000	60.000	/	+	/
*	700.000	30.000	80.000	/	/
Političar	300.000	300.000	120.000	/	/
*	300.000	100.000	/	+	/
Direktor	600.000	100.000	50.000	/	/
Direktor	500.000	odbijeno	/	+	/
Preduzetnik	400.000	80.000	/	+	/
Političar	600.000	60.000	/	+	/

Tuženi Blic i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
TV voditelj	250.000	odbijeno	/	+	/
N. banka	1.000.000	100.000	/	+	/
Policajac	990.000	150.000	/	+	/
Preduzetnik	2.000.000	100.000	/	+	/
Političar	1.350.000	200.000	100.000	/	/
Političar	740.000	80.000	120.000	/	/
*	300.000	80.000	/	+	/
Policajac	300.000	odbijeno	80.000	/	/
*	3.500.000	80.000	/	+	/
Profesor	300.000	80.000	/	+	/
Advokat	500.000	120.000	60.000	/	/
*	250.000	250.000	80.000	/	/

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Blic” i drugih, u posmatranih 28 predmeta tokom 2018. godine, u šest predmeta tužiocu su označili štetu od 1.000.000 i više dinara. Ukupno su odbijena četiri tužbena zahteva. Najniži iznos dosuđene štete je 60.000 dinara, a najviši 150.000 dinara. Prosečna dosuđena šteta je 78.000 dinara.

Tuženi Aloj dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	490.000	100.000	50.000	/	/
*1	2.256.000	100.000	80.000	/	/
*	250.000	100.000	/	+	/
Političar	300.000	60.000	/	+	/
*	600.000	100.000	/	+	/
Estrada	400.000	200.000	100.000	/	/
*	600.000	60.000	/	+	/
Sindikalc	300.000	200.000	120.000	/	/
Privrednik	2.000.000	odbijeno	100.000	/	/
Privrednik	12.300.000	50.000	100.000	/	/
Manekenka	300.000	80.000	/	+	/
Političar	300.000	80.000	/	+	/

Tuženi Alo i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	100.000	60.000	/	+	/

(*) -Tužioci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Alo” i drugih, u posmatраних 13 predmeta tokom 2018. godine, nije bilo nijednog odbijenog tužbenog zahteva. Tri tužioca tražila su naknadu štete od 1.000.000 i više dinara. Najmanje dosuđena šteta je 60.000 dinara, a najviša 120.000 dinara. Prosečno dosuđena šteta za svih 13 tužilaca je 84.000 dinara.

2019. godina

Tuženi Kurir i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Preduzetnik	400.000	odbijeno	100.000	/	/
*1	200.000	50.000	/	+	/
*	500.000	100.000	odbijeno	/	/
*	500.000	60.000	odbijeno	/	/
Direktor	500.000	100.000	/	+	/
*	455.000	150.000	100.000	/	/
Lekar	700.000	odbijeno	/	+	/
Preduzetnik	1.500.000	250.000	100.000	/	/
*	1.080.000	250.000	150.000	/	/
Političar	280.000	40.000	80.000	/	/
*	500.000	70.000	/	+	/
*	500.000	odbijeno	50.000	/	/
*	12.000.000	500.000	150.000	/	/
Estrada	650.000	80.000	50.000	/	/
*	400.000	100.000	/	+	/
*	300.000	100.000	Odbijeno	/	/
Oficir	500.000	400.000	150.000	/	/
*	500.000	50.000	/	+	/
Lekar	700.000	100.000	/	+	/
Novinar	900.000	200.000	100.000	/	/
Novinar	1.000.000	odbijeno	80.000	/	/
Estrada	1.000.000	250.000	130.000	/	/

Tuženi Kurir i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Estrada	490.000	250.000	50.000	/	/
Političar	1.000.000	50.000	/	/	+
*	1.700.000	400.000	/	+	/
*	1.000.000	50.000	/	/	+
Političar	300.000	140.000	50.000	/	+
Političar	700.000	500.000	300.000	/	/
*	400.000	odbijeno	/	+	/
*	500.000	80.000	/	/	+
*	300.000	100.000	/	+	/
*	1.500.000	odbijeno	/	+	/
Estrada	1.000.000	odbijeno	/	+	/
Lekar	700.000	140.000	/	+	/
*	150.000	120.000	70.000	/	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Kurir“ i drugih, u posmatrana 34 predmeta tokom 2019. godine, 10 tužilaca zahtevalo je štetu od 1.000.000 i više dinara. Odbijeno je sedam tužbenih zahteva. Najviša dosuđena šteta je 400.000 dinara, a najmanja 50.000 dinara. Prosečno dosuđena šteta je 91.000 dinara.

Tužbe su podnela dva novinara i dosuđena im je naknada štete do 90.000 dinara, što predstavlja malu razliku u odnosu na opšti prosek.

Tuženi Informer i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Advokat	2.970.000	120.000	80.000	/	/
Preduzetnik	12.300.000	300.000	150.000	/	/
Političar	500.000	100.000	/	+	/
Novinar	1.000.000	60.000	80.000	/	/
Političar	2.000.000	60.000	odbijeno	/	/
Novinar	500.000	80.000	/	+	/
Policajac	1.000.000	odbijeno	50.000	/	/
Preduzetnik	1.500.000	250.000	100.000	/	/
Aktivista	110.000	100.000	50.000	/	/
Političar	2.000.000	1.000.000	350.000	/	/

Tuženi Informer i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Preduzetnik	12.000.000	300.000	200.000	/	/
*	500.000	100.000	/	+	/
Političar	450.000	100.000	/	+	/
Direktor	450.000	150.000	/	+	/
*	1.000.000	50.000	/	+	/
Političar	200.000	80.000	/	+	/
Političar	300.000	100.000	/	+	/
Političar	600.000	300.000	50.000	/	/
Političar	100.000	80.000	/	+	/
Preduzetnik	12.300.000	100.000	/	+	/

(*) -Tužiocu su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Informer” i drugih, u posmatranih 20 predmeta tokom 2019. godine, 10 tužilaca označilo je vrednost naknade štete od 1.000.000 i više dinara. Odbijen je jedan tužbeni zahtev. Najviša dosuđena naknada je 350.000 dinara, a najniža 50.000 dinara. Prosečna dosuđena naknada je 102.000 dinara.

Dva tužioca bili su novinari i prosek njihove naknade iznosio je 70.000 dinara, što je manje u odnosu na opšti prosek u toj godini.

Ne može se primetiti da je sud nejednako dosuđivao naknadu štete u odnosu na različite kategorije tužilaca samo zbog njihove profesije ili činjenicu ko je tuženi.

Tako je, na primer, naknadno od suda pribavljena i konačna (pravnosnažna) presuda u kojoj je tužilac novinar, predsednik jednog od najvećih novinarskih udruženja Srbije. Podneta je tužba protiv glavnog urednika i izdavača „Informera” kojom je delimično usvojen tužbeni zahtev za 50.000 dinara, a odbijen za 250.000 dinara. Tuženi urednik je obavezan da objavi izreku pravnosnažne presude, bez ikakvog komentara u štampanom i elektronskom izdanju medija.

Parnica je započeta 18. 02. 2016. godine. Prvom prvostepenom odlukom delimično je usvojen tužbeni zahtev za isplatu naknade od 35.000 dinara i obaveze objavljivanja izreke presude koja je doneta 21. 02. 2018, posle dve godine postupka. Ukinuta je u celosti, a nova prvostepena presuda doneta je posle godinu i po. Postupak je ukupno trajao tri i po godine. U postupku je utvrđeno da otvoreno pismo tuženog glavnog urednika objavljenog u medijima sadrži neistinite informacije, zbog čega su tužiocu povređeni čast i ugled. Navodi se i da tužilac ima svojstvo javne ličnosti i da shodno Rezoluciji 1165(1988) o

pravu na privatnost mora da ispolji veći stepen tolerantnosti u pogledu objavljenih informacija u medijima, ali se medij ne može osloboditi odgovornosti ako je informacija netačna i nepotpuna. Sud nalazi da se radilo o „zabranjenim informacijama koje su s obzirom na svoju sadržinu i značenje leziono podobne da licu na koje se odnose prouzrokuju materijalnu ili nematerijalnu štetu“. Sud dalje navodi da se radi o neistinitim informacijama, da tuženi nije objavio odgovor tužioca na informacije, te da tužiocu pripada naknada čija je visina utvrđena po slobodnoj proceni. Utvrđuje se da su ukupno održana četiri ročišta, dok jedno ročište nije održano zbog razloga na strani tužioca. Drugostepeni sud je potvrdio presudu u pogledu naknade štete, a preinačio je i odbio zahtev da se objavi izreka presude jer tuženi urednik nije bio i odgovorni urednik, te za ovaj deo zahteva nije bio pasivno legitimisan.

Sud je pružio zaštitu novinaru, pozivao se, osim na nacionalne izvore prava, i na međunarodne preporuke. Međutim, pitanje je da li je ostvarena zaštita delotvorna, imajući u vidu dužinu postupka.

Tuženi Medijska mreža i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Estrada	700.000	100.000	/	+	/
Glumac	1.000.000	odbijeno	/	+	/
Političar	2.000.000	100.000	80.000	/	/
Preduzetnik	12.000.000	100.000	/	+	/
Estrada	3.000.000	odbijeno	/	+	/
Direktor	300.000	50.000	/	+	/
*1	500.000	odbijeno	/	+	/
Političar	200.000	180.000	150.000	/	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Medijska mreža“ i drugih, u osam posmatranih predmeta tokom 2019. godine, u četiri su tužiocci zahtevali naknade od 1.000.000 i više miliona dinara. Odbijena su tri tužbena zahteva. Najviša dosuđena naknada je 150.000 dinara, a najniža 50.000 dinara. Prosečni iznos dosuđene naknade je 60.000 dinara.

Tuženi Blic i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Episkop	3.000.000	odbijeno	/	+	/
*1	400.000	odbijeno	/	+	/
*	1.300.000	200.000	60.000	/	/

Tužilac	Tuženi Blic i dr.		Žalbeni postupak		
	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*	400.000	odbijeno	/	+	/
Lekar	720.000	420.000	/	+	/
*	993.500	173.000	150.000	/	/
Političar	1.200.000	300.000	240.000	/	/
*	300.000	20.000	Odbijeno	/	/
Policajac	150.000	100.000	/	+	/
Preduzetnik	1.000.000	100.000	/	+	/
*	800.000	odbijeno	80.000	/	/
Policajac	600.000	100.000	/	+	/
Estrada	600.000	160.000	80.000	/	/
*	650.000	80.000	/	+	/
*	3.000.000	80.000	50.000	/	/
Advokat	250.000	odbijeno	/	+	/
Preduzetnik	7.000.000	150.000	/	+	/
*	400.000	75.000	/	+	/
Političar	300.000	odbijeno	/	+	/
*	250.000	250.000	100.000	/	/
Pevač	300.000	odbijeno	/	+	/
Preduzetnik	12.200.000	150.000	/	+	/
Advokat	250.000	70.000	100.000	/	/
*	500.000	odbijeno	50.000	/	/
Direktor	250.000	odbijeno	/	+	/
Političar	10.000.000	150.000	/	+	/
Policajac	500.000	260.000	/	+	/
Novinar	600.000	300.000	/	+	/
*	600.000	100.000	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Blic“ i drugih, u posmatranih 29 predmeta tokom 2019. godine, osam tužilaca opredelilo je visinu štete na 1.000.000 i više dinara. Odbijeno je osam tužbenih zahteva.

Najviša dosuđena šteta iznosi 420.000 dinara, a najniža 50.000 dinara. Prosečni iznos dosuđene štete je 100.000 dinara.

Jedan novinar je podneo tužbu i dosuđena mu je naknada od 30.000 dinara, što je niže od opšteg proseka.

Tuženi Aloj dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	9.400.000	150.000	/	+	/
Preduzetnik	500.000	50.000	Odbijeno	/	/
Političar	300.000	Odbijeno	30.000	/	/
*1	400.000	160.000	/	+	/
*	500.000	Odbijeno	/	/	+
*	720.000	280.000	/	+	/
Policajac	450.000	20.000	/	+	/

(*) -Tužiocci su lica nepoznata u javnosti

Protiv tuženog medija „Alo” i drugih, u posmatranih sedam predmeta tokom 2019. godine, jedan tužilac je podneo tužbu u kojoj je bio tužbeni zahtev veći od 1.000.000 dinara. Dvojici tužilaca odbijen je tužbeni zahtev. Najviši dosuđeni iznos štete je 280.000 dinara, a najniži 20.000 dinara. Prosečni iznos naknade je 91.000 dinara.

Zaključci analize visine naknade štete za period 2017–2019. godine

Od 97 analiziranih predmeta u 2017. godini, u 32 je odbijen tužbeni zahtev. U 2018. od 97 predmeta tužbeni zahtev je odbijen u 17, dok je u 2019. godini od 100 analiziranih predmeta tužbeni zahtev odbijen u 19 predmeta. Sud je utvrdio da novinar i glavni urednik po tužbama tužilaca nisu povredili dostojanstvo ličnosti, privatni život niti su kršili pretpostavku nevinosti i da je postojao javni interes za protok informacija putem medija. U tim predmetima utvrđeno je i da nije bilo povrede poštovanja obaveze novinarske pažnje i govora mržnje.

U 2017. godini najviša dosuđena šteta iznosila 360.000 dinara, a najniža 40.000 dinara. Prosek isplaćene štete u toj godini bio je 75.000 dinara. U 2018. najviši iznos dosuđene štete bio je 300.000 dinara, a najniži 30.000 dinara. U toj godini prosečno dosuđena šteta bila je 85.000 dinara.

U 2019. godini najviši iznos dosuđene štete bio je 420.000 dinara, a najniži 44.000 dinara. Prosek dosuđene štete iznosi 88.000 dinara.

Prosečna visina dosuđene štete za posmatrane tri godine rasla je za oko 10.000 godišnje, ali se ne može govoriti o porastu koji je dovoljno značajan da ugrožava funkcionisanje medija.

Sudska praksa je u pogledu donetih odluka dosta ujednačena i ne može se prihvatiti ranije često izricana tvrdnja pojedinih medija da se

zbog drakonsko visokih naknada za štetu, na čiju se isplatu obavezuju, dovodi u pitanje njihov opstanak. Pre bi se moglo postaviti pitanje da li su utvrđene visine štete adekvatne u svim slučajevima i da li iznosi predstavljaju pravičnu novčanu naknadu i visinu koja je adekvatna u smislu odredbe čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima. Takođe, da li odgovaraju značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, odnosno da li je satisfakcija pravična.

Ne treba gubiti iz vida da se ne radi o kazni za tuženog, nego o novčanoj naknadi nematerijalne štete zbog povrede ugleda, časti, dostojanstva ili prava ličnosti, a koja proizlazi iz protivzakonitog postupanja novinara i glavnog urednika. Neretko upravo tužioci koji nisu poznati javnosti dobijaju, zbog okolnosti slučaja u konkretnom predmetu, više naknade od opštepoznatih ličnosti iz medija, biznisa, politike, nauke, ali koje ne prevazilaze prosek iz prakse.

Uočava se da većinu tužilaca u ovoj vrsti postupka zastupaju advokati koji su upoznati sa sudskom praksom. Postavlja se pitanje opredeljenja visine tužbenog zahteva, ponekad i 10 puta većeg od proseka, naročito u slučajevima koji nisu specifični. To se posebno ističe kada ista javna ličnost, u više navrata tokom 2018. i 2019. godine, opredeljuje visinu zahteva uvek na više od 12 miliona dinara, a naknada pravnosnažnim presudama dosuđena je u četiri slučaja u iznosu od 100.000 i jednom u iznosu od 150.000 dinara.

Od analizirana 294 predmeta, u 66 su tužioci podneli tužbu u kojoj je visina tužbenog zahteva bila 1.000.000 dinara ili više. Najviši opredeljen zahtev od 27.000.000 dinara postavio je 2017. godine jedan ministar. Pravnosnažnom odlukom naknada mu je dosuđena u iznosu od 150.000 dinara. Troškovi postupka se u ovakvim situacijama uvećavaju. Prvobitno visok zahtev ostavlja utisak da se može očekivati dosuđenje tako visoke naknade, iako nikad nije dosuđena u našoj praksi, čak ni u iznosu od milion dinara.

U posmatranom periodu ukupno 22 novinara podnela su tužbu protiv novinara i medija. U četiri slučaja odbijen im je tužbeni zahtev. Dosuđeni iznosi naknade štete nisu odstupali od proseka minimuma i maksimuma. Uočava se da nijedna tužba novinara nije podneta protiv medija „Alo” i dr. i podneta je samo jedna protiv medija „Blic” i dr. Protiv medija „Kurir” i dr. tužbu je podnelo 17 novinara, i po svakoj je utvrđeno da su im kršena prava, te da im pripada naknada štete.

Rezultati izvršene analize ukazuju na to da se u pojedinim medijima informisanje javnosti vrši uz nepoštovanje obaveze novinarske pažnje. Često se naknada dosuđuje zbog upotrebe slike pogrešnog lica kojom se ilustruje tekst vezan za događaje koji tužiocu urušavaju ugled (učestvovanje u trgovini drogom, fizičkim napadima i tome slično). Slika lica

se pribavlja sa Facebook naloga pogrešne osobe. Posledice su ponekad takve da dostojanstvo oštećenog lica biva narušeno. Etika novinarske profesije postaje sve češće upitna i sve češće je pitanje da li u velikoj meri ujednačena praksa i visina dosuđene štete daju bilo kakvu satisfakciju. Sve više se oglašavaju upravo novinari kao tužioc i sa tvrdnjom da su dosuđene naknade štete nedopustivo niske, ponižavajuće. Očigledno je vreme za ozbiljnu analizu da li sud dosuđivanjem štete u visini koja ne može predstavljati satisfakciju obezbeđuje njenu svrhu ili omogućava i doprinosi sve neprofesionalnijem radu novinara, uključujući i ignorisanje i progon novinara koji ne prihvataju ovakav način rada.

Treba se osvrnuti i na troškove postupka. Imajući u vidu visinu tužbenih zahteva, najčešće usklađenu s postojećom sudskom praksom, a u manjem broju slučajeva daleko većim iznosima od prakse naših sudova, i sama visina troškova ne može se proceniti kao drastično visoka. Visina sudske takse propisana je zakonom i ona će u krajnjem ishodu pasti na teret strane koja nije uspela u parnici. Troškove postupka će platiti srazmerno uspehu u postupku. Imajući sve to u vidu, tužioc i koji su zahtev opredelili u potpuno nerealnom iznosu, bez obzira na to što su uspeli u parnici malim delom traženog iznosa, snosiće i veći teret troškova. Tuženi koji su doprineli odugovlačenju postupka snosiće troškove koji su nastali zbog neodržanih ročišta. Mora se zaključiti i da je i ova vrsta parnice u potpunoj dispoziciji stranaka, te da se ne može zaključiti da su sudovi odlukom o troškovima na bilo koji način ugrožavali prava stranaka.

Primena međunarodnih instrumenata, presuda EKLJP i etičkog kodeksa novinara pred sudom u posmatranom periodu

U pregledanih više od 500 presuda, analizirano je 296 prvostepenih i drugostepenih presuda donetih u periodu od 2017. do 2019. godine.

Za 2017. godinu, u pregledanoj 101 odluci, sud se u donetim presudama pozivao na odredbe međunarodnih instrumenata u 22 presude. U šest presuda sud se pozivao na odredbe Kodeksa novinara Srbije.

U 2018. godini, u 97 analiziranih prvostepenih i drugostepenih odluka, sudovi su u 22 presude primenili EKLJP, a u četiri presude pozvali su se i na odredbe Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. U toj godini sud se samo u jednoj presudi pozvao na odredbe Kodeksa novinara Srbije.

U 2019. godini, od 98 analiziranih odluka, sud je u 24 presude primenio odredbe EKLJP, a u osam presuda sud se pozivao i na Kodeks.

U više presuda sud se pozivao na standarde iz presuda Evropskog

suda za ljudska prava (ESLJP). Najčešće su korišćeni citati iz odluka Handyside pr. Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br.5493/72 od 7. 12. 1976. (st. 49); Nilsen i Johansen pr. Norveške, predstavka br.23118/93 od 25. 11. 1999. (st. 43); Lingens pr. Austrije, predstavka br.9815/82 od 8. 7. 1986. (st. 46); Dalban pr. Rumunije, predstavka br. 28114/95 od 26. 9. 1999. (st. 50); Van Ostervik pr. Belgije iz 1979.

Primena EKLJP, kada je u nacionalnom zakonu u potpunosti implementirana sadržina pojedinih odredaba Konvencije i važećih standarda, navodi na zaključak da je pozivanje potpuno formalističke prirode. S druge strane, pozivanje na standarde i na presude ESLJP u kojima su oni utvrđeni, u pojedinim situacijama sigurno jesu bolji način za obezbeđenje zaštite prava.

Potrebno je nastaviti s kontinuiranom obukom sudija, ali i upoznavanjem novinara i advokata s praksom ESLJP i načinom na koji treba da se koristi pred sudom.

Vanredni pravni lekovi

ZJIM kao posebni zakon u odnosu na ZPP na drugačiji način reguliše pitanje dozvoljenosti revizije kao vanrednog pravnog leka, rokove za podnošenje revizije i u kojim se vrstama spora revizija ne može izjaviti.¹⁵⁸

Ovlašćena lica podnela su protiv pravnosnažne sudske odluke u drugom stepenu u medijskim sporovima tokom 2017. godine 19 revizija, u toku 2018. po reviziji je formirano 18 predmeta, dok je u 2019. godini to učinjeno u 15 predmeta.¹⁵⁹

Analizirane su pojedine odluke Vrhovnog kasacionog suda (VKS), koje su od velikog značaja, zbog nadležnosti najvišeg suda za ujednačavanje sudske prakse. U presudama su iskazani pravni stavovi o ključnim pravnim pitanjima.

Presudom VKS preinačena je drugostepena odluka, kojom je delimično usvojen tužbeni zahtev, tako što je potvrđena prvostepena odluka kojom je odbijen tužbeni zahtev za naknadu štete, zbog tvrdnje da je objavljivanjem teksta tuženi povredio čast i ugled tužioca. Tuženi je na svom internet portalu preneo informacije objavljene u časopisu. Paus koji se odnosi na tužioca obeležen je navodnicima i konstatuje se da je preuzet. Upravo iz tih razloga je VKS utvrdio da nema odgovornosti tuženog za nastalu štetu.¹⁶⁰

U drugoj presudi VKS preinačuje drugostepenu presudu kojom je odbijen tužbeni zahtev i delimično ga usvaja za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti. Nalazi da je u pobijanoj presudi pogrešno

¹⁵⁸ Čl. 126 ZJIM

¹⁵⁹ Izveštaj Vrhovnog kasacionog suda II Su 17 83/20 od 15. 09. 2020.

¹⁶⁰ Presuda VKS Rev.2163/2017 od 24. 01. 2018

primenjeno materijalno pravo. Pozivajući se na čl. 10 EKLJP i brojne odluke ESLJP koje se odnose na primenu navedenog člana „da se novinari moraju sistematski formalno distancirati od tuđih navoda koji bi mogli da uvrede ili provociraju druge ili oštete njihov ugled, jer je uloga štampe da pruži istinite informacije o aktuelnim dešavanjima, mišljenjima i idejama. Ako se mediji na bilo koji način pridruže tuđoj tvrdnji prihvatajući je kao svoju, smatraće se da je objavljena tvrdnja kao njegova sopstvena”. Sud nalazi da autentično prenošenje nedopuštene informacije samo po sebi ne opravdava njeno objavljivanje.¹⁶¹ Različito zaključivanje u sličnim situacijama ne obezbeđuje dobru zaštitu ni tužilaca, ni medija, ni novinara.

U svojim presudama sud dosledno pruža zaštitu novinarima u situacijama kada postoji opravdan interes da javnost bude informisana, a kada novinar postupa s dužnom pažnjom, poštujući pravila struke. Tako sud navodi „da se ne krši pretpostavka nevinosti tužioca kad oni nisu ni označeni kao učinioci kažnjivog dela, već je izneta istinita tvrdnja da su raspolagali stanom kojim je raspolagati zabranjeno jer se radi o legatu... Radi se o informisanju o legitimnoj temi ”.¹⁶² U presudi donetoj po tužbi profesora zbog povrede ugleda i časti VKS odbija reviziju tužilaca pozivajući se na EKLJP i citirajući veći broj presuda ESLJP koje se odnose na pitanje slobode izražavanja. Sud zaključuje „da su tužioci radili u javnoj ustanovi, školi, koja se finansira iz državnog budžeta i čija je osnovna delatnost obrazovanje i vaspitanje mladih. Novinar se bavio pitanjem na koji način su tužioci mogli uticati na obrazovno-vaspitni proces. Cilj pisanja bio je skretanje pažnje javnosti na pitanje od javnog značaja... pa bi obavezivanje na naknadu štete”¹⁶³ i predstavljalo ograničenje slobode izražavanja koje je neophodno u demokratskom društvu.

Odlučujući o reviziji političara, savetnika predsednika države, VKS zaključuje da je „u konkretnom slučaju postojala kolizija između prava na slobodu izražavanja, odnosno slobodu medija, s jedne strane, i prava na zaštitu ugleda i časti naknadom nematerijalne štete, s druge strane. Imajući u vidu da je tužilac javna ličnost, mora imati viši prag tolerancije na pažnju medija, pogotovu kada se objavljene informacije odnose na njegov rad kao savetnika predsednika..., a ne na njegov privatni život”. Sud nadalje zaključuje da se ravnoteža između prava na slobodu izražavanja, odnosno slobodu medija i prava na zaštitu ugleda i časti procenjuje u svakom konkretnom slučaju uz davanje odgovarajućih razloga.¹⁶⁴

I u presudi donetoj po tužbi poznate estradne ličnosti VKS iznosi stav da tužilac kao poznata javna ličnost, prisutna u medijima u rubri-

¹⁶¹ Presuda VKS Rev.4510/2018 od 18. 09. 2019

¹⁶² Presuda VKS Rev. 2347/2017 d 06. 06. 2017.

¹⁶³ Presuda VKS Rev. 466/2017 od 21. 09. 2017.

¹⁶⁴ Presuda VKS Rev 2128/2016 od 09. 03. 2017.

kama koje se tiču privatnog života, mora biti tolerantnija na novinske tekstove u odnosu na anonimne ličnosti. Radilo se o iznetim činjenicama koje nisu bile netačne.¹⁶⁵ VKS zaključuje da i kada urednik novina tuži drugog urednika, novinara i izdavača, tvrdeći da je objavljen članak u kome se iznose činjenice koje su mu povredile čast i ugled, sud zaključuje da iznete činjenice nisu za to podobne, a da postoji opravdani interes da javnost bude upoznata sa iznetim činjenicama, pa da u takvoj situaciji nisu ispunjeni uslovi za naknadu štete.¹⁶⁶

I u slučaju kada je novinar pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti s pažnjom primerenom okolnostima proverio njeno poreklo, istinitost i potpunost, a u svom pisanju daje vrednosni sud obrazovan na osnovu istinskih iskaza, nema povrede prava na čast i ugled, što tužbeni zahtev čini neosnovanim.¹⁶⁷

VKS se u presudi izjasnio i o pitanju legitimacije tuženog za koga tužilja nije dokazala da internet izdanje pripada određenom licu. Ona je pogrešno označila štampano javno glasilo i njegovo internet izdanje u kome je sporni tekst objavljen, pa je pravilno tužbeni zahtev odbijen.¹⁶⁸

Prvostepenom odlukom obavezan je glavni i odgovorni urednik da objavi odgovor tužioca. Drugostepeni sud je preinačio odluku i odbio ovakav zahtev tužioca. Odlučujući o reviziji tužioca, VKS je zaključio da navodi iz odgovora ne predstavljaju tvrdnju o činjenicama, već mišljenje tužioca, odnosno njegovo zaključivanje o postupanju odgovornog urednika u konkretnom slučaju i ne odnose se na spornu informaciju na koju tužilac želi da odgovori. Stoga je i odbijena revizija drugostepene odluke.¹⁶⁹

U pauzi snimanja poznatu estradnu ličnost slikao je fotograf, pa je novinar i objavio fotografiju njenog telefona kao ilustraciju teksta šta ona radi u pauzi snimanja. Na jednoj od tri objavljene fotografije vidi se lista poziva na telefonu tužilje sa imenom i prezimenom pozvanog lica. Ni fotograf ni novinar nisu tražili saglasnost za objavljivanje fotografije telefona. Prvostepeni sud je usvojio tužbeni zahtev za naknadu nematerijalne štete zbog kršenja prava na privatnost. Odlučujući o žalbi tuženih, sud je preinačio presudu i odbio tužbeni zahtev. Našao je da tužilja nije dokazala postojanje štete jer nije trpela duševne bolove takvog intenziteta. Odlučujući o reviziji tužilje, sud se poziva na presudu ESLJP koja definiše šta je privatnost, tj. privatni život, navodeći da je to pravo čoveka da živi kako želi zaštićen od javnosti. VKS utvrđuje da je došlo do zadiranja u privatnost, što dovodi do povrede prava ličnosti, a samim tim do prava na nematerijalnu štetu.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Presuda VKS Rev 1596/2017 od 02. 11. 2017.

¹⁶⁶ Presuda VKS Rev 2428/2017 od 06. 06. 2018.

¹⁶⁷ Presuda VKS Rev 1380/2016 od 19. 10. 2017.

¹⁶⁸ Presuda VKS Rev 2425/2017 od 24. 05. 2018.

¹⁶⁹ Presuda VKS Rev 2679/2018 od 16. 05. 2018.

¹⁷⁰ Presuda VKS Rev 1903/2016 od 01. 03. 2017.

VKS se odredio i u pogledu odgovornosti u vezi sa istinitošću objavljenih informacija, kad tužilac tokom postupka ne dokaže da su informacije takve da mogu predstavljati osnov za dosuđenje nematerijalne štete. Sud zaključuje: „Da li je istinitost informacije proverena dovoljnom pažnjom, analizira se u kontekstu razumnih, novinaru dostupnih mera i sredstava. Dužnost provere ne znači da je dopušteno objavljivanje samo ako je novinar stekao potpuno uverenje o istinitosti, dakle od novinara se ne zahteva utvrđenje istinitosti činjenica kao u sudskom postupku (podudarnost sa stvarnošću i otklanjanje svake razumne sumnje), a za slobodu izražavanja i objavljivanja činjeničnih iskaza nije nužno postojanje dokaza njihove apsolutne istinitosti, već je dovoljno slobodno izraziti i objaviti informaciju pošto se ona prethodno na primeren način proveri.”¹⁷¹

Uočava se da VKS štiti pravo na slobodu govora, ali i da kroz svoje odluke štiti pravo na privatnost. U odlukama povremeno koristi, pored EKLJP, i praksu ESLJP u kojoj su izgrađeni standardi u vezi čl. 10 EKLJP. Mora se zaključiti da VKS donosi ne tako retko preinačujuće odluke kojima usklađuje i ujednačava sudsku praksu kada je došlo do pogrešne primene prava na utvrđeno činjenično stanje u predmetu. Za dužinu trajanja postupka pred VKS zakonom, ni posebnim ni opštim, nije predviđen rok. Postupci traju relativno kratko i dužina postupka određena je uglavnom ličnom efikasnošću sudije i njihovim individualno postavljenim rokovima.

PREPORUKE

Rezultati izvršene analize ukazuju na to da bi se određenim merama umnogome mogla unaprediti zaštita građana, novinara i medija:

- Zadržati nadležnost jednog suda u Srbiji za postupanje u medijskim sporovima, ali oformiti posebno odeljenje u kome će suditi specijalizovane sudije, sa dobijenom licencom, što je potrebno regulisati ZoJIM. Po istom principu potrebno formirati specijalizovana veća u drugostepenom sudu. To će obezbediti i bolji kvalitet zaštite prava građana i efikasnost postupanja u ovoj vrsti parnica.
- Obezbediti kontinuiranu obuku o medijskim parnicama za sudije, advokate i novinare preko nadležnih institucija.
- Obezbediti potreban broj sudija i zaposlenih u pratećim službama suda, kako bi se obezbedilo poštovanje zakonskih rokova.
- Obezbediti implementaciju zakonskih odredaba koje regulišu upotrebu elektronske pošte, što će u medijskim predmetima obezbediti poštovanje propisanih rokova.

¹⁷¹ Presuda VKS Rev 837/2019 od 04. 04. 2019.

- Visina dosuđene naknade štete mora da zavisi i od učestalosti i ponavljanja kršenja prava istih tuženih od strane istog tužioca. Ovaj kriterijum treba uneti u zakon da bi se suzbile kampanje zastrašivanja, diskreditovanja ličnosti i govora mržnje.
- Praksa oko utvrđenja kršenja prava treba da bude ujednačena, a visina naknade štete mora da prati svaki konkretan činjenični osnov da bi ispunila svoju svrhu.
- Da bi se obezbedila nezavisnost medija, zakonom je potrebno regulisati da se medijima koji kontinuirano krše novinarsku pažnju i etički kodeks novinara ne može omogućiti dodela budžetskih sredstava za sufinansiranje projekata.
- Izvršiti dopunu čl. 104 ZoJIM, tako da se odredba koja reguliše mogućnost donošenja privremene mere može primenjivati po službenoj dužnosti kod predmeta u kojima je evidentno ponavljanje kršenja prava među istim strankama (repetitorni postupci).

**KRIVIČNOPRAVNA
ZAŠTITA
NOVINARA
I MEDIJSKIH
RADNIKA**

Metodologija za izradu analize u oblasti krivičnopravne zaštite novinara i medijskih aktera u Srbiji podrazumevala je prikupljanje, obradu i analizu podataka o predmetima u pravosuđu Srbije (tužilaštvima i sudovima) za krivična dela učinjena na štetu novinara u periodu od 1. januara 2017. godine do kraja decembra 2020. godine.

Da bismo utvrdili kako se pred pravosudnim organima štiti bezbednost novinara, istraživanje je početno usmereno na prikupljanje podataka o broju i vrsti prijavljenih slučajeva napada i pretnji novinarima (evidencije medijskih udruženja, policije i javnih tužilaštava), broju i vrsti istraženih slučajeva, kao i broju i vrsti slučajeva koji su pravnosnažno okončani pred nadležnim sudovima. Naročito nas je zanimala brzina (efikasnost) i ishodi sudskih postupaka (kaznena politika) za krivična dela učinjena na štetu novinara i medijskih radnika.

Krivični zakonik Republike Srbije¹⁷² prepoznaje poslove od javnog značaja pod kojima se smatra obavljanje profesije ili dužnosti koja ima povećani rizik za bezbednost lica koje ga obavlja, a odnosi se, između ostalih, i na zanimanja koja su od značaja za javno informisanje.¹⁷³

Za tri krivična dela propisana Krivičnim zakonikom (teško ubistvo,¹⁷⁴ teška telesna povreda¹⁷⁵ i ugrožavanje sigurnosti¹⁷⁶) pruža se posebna zaštita licima koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavljaju. Ipak, postoji opšta saglasnost stručne javnosti da su i druga krivična dela relevantna za zaštitu novinara u kontekstu povećanih bezbednosnih rizika sa kojima se novinari u praksi suočavaju u vezi sa poslom koji obavljaju. Međutim, u ovim slučajevima činjenica da neko obavlja posao od javnog značaja u oblasti informisanja ne uzima se u obzir za težu kvalifikaciju krivičnog dela, te novinari uživaju istu pravnu zaštitu kao i svi ostali građani koji ne obavljaju poslove od javnog značaja.

Za monitoring je početno selektovana široka lista krivičnih dela koja su identifikovana na osnovu postojećih dostupnih podataka, analiza¹⁷⁷ i istraživanja¹⁷⁸, kao i podataka Stalne radne grupe za bezbednost novinara (SRG), koja je osnovana krajem 2016. godine na osnovu Sporazuma o saradnji i merama za podizanje bezbednosti novinara, a koju čine predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Republičkog javnog tužilaštva (RJT) i relevantnih novinarskih udruženja.

¹⁷² Krivični zakonik Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019

¹⁷³ Krivični zakonik Republike Srbije, Značenje izraza u ovom zakoniku, član 112, stav 32

¹⁷⁴ Krivični zakonik Republike Srbije, Teško ubistvo, član 114, stav 1, tačka 8

¹⁷⁵ Krivični zakonik Republike Srbije, Teška telesna povreda, član 121, stav 6

¹⁷⁶ Krivični zakonik Republike Srbije, Ugrožavanje sigurnosti, član 138, stav 3

¹⁷⁷ Krivična dela identifikovana u okviru analize SRG, dostupno u: Kritične tačke u sistemu zaštite novinara, Slavko Čuruvija fondacija, <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2014/01/SCF-Kriticne-tacke-u-sistemu-zastite-novinarar.pdf>

¹⁷⁸ Krivična dela identifikovana u okviru: Analiza efikasnosti krivično pravne zaštite novinara u Srbiji, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji, Asocijacija onlajn medija, Beograd, april 2018. godine, str. 27. i 28.

Metodologija je podrazumevala praćenje sledećih krivičnih dela u pravosudnom sistemu Srbije kada su učinjena na štetu novinara:

- Član 121, stav 6 – Teška telesna povreda kada je delo izvršeno prema licu koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje obavlja;
- Član 138, stav 3 – Ugrožavanje sigurnosti kada je delo izvršeno prema licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja;
- Član 138a KZ – Proganjanje;
- Član 142 KZ – Povreda tajnosti pisama i drugih pošiljki;
- Član 143 KZ – Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje;
- Član 144 KZ – Neovlašćeno fotografisanje;
- Član 145 KZ – Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka;
- Član 146 KZ – Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka;
- Član 148 KZ – Povreda slobode govora i javnog istupanja;
- Član 149 KZ – Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa;
- Član 204 – Teška krađa;
- Član 278 – Izazivanje opšte opasnosti;
- Član 299 KZ – Računarska sabotaža;
- Član 302 – Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka;
- Član 303 – Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži;
- Član 344 – Nasilničko ponašanje;
- Član 344a – Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu;
- Član 387 – Rasna i druga diskriminacija;

Već na samom početku istraživanja uočen je problem neažurnih evidencija krivičnih dela učinjenih na štetu novinara i nepostojanja jedinstvenih baza podataka iz kojih bi se lako mogle utvrditi činjenice o broju prijavljenih napada, pokrenutim istragama i sudskim procesima.

Sporazumom o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara predviđeno je uspostavljanje mehanizma saradnje tako što će potpisnici odrediti lica za kontakt i koordinaciju (tzv. kontakt tačke) u slučajevima izvršenja krivičnih dela kojima novinari mogu biti izloženi.

ni, te da će sporazumne strane evidentirati krivična dela izvršena na štetu novinara i periodično upoređivati podatke koje poseduju. Pravilnikom o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara predviđeno je vođenje evidencija o krivičnim delima, prekršajima i događajima koji su doveli ili mogu dovesti do ugrožavanja bezbednosti novinara.¹⁷⁹

Kako bismo utvrdili koliko je slučajeva prijavljenih policiji rezultiralo istragom, te kasnije sudskim postupkom (prekršajnim ili krivičnim), od svih policijskih uprava (PU) u Srbiji u kojima su imenovane „kontakt tačke” zatraženi su podaci koji su se odnosili na ukupan broj prijavi policiji za dela učinjena na štetu novinara, kao i podaci o ishodu podnetih prijavi.¹⁸⁰ Početna pretpostavka bila je da jedan broj prijavljenih slučajeva u kojima postoje elementi prekršaja epilog dobije na prekršajnom sudu, međutim, nismo uspeli da ustanovimo koliko se prijavljenih slučajeva procesuiru u prekršajnim postupcima ili se uopšte ne procesuiru, s obzirom na to da od policijskih uprava nisu dobijeni traženi podaci.

Od svih policijskih uprava u Srbiji stigao je identičan odgovor – da Ministarstvo unutrašnjih poslova ne raspolaže dokumentom koji sadrži tražene informacije, te da bi dostavljanje traženih informacija odnosno statističkih podataka podrazumevalo izradu novog dokumenta odnosno statističkog izveštaja, što organ vlasti nije u obavezi da čini shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Povodom identičnih odgovora svih policijskih uprava u Srbiji podnete su žalbe Povereniku za informacije od javnog značaja i ti postupci su i dalje u toku. Žalbe su uložene s obzirom na to da policija vodi evidencije koje sadrže tražene podatke, a koje su propisane Zakonom o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova¹⁸¹. Pored toga, Akcionim planom Stalne radne grupe za bezbednost novinara predviđeno je da MUP vodi jedinstveni Krivični upisnik za sva krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti i Pomoćni upisnik za dela koja se gone po privatnoj krivičnoj tužbi. Prema Akcionom planu, iz ova dva registra trebalo bi da je moguće u svakom trenutku dobiti podatke o krivičnim delima izvršenim na štetu novinara. O potrebi da MUP vodi posebnu evidenciju i da li je način na koji se trenutno vode evidencije zadovoljavajući, prema Akcionom planu, treba da se izjasne medijska udruženja.

Republičko javno tužilaštvo vodi posebnu evidenciju u apelacionim, višim i osnovnim javnim tužilaštvima o krivičnim delima kojima su oštećeni novinari od početka 2016. godine, na osnovu Uputstva RJT,

¹⁷⁹ Član 19 Pravilnika o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara

¹⁸⁰ Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Sl. glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010

¹⁸¹ Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova, Sl. glasnik RS, br. 24/2018

kojim je predviđeno vođenje posebnih evidencija i hitnost u postupanju,¹⁸² kao i na osnovu Sporazuma o saradnji zaključenog godinu dana kasnije. Predstavnici Republičkog javnog tužilaštva redovno obavješavaju (periodičnim obavještenjem/biltenom) članove Stalne radne grupe o toku predmeta i postupanju javnih tužilaštava po krivičnim delima izvršenim na štetu novinara u vezi sa obavljanjem poslova u oblasti javnog informisanja. Evidencija obuhvata period od 2016. godine, a bilteni se ažuriraju kvartalno. Periodično obavještenje bilo je polazni dokument za analizu i prikupljanje podataka o predmetima za krivična dela učinjena na štetu novinara. Prema biltenu RJT s podacima zaključno sa 15. decembrom 2020. godine, broj aktivnih predmeta za period obuhvaćen analizom iznosio je 99.

Za razliku od parničnih postupaka koji imaju veze sa medijima, a koji se u sudskim upisnicima posebno evidentiraju oznakom P3, pa ih je moguće lako identifikovati, krivični predmeti za krivična dela na štetu novinara nemaju posebne oznake, te ih nije moguće izdvojiti od ostalih krivičnih postupaka pred domaćim sudovima. Zbog toga, broj i podatke o krivičnim postupcima koji se tiču novinara nije moguće tražiti na osnovu zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja direktno od sudova, kao ni na Portalu pravosuđa Srbije.

Stoga su od apelacionih javnih tužilaštava traženi podaci u vezi sa tokom predmeta za krivična dela u kojima postupaju osnovna i viša javna tužilaštva, a koja su izvršena na štetu novinara od početka 2017. godine, s obzirom na nadležnost Apelacionog tužilaštva da nadzire i usmerava osnovna i viša javna tužilaštva sa svoje teritorije, kao i da su pri apelacionim tužilaštvima imenovane osobe koje predstavljaju „kontakt tačke” za bezbednost novinara na osnovu Sporazuma o saradnji. Samo je Apelaciono javno tužilaštvo u Nišu u potpunosti odgovorilo na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja prema postavljenim pitanjima, te je jedino u ovom slučaju bilo moguće identifikovati sudske predmete koji se odnose na oštećene novinare. Ostala tužilaštva dostavila su evidencije koje vode, ali na osnovu dostavljenog materijala nije bilo moguće utvrditi pravnosnažno okončane sudske predmete. Prema na ovaj način dobijenim podacima, broj predmeta pred javnim tužilaštvima za period praćenja je bio znatno manji u odnosu na periodično obavještenje Republičkog javnog tužilaštva.

Upoređivanjem dobijenih podataka od RJT s podacima i bazama novinarskih udruženja i Portala pravosuđa Srbije, kao i neposrednim kontaktom sa oštećenim novinarima i njihovim advokatima, istraživački tim je identifikovao 20 sudski pravnosnažno okončanih predmeta u kojima su oštećeni novinari za period od 2017. do kraja oktobra 2020.

¹⁸² Uputstvo Republičkog javnog tužioca A.br 802/15 od 22. 12. 2015. godine

godine, na osnovu čega je od nadležnih sudova pribavljena relevantna dokumentacija za analizu efikasnosti krivično-pravne zaštite novinara: optužni akti, sudske odluke, žalbe izjavljene tokom postupka i vanredni pravni lekovi.

Uloga tužilaštva u krivičnopravnoj zaštiti novinara

Nadležnosti tužilaštava u sistemu krivičnopravne zaštite novinara

Javni tužilac primarno obavlja funkciju krivičnog gonjenja za krivična dela za koja se po zakonu goni po službenoj dužnosti. Prema Ustavu Republike Srbije¹⁸³ i Zakonu o javnom tužilaštvu¹⁸⁴, javno tužilaštvo je samostalan državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti. Javno tužilaštvo vrši svoju funkciju na osnovu Ustava, zakona, potvrđenog međunarodnog ugovora i propisa donetog na osnovu zakona.¹⁸⁵

Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o javnom tužilaštvu, javni tužilac i zamenik javnog tužioca ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje u vršenju tužilačke funkcije, izuzev ukoliko se radi o krivičnom delu kršenja zakona od strane javnog tužioca, odnosno zamenika javnog tužioca.

Za krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti, javni tužilac je nadležan da: 1) rukovodi predistražnim postupkom; 2) odlučuje o nepreduzimanju ili odlaganju krivičnog gonjenja; 3) sprovodi istragu; 4) zaključi sporazum o priznanju krivičnog dela i sporazum o svedočenju; 5) podiže i zastupa optužbu pred nadležnim sudom; 6) odustane od optužbe; 7) izjavljuje žalbe protiv nepravosnažnih sudskih odluka i da podnosi vanredne pravne lekove protiv pravosnažnih sudskih odluka; 8) preduzima druge radnje kada je to određeno zakonikom.¹⁸⁶

Organizacija javnog tužilaštva počiva na četiri načela. Na načelu monokratskog uređenja ili načelu jednovlasti (javno tužilaštvo predstavlja jedno lice – javni tužilac koji je odgovoran za rad javnog tužilaštva);¹⁸⁷ na načelu hijerarhijskog odnosa koji je uspostavljen između tužilaštava različitog ranga (hijerarhijski odnos se, pre svega, ogleda

¹⁸³ Ustav Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 98/2006

¹⁸⁴ Zakon o javnom tužilaštvu, *Sl. glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 38/2012 - odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 - odluka US

¹⁸⁵ Čl. 156 Ustava RS i čl. 2 Zakona o javnom tužilaštvu

¹⁸⁶ Zakonik o krivičnom postupku, *Sl. glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019, Prava i dužnosti javnog tužioca, član 43

¹⁸⁷ Član 12 Zakona o javnom tužilaštvu

u tome što viši javni tužilac može dati obavezna uputstva nižem javnom tužiocu);¹⁸⁸ na načelu devolucije¹⁸⁹ (kada viši javni tužilac preuzme sprovođenje radnje za koju je inače nadležan niži javni tužilac); i na načelu supstitucije¹⁹⁰, (kada viši javni tužilac ovlasti nekog nižeg javnog tužioca da vrši određene radnje za koje je inače nadležan drugi niži javni tužilac).¹⁹¹

Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala¹⁹² pri Višem javnom tužilaštvu u Beogradu osnovano je posebno odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, tj. Posebno tužilaštvo koje postupa na teritoriji cele Srbije.

Pod visokotehnološkim kriminalom podrazumeva se vršenje krivičnih dela kod kojih se kao objekat ili sredstvo izvršenja javljaju računari, računarski sistemi, računarske mreže, računarski podaci, kao i njihovi proizvodi u materijalnom ili elektronskom obliku.¹⁹³ Kako se napadi na novinare danas uglavnom odvijaju putem računarskih i društvenih mreža na internetu, Posebno tužilaštvo je naročito značajno u kontekstu zaštite novinara u krivičnompravnom sistemu.

S obzirom na definisane nadležnosti u gonjenju učinilaca krivičnih dela, kao i na institut tužilačke istrage¹⁹⁴, koji je uveden sa ciljem ubrzanja procesa gonjenja učinilaca krivičnih dela, javna tužilaštva imaju ključnu ulogu u sistemu krivičnogpravne zaštite novinara.

Javna tužilaštva imaju isključivo ovlašćenje da odbace krivičnu prijavu u slučajevima kada procene da prijavljeno delo nije krivično delo ili kada ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti.¹⁹⁵

Jedini pravni mehanizam koji stoji oštećenom na raspolaganju da se takva odluka tužilaštva preispita jeste prigovor koji se podnosi neposredno višem tužilaštvu. Protiv odluke neposredno višeg tužilaštva po prigovoru oštećenog nisu dozvoljeni ni žalba ni prigovor¹⁹⁶, čime odluka tužilaštva o odbačanju krivične prijave postaje konačna, a oštećeni ostaje bez ikakvog pravnog sredstva ukoliko smatra da mu je ugrožena bezbednost ili su mu povređena druga prava.

Ovakvo zakonsko rešenje daje velika ovlašćenja javnom tužilaštvu, ali ne predviđa nikakve mere i odgovornost za pogrešne procene u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara.

¹⁸⁸ Članovi 16 i 18 Zakona o javnom tužilaštvu

¹⁸⁹ Član 19 Zakona o javnom tužilaštvu

¹⁹⁰ Član 20 Zakona o javnom tužilaštvu

¹⁹¹ Krivično procesno pravo opšti deo, Milan Škulić, Službeni glasnik, 2006, Beograd, str. 111

¹⁹² Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, Sl. glasnik RS, br. 61/2005 i 104/2009

¹⁹³ Čl. 2 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

¹⁹⁴ Institut tužilačke istrage uveden je u pravni sistem Republike Srbije izmenama Zakonika o krivičnom postupku septembra 2011. godine, a počeo je da se primenjuje od oktobra 2013. godine.

¹⁹⁵ Član 284 ZKP

¹⁹⁶ Član 51 ZKP

Postupanje javnih tužilaštava u vezi s prijavljenim krivičnim delima izvršenim na štetu novinara

Periodično obaveštenje (bilten) RJT bilo je polazni dokument za analizu postupanja tužilaštava u predmetima za krivična dela učinjenih na štetu novinara. Bilten sadrži kratak prikaz i opšte podatke o broju formiranih i rešenih predmeta prema vrsti konačne odluke koja je doneta. Pored kratkog prikaza za svaku godinu od 2016. do 2020, obaveštenje sadrži i listu aktivnih predmeta sa informacijama o oštećenom novinaru, inicijalnoj kvalifikaciji dela, nadležnom tužilaštvu, preduzetim radnjama i trenutnom statusu predmeta, tj. da li je postupak u toku pred nadležnim tužilaštvom ili sudom. Pored toga, RJT priprema i prezentuje članovima SRG godišnji statistički prikaz predmeta.

Prema Periodičnom obaveštenju s podacima zaključno sa 15. decembrom 2020. godine, za posmatrani period u tužilaštvima je formirano ukupno 204 krivičnih predmeta u kojima su oštećeni novinari u vezi s poslovima koje obavljaju u oblasti javnog informisanja. Od navedenog broja, tužilaštvo je evidentiralo 105 predmeta u kojima je doneta konačna odluka (51,47%) i 99 još uvek aktivnih predmeta u kojima nije doneta prvostepena ili konačna odluka nadležnog tužilaštva ili suda (48,53%).

Godina	Formirani predmeti	Aktivni predmeti	Konačno rešeni predmeti
2017.	38	12	26
2018.	57	21	36
2019.	60	34	26
2020. (do 15. 12)	49	32	17
UKUPNO	204	99	105
Ukupno %	100%	48,53%	51,47%

Od 2017. godine primećuje se porast formiranih predmeta u tužilaštvima u vezi sa krivičnim delima učinjenim na štetu novinara, sa izuzetkom 2020. godine.

Ovde treba spomenuti i to da RJT u svojim bazama evidentira isključivo one slučajeve koji su prijavljeni tužilaštvu, kao i da ne postupava prema saznanjima iz medija, iako postupanje na osnovu saznanja o nekom slučaju spada u nadležnost javnog tužilaštva. To posebno ima značajne posledice u slučajevima u kojima ima osnova za sumnju da

su upravo pripadnici policije ili drugih državnih organa potencijalno učinioci krivičnih dela na štetu novinara, s obzirom na to da se od novinara traži da prijave slučaj upravo onima koji su potencijalno i odgovorni za njega.

Sa druge strane, postoji velika razlika u slučajevima napada koje evidentiraju novinarska udruženja u svojoj bazi podataka, kao i predmeta formiranih u okviru javnih tužilaštava. Razlog tome je pre svega što nema svaki napad ili pritisak na novinare elemente krivičnog dela, ali i zato što novinari prijavljuju napade udruženjima, ali ne i institucijama.

U bazi NUNS-a je u istom periodu¹⁹⁷ zabeleženo ukupno 481 različitih napada na novinare. Baza NUNS-a sadrži broj prijavljenih slučajeva koji su razvrstani po godinama i po tipu napada (fizički napad, napad na imovinu, pretnja po imovinu, pritisak i verbalna pretnja). U godišnjim „Hronikama napada na novinare“, koje postoje za period od 2014. do 2018. godine, detaljnije je obrađen deo evidentiranih slučajeva.¹⁹⁸

Broj evidentiranih napada na novinare u bazi podataka NUNS-a:

	BROJ NAPADA	Fizički napad	Napad na imovinu	Pretnja	Pritisak	Verbalna pretnja
2017.	92	6	2	0	62	22
2018.	102	7	0	0	72	23
2019.	119	11	1	0	80	27
2020.	168	27	10	1	83	47
Ukupno	481	51	13	1	297	119

Još jedan izvor informacija o broju napada na novinare jeste Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i sigurnosti novinara¹⁹⁹ – mreža novinarskih udruženja i medijskih sindikata iz država Zapadnog Balkana, uspostavljena u januaru 2016. godine.

Kategorije napada na novinare, ali i broj zabeleženih slučajeva za Srbiju, na Regionalnoj platformi su različiti u odnosu na druge baze podataka o napadima na novinare. Platforma razvrstava napade na novinare kao: pretnje smrću i teškim telesnim povredama; ostale pretnje novinarima; napadi na novinare; ubistva novinara; pretnje upućene medijskim kućama i organizacijama i napadi na medijske kuće i organizacije. U bazi podataka Regionalne platforme za period praćenja zabeleženo je 198 slučajeva napada na novinare u Srbiji.²⁰⁰

¹⁹⁷ Od 2017. godine do kraja 2020. godine

¹⁹⁸ Dostupne na <http://nuns.rs/about-nuns/publications/reports.html>

¹⁹⁹ Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i sigurnosti novinara, dostupno na SafeJournalists.net

²⁰⁰ Od 2017. godine do kraja 2020. godine

	Pretnje smrću i teškim telesnim povredama	Ostale pretnje novinari-ma	Napadi na novinare	Ubistva novinara	Pretnje upućene medijskim kućama i organizacijama	Napadi na medijske kuće i organizacije	Ukupno
2017.	16	7	9	0	0	0	32
2018.	8	13	7	0	2	0	30
2019.	23	13	12	0	3	16	67
2020.	19	18	30	0	3	2	69
Ukupno	66	51	58	0	8	18	201

S obzirom na različite kategorije napada na novinare koje se beleže, dostupne baze podataka novinarskih udruženja nisu međusobno uporedive. Iako ove baze podataka nisu bile predmet analize, one omogućavaju pretragu podataka po godinama, oblicima nasilja nad novinarima i prema ishodu postupka, te se pretragom došlo do podataka o pojedinim sudski rešenim predmetima koje tužilaštva ne registruju, a koji su poslužili za dopunu dokumentacije i analize sudski rešenih predmeta.

S obzirom na neusklađenost evidencija, periodično obaveštenje koje predstavnici Republičkog javnog tužilaštva pripremaju za potrebe informisanja Stalne radne grupe za bezbednost novinara ostaje najrelevantniji i najpotpuniji izvor informacija o krivičnopravnoj zaštiti novinara. Međutim, iako je evidencija tužilaštva najpotpunija, analizom je utvrđeno da ona ipak ima određene manjkavosti, a samim tim postoji i prostor za unapređenje kako bi se stekla što potpunija slika o postupanju institucija u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara u vezi s pravom na slobodu izražavanja u Srbiji.

Struktura krivičnih dela učinjenih na štetu novinara

Na osnovu analize aktivnih predmeta u radu tužilaštava za period od 2017. do 2020, utvrđeno je da u posmatranom periodu nema evidentiranih predmeta koji se odnose na zaštitu bezbednosti novinara za sledeća krivična dela koja su definisana kao predmet analize: povreda tajnosti pisama i drugih pošiljki; neovlašćeno prisluškivanje i snimanje; neovlašćeno fotografisanje; neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka; neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka; povreda slobode govora i javnog istupanja; sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa²⁰¹;

²⁰¹ Članovi 142-149 KZ

sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži²⁰²; teško ubistvo.²⁰³

Najveći broj aktivnih predmeta (75,8%) kvalifikovan je za krivično delo ugrožavanje sigurnosti, i to za kvalifikovan oblik ovog krivičnog dela (član 138 KZ, st. 3). Kvalifikovan oblik odnosi se na ugrožavanje sigurnosti lica koje obavlja poslove od značaja za javno informisanje.

Preostalih 24,2 odsto aktivnih predmeta odnose se na: nasilničko ponašanje (čl. 344 KZ) – ukupno pet predmeta; nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu (čl. 344a KZ) i teška telesna povreda (čl. 121 KZ) – po dva predmeta; i po jedan predmet za krivična dela: zlostavljanje i mučenje (čl. 137 KZ); rasna i druga diskriminacija (čl. 387 KZ); izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti (čl. 317 KZ); izazivanje opšte opasnosti (čl. 278 KZ); računarska sabotaza (čl. 299 KZ); neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka (čl. 302 KZ);; teška krađa (čl. 204 KZ) i prevara (čl. 208 KZ). Pored toga, u evidenciji aktivnih predmeta su i četiri slučaja pretnji ili pretnji putem društvenih mreža i elektronskom poštom, kao i tri slučaja povređivanja i napada za vreme demonstracija, a koji nisu kvalifikovani.

Struktura krivičnih dela prema periodičnom obaveštenju RJT za informisanje Stalne radne grupe za bezbednost novinara do 15. decembra 2020. godine:

Čl. Zakona	Krivično delo	2017	2018	2019	2020	UKUPNO
138, st. 3	Ugrožavanje sigurnosti lica koje obavlja poslove od značaja za javno informisanje	8	17	31	1	57
138	Ugrožavanje sigurnosti	0	0	0	18	18
344	Nasilničko ponašanje	1	0	1	3	5
344a	Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu	0	1	1	0	2
317	Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti	0	0	0	1	1
387	Rasna i druga diskriminacija	0	0	1	0	1
121	Teška telesna povreda	1	1	0	0	2
278	Izazivanje opšte opasnosti	0	1	0	0	1

²⁰² Član 303 KZ

²⁰³ Član 114 KZ, stav 1, tačka 8 – kada je delo izvršeno prema licu koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi s poslovima koje obavlja.

Čl. Zakona	Krivično delo	2017	2018	2019	2020	UKUPNO
302	Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka	0	1	0	0	1
204	Teška krađa	1	0	0	0	1
208	Prevara	1	0	0	0	1
299	Računarska sabotaža	0	0	0	1	1
137	Zlostavljanje i mučenje	0	0	0	1	1
nekvalifikovano	Pretnje	0	0	0	4	4
nekvalifikovano	Povređivanje i napadi za vreme protesta	0	0	0	3	3
UKUPNO		12	21	34	32	99

Iz evidencije tužilaštva o aktivnim predmetima primetno je da se ne beleže slučajevi koji su se dogodili pre formiranja Stalne radne grupe za bezbednost novinara, tj. pre 2016. godine. Tužilaštvo, recimo, ne registruje aktivan slučaj teškog ubistva²⁰⁴ Slavka Ćuruvije koje se dogodilo 1999. godine, za koji je prvostepena presuda doneta u aprilu 2019. godine, a u septembru 2020. godine je, u postupku po žalbama, Apelacioni sud ukinuo prvostepenu presudu i slučaj vratio na ponovno suđenje. Jedinствена evidencija o slučajevima krivičnih dela učinjenih na štetu novinara trebalo bi da obuhvati sve aktivne slučajeve, bez obzira na to kada su se dogodili, ukoliko je u toku istraga ili postupak pred nadležnim sudom.

Pored toga, javna tužilaštva u svojim evidencijama ne prikazuju ni predmete u kojima su novinari osumnjičeni ili okrivljeni za izvršenje krivičnog dela koje je u vezi sa vršenjem poslova od značaja za javno informisanje, a takvih sigurno ima. Kako su institucionalni pritisci oblik ugrožavanja prava na slobodu izražavanja, evidenciju aktivnih predmeta tužilaštva trebalo bi upotpuniti i predmetima u kojima su novinari osumnjičeni za krivična dela koja su u vezi sa obavljanjem poslova od značaja za javno informisanje, kako bi se stekla što potpunija slika o svim potencijalnim napadima i pritiscima na novinare.

²⁰⁴ Čl. 114, st.1, tačka 8 KZ

Postupajuća tužilaštva u predmetima za krivična dela učinjena na štetu novinara

Prema evidenciji aktivnih predmeta javnih tužilaštava za krivična dela kojima su oštećena lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, najveći broj aktivnih slučajeva vodi se pred Posebnim tužilaštvom za visokotehnoški kriminal (59 slučajeva ili 59,6%). Osim u Posebnom tužilaštvu, najviše aktivnih predmeta zastupljeno je u tri osnovna javna tužilaštva u Beogradu (ukupno 16 predmeta ili 16,2%), od toga najviše pred Prvim osnovnim javnim tužilaštvom - 12 predmeta, od čega su četiri predmeta formirana u vezi sa ugrožavanjem bezbednosti novinara i medijskih radnika tokom demonstracija u Beogradu početkom jula 2020, a povodom najave uvođenja ograničavajućih mera Vlade Srbije u vezi s pandemijom virusa korona.

Po tri aktivna predmeta vode se pred Višim javnim tužilaštvom u Beogradu, OJT u Novom Sadu i OJT u Vranju (od čega dva predmeta pred posebnim odeljenjem u Bujanovcu). Po dva predmeta aktivna su pred VJT Novi Sad, OJT Niš i OJT Novi Pazar i po jedan slučaj u preostalim devet javnih tužilaštava u Srbiji.

Nadležno tužilaštvo	2017	2018	2019	2020	UKUPNO
Posebno tužilaštvo za visokotehnoški kriminal	8	16	22	13	59
I OJT Beograd	3	1	1	7	12
II OJT Beograd	0	2	1	0	3
III OJT Beograd	0	0	1	0	1
VJT Beograd	1	1	1	0	3
VJT Novi Sad	0	0	1	1	2
VJT Sremska Mitrovica	0	0	0	1	1
OJT Novi Sad	0	0	0	3	3
OJT Zaječar	0	0	1	0	1
OJT Vranje	0	0	1	2	3
OJT Niš	0	0	1	1	2
OJT Subotica	0	0	1	0	1
OJT Aleksinac	0	0	1	0	1
OJT Obrenovac	0	0	1	0	1
OJT Loznica	0	1	0	0	1
OJT Novi Pazar	0	0	1	1	2

Nadležno tužilaštvo	2017	2018	2019	2020	UKUPNO
OJT Prijepolje	0	0	0	1	1
OJT Kikinda	0	0	0	1	1
OJT Kruševac	0	0	0	1	1
UKUPNO	12	21	34	32	99

Broj aktivnih postupaka pred Posebnim tužilaštvom, s obzirom na njegove nadležnosti, govori o načinu izvršenja ili upotrebljenim sredstvima za izvršenja dela. Jasno je da su internet i društvene mreže postali virtuelno poprište na kome se dešava najveći broj slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara. Ovo tužilaštvo je najopterećenije kada je reč o krivičnim delima učinjenim na štetu novinara. Sa druge strane, najveći broj slučajeva ovog tužilaštva rešen je pravnosnažnim sudskim odlukama.

S obzirom na to da je Posebno tužilaštvo za visokotehnološki kriminal nadležno da postupa na teritoriji cele Srbije, kao i da se ne bavi samo ugrožavanjem bezbednosti novinara već i svim ostalim delima koja se mogu smatrati krivičnim delima visokotehnološkog kriminala, postavlja se pitanje prioriteta u postupanju, kao i kapaciteta ovog tužilaštva da se sa dužnom pažnjom posveti zaštiti slobode izražavanja i bezbednosti novinara.

Učinioci krivičnih dela na štetu novinara

Sa stanovišta zaštite bezbednosti novinara, nije važno samo da se pronađu i procesuiraju neposredni izvršioци, već i svi drugi u lancu izvršenja dela. Brojne preporuke međunarodnih organizacija odnose se upravo na pronalaženje i procesuiranje svih u lancu napada na novinare, od neposrednih izvršilaca, podstrekača, pomagača, do organizatora i nalogodavaca.

U nekoliko aktivnih slučajeva ima ozbiljnih sumnji da postoji nalog za izvršenje krivičnog dela od najviših struktura vlasti, bilo da su posredni vlasti na nacionalnom nivou (kao npr. u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije) ili na lokalnom nivou (u slučaju paljenja kuće oštećenog novinara Milana Jovanovića).

Evidencije tužilaštava ne sadrže podatke o učiniocima krivičnih dela na štetu novinara (iako prema Uputstvu RJT o hitnosti postupanja iz 2015. godine, posebne evidencije tužilaštava treba da sadrže i ovaj podatak),²⁰⁵ tako da nije moguće analizirati postupanje u vezi sa ovim aspektom krivičnih dela protiv novinara, osim u delu koji se odnosi na poznate i nepoznate učinioce.

²⁰⁵ Uputstvo Republičkog javnog tužioca A.br 802/15 od 22. 12. 2015. godine. Krajem decembra 2020. godine, RJT je donelo novo Opšte obavezno uputstvo za podizanje bezbednosti novinara kojim se preciziraju rokovi, predviđaju novine i hitnost u postupanju u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara, kao i disciplinska odgovornost za tužioce koji ne postupaju po Uputstvu.

Analizom konkretnih slučajeva iz periodičnog obaveštenja o toku predmeta i postupanju javnih tužilaštava u vezi sa krivičnim delima izvršenim na štetu novinara, od 99 aktivnih predmeta u radu tužilaštava, a na osnovu identifikacije predmeta prema upisnicima tužilaštva,²⁰⁶ u najmanje 49 slučajeva predmeti se vode u upisniku za nepoznate učinioce krivičnih dela (KTN upisnik).²⁰⁷ To znači da učinioци u skoro polovini aktivnih predmeta (49,5%) još uvek nisu otkriveni. Iz 2017. godine, osim jednog aktivnog predmeta koji je u postupku pred sudom, svi ostali (ukupno 11) evidentirani su kao KTN predmeti, u 2018. je 16 ovakvih predmeta (od 21), u 2019. godini ih je 15 (od 34 aktivna predmeta), a u 2020. godini u sedam od 32 aktivna predmeta je nepoznato ko je izvršilac krivičnog dela.

Na koncu, prilikom analize postupanja tužilaštva, postavlja se i pitanje političke volje u procesuiranju učinilaca krivičnih dela protiv novinara: dok pojedini slučajevi ugrožavanja bezbednosti novinara čekaju godinama (zbog toga što su učinioци nepoznati ili zbog nedostatka drugih dokaza), beleže se slučajevi u kojima se učinioци brzo pronalaze i efikasno procesuiraju ukoliko su po istom osnovu oštećeni predstavnici države i članovi vladajuće stranke.²⁰⁸

Oštećeni novinari, redakcije i udruženja novinara

U važećim propisima Republike Srbije ne postoje definicije novinara ili profesionalnog novinara (sa izuzetkom Krivičnog zakonika koji prepoznaje tri krivična dela u vezi sa obavljanjem poslova od javnog značaja u oblasti informisanja), te u praksi postoji dilema oko toga ko ima pravo na pravnu zaštitu kao novinar ili ko ima pravo na zaštitu novinarskih izvora. Ovakva vrsta dilema, međutim, ne bi trebalo da postoji, ukoliko se ima u vidu da brojne preporuke i standardi međunarodnih organizacija čija je Srbija članica (UN, SE, OEBS) ili čijem članstvu teži (EU), naglašavaju da zaštitu treba da uživaju svi oni koji obavljaju posao javnog informisanja u opštem interesu. Dok predstavnici domaćih institucija smatraju da je za adekvatnu kvalifikaciju krivičnog dela važno definisati „ko se smatra novinarom”, preporuke međunarodne zajednice idu ka tome da pravo na zaštitu treba da ima širi krug lica od novinara u tradicionalnom smislu.

Pitanje definisanja novinara najpre se pojavilo u vezi sa zaštitom novinarskih izvora, a prema preporukama iz međunarodnih dokume-

²⁰⁶ Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima, Sl. glasnik RS, br. 110/2009, 87/2010, 5/2012, 54/2017, 14/2018 i 57/2019

²⁰⁷ Član 136 Pravilnika o upravi u javnim tužilaštvima, vrste upisnika

²⁰⁸ <https://nova.rs/vesti/politika/pritvorena-zbog-tvita-o-vucicu-lezala-na-podu-i-trpela-glad/> i <https://nova.rs/vesti/hronika/tuzilastvo-trazi-11-meseci-zatvora-zbog-pretnji-vucicu/>
<https://nova.rs/vesti/hronika/hapsili-ga-i-pretresli-pred-decom-zbog-statusa-na-fejsbuku/>
<https://nova.rs/vesti/hronika/uhapsen-osumnjiceni-zbog-pretnji-vladimiru-dukanovic/>

nata, zaštitu podjednako treba da uživaju i uzbunjivači i novinarski izvori. Najdrastičniji primer u tom smislu u Srbiji jeste slučaj uzbunjivača Aleksandra Obradovića iz Valjeva, koji je ukazao na korupciju u fabrici za proizvodnju oružja u tom gradu (afera „Krušik”). Obradović je bio uhapšen na radnom mestu pod sumnjom da je učinio krivično delo odavanje poslovne tajne.²⁰⁹ Duže od godinu dana nadležne institucije nisu utvrdile da li se radi o uzbunjivaču koji bi prema Zakonu o zaštiti uzbunjivača²¹⁰ trebalo da uživa zaštitu od sistema, što obeshrabruje svakog budućeg potencijalnog uzbunjivača.

Prema podacima iz Periodičnog obaveštenja RJT, 99 aktivnih slučajeva u tužilaštvu odnosi se na novinare iz 53 redakcije, dok u sedam slučajeva redakcije nisu poznate. Najveći broj aktivnih slučajeva (ali i onih koji se vode kao konačno rešeni) odnosi se na novinare i redakcije za koje u javnosti važi stav da se kritički odnose prema vladajućoj strukturi, kao i na one koji se bave istraživačkim novinarstvom. Međutim, nisu pošteđeni ni novinari i mediji koji se u javnosti smatraju bliskim vlastima.

Evidencija aktivnih predmeta tužilaštava prema redakcijama i oštećenim novinarima u periodu od 2017. do 15. decembra 2020. godine.

Redakcija	Ukupno	2020.	2019.	2018.	2017.
Aktivni predmeti	99	32	34	21	12
Elektronski mediji					
N1	6	2	3		1
TV Prva	5		1	3	1
Studio B	2		1	1	
RTS	1	1			
Radio O21	1	1			
Radio DIR	1	1			
TV Šabac	1		1		
TV Nova S	2	1	1		
RTV Vojvodina	2	1	1		
RTV Pink	2			1	1
Elektronski mediji					
Adria News	1			1	
TV B-92	1			1	
Štampani mediji					

²⁰⁹ Član 240 KZ

²¹⁰ Zakon o zaštiti uzbunjivača, Sl. glasnik RS, br. 128/2014

Redakcija	Ukupno	2020.	2019.	2018.	2017.
Aktivni predmeti	99	32	34	21	12
Vreme	1	1			
NIN	1	1			
Blic	1	1			
Optimist	1	1			
Informer	1				1
Srpski telegraf	3		2	1	
Kurir	2		2		
Večernje novosti	2		2		
Bazar	1		1		
Alo dnevne novine	1		1		
Tabloid	1		1		
Subotičke novine, Slobodna Subotica	1		1		
Politika	1				1
Portali					
Insajder	1	1			
BIRN	2		2		
KRIK	2		1		1
Voice	1		1		
Istinomer					
CINS	3	1		2	
Cenzolovka	1				1
Direktno.rs	1	1			
Telegraf.rs	1			1	
Portal Bujanovačke	1	1			
Folonline (portal na albanskom)	1	1			
Portali					
PP medija (Priboj)	1	1			
Južne vesti	1	1			
In media, Brus	1	1			
Snews, Sandžak	1	1			

Redakcija	Ukupno	2020.	2019.	2018.	2017.
Aktivni predmeti	99	32	34	21	12
Glas Zaječara	1		1		
Aleksinac.net	1		1		
Infocentrala (Jagodina)	2		1	1	
Lozničke novosti	1			1	
Magločistač (Subotica)	1				1
Žig info (Grocka)	2			2	
Autonomija.info	3	1			2
PesterPress.com	1		1		
Agencije					
Beta	5	1		4	
Anadolija	1				1
Novinarska i medijska udruženja					
NDNV	12	3	7	1	1
UNS	1	1			
NUNS	1			1	
Nepoznato	7	6	1		

Kada je reč o elektronskim medijima, 25 prijavljenih krivičnih dela odnosi se na 12 redakcija i 31 različitog novinara i medijskih radnika. Najveći broj slučajeva zabeležen je protiv novinara Televizije N1, gde je primetan kontinuitet u napadima, kao i u slučaju TV „Prva”, uz napomenu da nijedan od oštećenih novinara/voditelja više ne radi na toj televiziji.

Kada su posredi štampani mediji, zastupljeno je 13 redakcija i 19 novinara, koji su oštećeni sa ukupno 17 krivičnih dela. Skoro polovina prijavljenih dela u ovoj kategoriji se odnosi na novinare dnevnih novina koje često krše Kodeks novinara Srbije²¹¹, uz napomenu da se krivična dela protiv njih uglavnom ne ponavljaju, tj. oštećeni su različite osobe.

Kada je reč o portalima (ukupno 30 krivičnih dela protiv 32 oštećena novinara iz 23 medija), najčešće su oštećeni novinari lokalnih portala (14 medija i 19 novinara), kao i nezavisnih medija koji se bave istraživačkim novinarstvom i kritički se odnose prema nepravilnosti u sistemu (sedam medija i 11 novinara). U ovoj kategoriji je najviše osoba prema kojima se krivična dela ponavljaju.

²¹¹ <https://savetzastampu.rs/monitoring/>

U preostalih 27 predmeta prijavljenih krivičnih dela oštećeno je 24 predstavnika domaćih i stranih novinarskih agencija, kao i članovi novinarskih udruženja, dok u sedam slučajeva redakcije nisu poznate. U ovoj kategoriji je najveći broj podnetih krivičnih prijava za krivična dela protiv članova Nezavisnog društva novinara Vojvodine - NDNV (ukupno 12 prijava).

Osam novinara prijavilo je najmanje dva krivična dela izvršena na njihovu štetu, a samo protiv jednog novinara, člana NDNV, registrovano je osam aktivnih slučajeva. To ukazuje na sistemske napade protiv njih, što bi trebalo uzeti u obzir pri proceni rizika za njihovu bezbednost.

Posebno su ugroženi novinari iz lokalnih sredina, o čemu se ne zna dovoljno na nacionalnom nivou, osim u najdrastičnijim slučajevima kao što je slučaj paljenja kuće lokalnog novinara Milana Jovanovića. Međutim, i u tim slučajevima u javnosti ostaju nedovoljno vidljivi svi pritisci kojima se lokalni novinari i redakcije iscrpljuju. Pored toga što u sudskom postupku oštećeni (novinar i njegova supruga) doživljavaju sekundarnu viktimizaciju, nakon pokretanja krivičnog postupka za izazivanje opšte opasnosti, jedan od okrivljenih, bivši predsednik Opštine Grocka Dragoljub Simonović, pokrenuo je 16 sudskih postupaka protiv lokalne redakcije za koju piše oštećeni novinar (Žig info). I sam urednik tog portala bio je žrtva krivičnog dela teška telesna povreda mesec dana pre paljenja kuće novinara, ali je krivična prijava protiv osumnjičenog za izvršenje ovog dela odbačena. Predmet je zaveden u evidenciju nepoznatih učinilaca do otkrivanja identiteta i preduzimanja daljih dokaznih radnji.

Ukoliko bi se povreda prava na slobodu izražavanja shvatila u najširem kontekstu, podaci i evidencije bi, u skladu sa međunarodnim dokumentima, trebalo da obuhvataju i slučajeve koji se tiču uzbunjivača u skladu sa Zakonom o zaštiti uzbunjivača, bilo da se uzbunjivači i novinarski izvori pojavljuju kao oštećeni ili kao učinioci krivičnih dela u vezi sa delatnostima od značaja za javno informisanje.

Ishod postupaka prema tužilačkoj evidenciji

Kada se napravi generalni pregled predmeta koje tužilaštvo evidentira kao okončane, može se reći da, sa stanovišta tužilaštva, postoji polovičan uspeh. Nešto više od polovine predmeta za posmatrani period (51,47%) vodi se kao konačno rešen. Međutim, najveći broj predmeta nije rešen odlukom suda, već odlukom tužilaštva, bilo da je u pitanju odbačaj krivične prijave, službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka ili primena instituta odlaganja krivičnog gonjenja (oportuniteta). Preko 76 odsto konačno rešenih predmeta u navedenom periodu rešeno je odlukom tužilaštva.

Broj (i procenat) predmeta rešenih pred tužilaštvom svakako raste kada se tome pridodaju i pravnosnažne presude na osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela koje sa okrivljenim zaključuje tužilaštvo, a presudom prihvata sud. Ovakvih presuda je za period praćenja bilo devet u koje smo imali uvid, što čini oko 43 odsto sudski okončanih predmeta.

Na osnovu poslednjeg Periodičnog obaveštenja RJT, s podacima do 15. decembra 2020, tužilaštva evidentiraju 21 sudski rešen predmet²¹² (18 osuđujućih presuda i tri oslobađajuće presude), u koje spadaju i presude po osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela. Dakle, 20 odsto svih konačno rešenih predmeta za krivična dela učinjena na štetu novinara okončano je u sudskom postupku (17% osuđujućih i 3% oslobađajućih presuda), što sve zajedno čini oko 10 odsto ukupno formiranih predmeta, odnosno svaki deseti prijavljeni slučaj se završi sudskom odlukom.

Određeni broj predmeta (3,8%) rešen je na drugi način – odbačajem optužnog akta tužilaštva od strane suda (npr. zbog duševne bolesti učinioca) ili ustupanjem krivičnog gonjenja nadležnim organima druge države u postupku međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima.

²¹² Poslednji bilten tužilaštva od 31.12.2020. sadrži podatke do 15.12. 2020. godine i beleži 21 pravnosnažno okončan predmet pred sudovima. Predmet analize pravnosnažno okončanih sudskih predmeta je bilo 20 sudskih presuda do kojih je istraživački tim došao do kraja oktobra 2020. godine, dok će presude donete nakon oktobra biti analizirane tokom naredne faze realizacije projekta.

Konačno rešeni predmeti prema periodičnom obaveštenju RJT do 15. 12. 2020. godine:

Godina	Konačno rešeni predmeti	Osudujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Primena načela oportuniteta	Odluka tužilaštva ²¹³	Rešeni na drugi način
2017.	26	2	1	3	18	2 ²¹⁴
2018.	36	5	1	3	25 ²¹⁵	2 ²¹⁶
2019.	26	8	1	1	16	0
2020. do 30. sept.	17	3	0	0	14	0
UKUPNO	105	18	3	7	73	4
Ukupno %	100%	17,14%	2,86%	6,67%	69,52%	3,81%

Od 99 aktivnih predmeta u tužilaštvu, za 8 predmeta (8%) trenutno je u toku postupak pred sudom (po jedan predmet iz 2017, 2018 i 2020. godine i pet predmeta iz 2019. godine).

Navedeni podaci jasno ukazuju na to da se najveći broj slučajeva prijava napada na novinare okončava odbačajem krivične prijave od strane tužilaštva (oko 70% svih prijava).

Ukoliko novinar tužilaštvu podnese krivičnu prijavu zbog postojanja osnova sumnje da je na njegovu štetu izvršeno neko krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, a tužilaštvo smatra da se ne radi o takvom delu, ono tu krivičnu prijavu odbacuje. Jedini pravni mehanizam koji stoji oštećenom na raspolaganju da se takva odluka tužilaštva preispita jeste prigovor koji se podnosi neposredno višem tužilaštvu. Međutim, postojeći sistem uređenja i hijerarhijski mehanizam kontrole ne garantuje objektivnost tužilaca prilikom odlučivanja po prigovoru protiv odluke nižeg javnog tužioca kojim se odbacuje krivična prijava. U najvećem broju slučajeva viša javna tužilaštva potvrđuju odluke prvostepenog tužilaštva o odbačaju krivične prijave.

Jedan od primera odbacivanja krivične prijave u vezi je sa urednicom i novinarkom lokalnog portala „Indija kafe” koju je, prema njenim tvrdnjama, tokom više meseci proganjao član lokalnog moto-kluba, inače, prema pisanju medija, česta zvanica na proslavama opštinskih vlasti.

Odlukom Osnovnog javnog tužilaštva odbačena je krivična prijava protiv osumnjičenog jer ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo ugrožavanja sigurnosti: „... nema dokaza da je osumnjičeni u konkretnom slučaju uputio pretnje oštećenju da će napasti na njen život ili telo”.

²¹³ Odbačaj krivične prijave ili službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka.

²¹⁴ U jednom slučaju je odbačen optužni akt tužilaštva zbog duševne bolesti učinioca, dok je u drugom slučaju u postupku međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima ustupljeno krivično gonjenje nadležnim organima druge države.

²¹⁵ U jednom slučaju je krivična prijava odbačena, ali je podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

²¹⁶ U oba slučaja sud je odbio optužni akt tužilaštva.

Oštećena je podnela prigovor Višem javnom tužilaštvu, tvrdeći da se od početka radilo o pogrešnoj kvalifikaciji dela, da tužilaštvo nije vezano krivičnom prijavom i da je njegova obaveza da utvrdi da li postoje elementi nekog drugog krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti. U konkretnom slučaju tužilaštvo se vezalo isključivo za kvalifikaciju iz krivične prijave (ugrožavanje sigurnosti), dok je prigovorom ukazano na to da je u pitanju krivično delo proganjanja. Ipak, Više javno tužilaštvo odbilo je kao neosnovan prigovor novinarkе i utvrdilo „da je Osnovno javno tužilaštvo u potpunosti i pravilno utvrdilo činjenično stanje”.

Ovakva odluka tužilaštva, iako utemeljena u zakonu (jer npr. nisu ispunjena sva bitna obeležja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti), otvara pitanje službene dužnosti postupanja tužilaštva u svakom konkretnom slučaju, a naročito kada se uzme u obzir primećeni automatizam u odbacivanju krivičnih prijava na osnovu prethodnih odluka i obrazloženja viših tužilaštava, kao i na osnovu prethodno donetih sudskih odluka. Automatizovano postupanje povećava učinak tužilaštva u smislu broja rešenih predmeta, ali se postavlja pitanje efekta krivičnopravne zaštite novinara u svakom konkretnom slučaju, što svakako utiče na rast nepoverenja novinara u prijavljivanje i efikasnost institucija sistema u procesuiranju napada na novinare.

Kako bi se obezbedila efikasna zaštita bezbednosti novinara i medijskih radnika, od izuzetne je važnosti da tužilaštvo delikatno postupi kako tokom odlučivanja o tome da li će preduzeti krivično gonjenje ili neće, tako i u fazi izrade svojih odluka.

Jedan u nizu slučajeva u kojima je izostala obazrivost tužilaštva jeste postupak vođen povodom komentara koji su bili upućeni novinarima internet portala „Južne vesti”.

U drugoj polovini decembra 2017. godine, na zvaničnoj Facebook stranici portala „Južne vesti”, ispod teksta koji je na toj društvenoj mreži podeljen, jedan od korisnika ostavio je komentar:

„JUŽNE VESTI su anti srpske ,placenicke profasisticke i Bugarske . PO SRBIJI PLJUJU A STO JACE VREDJAJU I VLADU TO SVE VISE NOVCA DOBIJAJU OD ZAPADA I SOROSA, ... PAZITESE KAD PRELAZITE ULICU ha ha ha,(mozda ne prepoznajete boje na semafor) tras,tras,bum bum,tras...”

O navedenom komentaru policija je bila odmah obavestena. U konkretnom slučaju reakcija postupajućeg organa bila je efikasna - krivična prijava protiv lica koje je uputilo poruku podneta je jedan dan nakon što je sporni komentar objavljen. Iako se radi o licima koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje (redakcija portala „Južne vesti”), prijavljenom licu stavljeno je na

teret izvršenje krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti 138 st. 1 KZ (umesto st. 3). Prema navodima iz krivične prijave, krivično delo izvršeno je na štetu tadašnjeg glavnog i odgovornog urednika portala „Južne vesti“. Radi provere navoda iz krivične prijave saslušano je lice koje je uputilo sporne poruke. Tokom saslušanja to lice nije sporilo navod da je ono autor poruke. Međutim, ukazalo je na to da mu je namera bila da iskaže svoj stav, a ne da bilo kome preti. Korisnik naloga sa koga su upućene sporne poruke rekao je da oštećenog ne poznaje, i da do trenutka kada je podneta krivična prijava za njega nije ni čuo. Objasnio je da poruka nije bila upućena oštećenom, niti bilo kom članu redakcije „Južnih vesti“. Naposljetku, prijavljeno lice izrazilo je žaljenje zbog svega što se dogodilo i ukazalo na svoje zdravstveno stanje zbog koga i nije bio u mogućnosti da bilo koga ugrozi.

Godinu dana nakon što je krivična prijava podneta, Osnovno javno tužilaštvo je tu prijavu odbacilo. Kao razlog za odbačaj krivične prijave navodi se nepostojanje sumnje da je prijavljeno lice izvršilo krivično delo koje mu je stavljeno na teret. Takođe, rečeno je da to lice nije izvršilo ni neko drugo krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. U obrazloženju rešenja je navedeno:

Krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 st. 1 KZ vrši ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica. Pretnja mora da bude konkretna, ozbiljna, kvalifikovana, mora se odnositi na lišavanje života ili na povredu telesnog integriteta i individualno određena.

Imajući u vidu da komentar koji je osumnjičeni ostavio ispod teksta: „Budžet grada Niša“, na zvaničnom profilu stranice „Južne vesti“, na društvenoj mreži Facebook nije bio upućen konkretno glavnom i odgovornom uredniku „Južnih vesti“, niti je sadržao naznačenje nekog konkretnog lica, niti je naslovljen na novinara, urednika ili neko drugo konkretno lice, da reči: „PAZITESE KAD PRELAZITE ULICU ha ha ha,(mozda ne prepoznajete boje na semafor) tras,tras,bum bum,tras...” ne sadrže konkretnu i kvalifikovanu pretnju upućenu nekom individualno određenom licu, te da je i sam osumnjičeni naveo da je komentar ostavio kako bi izrazio svoj stav, a ne nekome pretio, smatram da nema dokaza za osnove sumnje da je osumnjičeni učinio krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz čl. 138 st. 1 KZ niti bilo koje drugo krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, pa je doneta odluka kao u izreci rešenja.

U zakonom ostavljenom roku oštećeni, tadašnji glavni i odgovorni urednik portala „Južne vesti“, podneo je prigovor neposred-

no višem javnom tužilaštvu. Prigovorom je ukazano na to da je postupajuće tužilaštvo pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje (prema stavu oštećenog, pretnja koja je upućena jeste bila ozbiljna, kvalifikovana i upućena tačno određenom licu, odnosno većem broju lica). Istaknuto je i to da je tužilaštvo spornu pretnju cenilo isključivo iz ugla umišljaja lica protiv koga je prijava podneta i njegove nemogućnosti da tu pretnju ostvari. Ukazuje se i na to da je tužilaštvo bilo u obavezi da sasluša oštećenog sa ciljem da se utvrdi da li je sporni komentar kod njega prouzrokovao osećanje straha ili osećaj lične ugroženosti. Posebno je obrazložen stav da je pretnja bila upućena glavnom i odgovornom uredniku portala, budući da on po svojoj funkciji predstavlja taj mediji, ali i svim novinarima koji u redakciji rade. O tome svedoči činjenica da je pretnja izrečena u množini, i to na zvaničnoj Facebook grupi portala „Južne vesti”. Imajući to u vidu – činjenicu da je poruka izrečena u množini – postupajuće javno tužilaštvo, prema navodima iz prigovora, imalo je obavezu da ispita da li je prijavljeno lice izvršilo najteži oblik krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti.

Odlučujući o izjavljenom prigovoru, neposredno više javno tužilaštvo donelo je odluku da prigovor oštećenog odbije kao neosnovan. U toj odluci, između ostalog, navedeno je i sledeće:

Imajući u vidu sadržinu napisanog komentara, utvrđuje se da isti ne odražava neposrednu, konkretnu, ozbiljnu, kvalifikovanu pretnju usmerenu na život ili telo, odnosno pretnju koja je objektivno podobna da kod onoga kome se preti izazove osećaj straha ili nesigurnosti, tim pre što se komentar prijavljenog ne odnosi na individualno određeno lice, s obzirom da je isti određen apstraktno, bez konkretizacije kog lica se navodi spornog komentara tiču, pri čemu iz same odbrane osumnjičenog proizlazi da isti ne poznaje glavnog i odgovornog urednika „Južnih vesti”, da nikakve pretnje nije želeo da uputi lično njemu, niti bilo kom od zaposlenih u redakciji „Južnih vesti”, navodeći da je invalid, sa zdravstvenim problemima i da nije objektivno sposoban da bilo koga povredi, te su s tim u vezi neosnovani navodi prigovora da je obrađivač predmeta OJT u Nišu trebalo da u svojstvu oštećenog sasluša glavnog i odgovornog urednika, odnosno drugo lice zaposleno u navedenoj redakciji. Dakle, nesporno je da je za postojanje krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti neophodno da oštećeni objektivno shvata radnje koje preduzima učinilac kao pretnju napadom na život ili telo, ali kako je u konkretnom slučaju izostala individualizacija pasivnog subjekta, to su navodi prigovora u tom smislu neosnovani.

Na osnovu svih utvrđenih činjenica, može se zaključiti da komentar prijavljenog na zvaničnom profilu stranice „Južne vesti” ne

predstavlja pretnju na život ili telesni integritet oštećenog u svojstvu glavnog i odgovornog urednika „Južnih vesti“, niti bilo kog drugog zaposlenog, pri čemu u konkretnom slučaju nije utvrđeno postojanje namere kod prijavljenog da na bilo koji način realizuje pretnje i izazove strah i nesigurnost nekog individualno određene lica, zbog čega u prijavljenim radnjama ne postoje obeležja krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti, niti bilo kog drugog krivičnog dela iz grupe krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. S tim u vezi, sporni komentar postavljen ispod objave „Budžet grada Niša“ na zvaničnom profilu stranice „Južne vesti“ izražava kritički stav prijavljenog, sa čime se zbog prirode posla mediji kao sredstva javnog informisanja neretko suočavaju, te se stoga navedeni komentar ne može smatrati kao ozbiljna pretnja usmerena na lišavanje života ili povredu integriteta jednog ili više lica.

Na ovom mestu još jednom je bitno ukazati na to da domaća zakonodavna regulativa ne propisuje pravni lek koji bi se mogao izjaviti protiv odluke drugostepenog tužilaštva. S tim u vezi, treba podsetiti na to da je bilo slučajeva u kojima su oštećeni pokušali da se obrate Ustavnom sudu radi zaštite svojih prava, međutim, takav pokušaj ostao je bez uspeha. Ustavni sud odbacio je ustavnu žalbu koju su uložili novinari kao nedozvoljenu, uz obrazloženje da *rešenjem o odbačaju krivične prijave ne mogu biti povređena ili uskraćena Ustavom zajemčena prava i slobode*.²¹⁷

Važno je ukazati na više problematičnih mesta u postupanju javnih tužilaštava. Pre svega, u slučaju o kom je reč – a shodno odredbama Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala – nadležno je bilo Više javno tužilaštvo u Beogradu, odnosno Posebno tužilaštvo za visokotehnološki kriminal,²¹⁸ a ne Osnovno javno tužilaštvo u Nišu, koje je odlučivalo o krivičnoj prijavi.

Zatim, povodom stava drugostepenog tužilaštva da je u konkretnom slučaju izostala *individualizacija pasivnog subjekta*, treba ukazati na to da se iz aktuelne sudske prakse Vrhovnog kasacionog suda izvodi potpuno drugačiji zaključak. U skladu sa tom praksom, činjenica da je sporni komentar postavljen na zvaničnoj Facebook stranici portala (u ovom slučaju je to portal „Južne vesti“), govori o tome da je sporni komentar upućen svim zaposlenim na tom portalu, među njima i glavnom i odgovornom uredniku. U presudi iz 2011. godine Vrhovni kasacioni sud u Beogradu naveo je sledeće:

²¹⁷ Slučaj Ilir Gaši i dr. protiv Dragana J Vučićevića, i dr.

²¹⁸ Član 3 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

Naime, prema činjeničnom opisu dela, okrivljeni je pretnju, čiji je smisao lišavanje života ili bar telesno povređivanje učesnika predmetne manifestacije, uputio kao jedan od članova grupe koja na internet prezentaciji društvene mreže zagovara primenu nasilja prema grupi pojedinaca koji pripadaju gej populaciji ili joj se pridružuju na javnom skupu, a pretnju je uputio putem elektronskog medija namenjenog opštoj javnosti, odnosno koji je dostupan svakom pojedincu, što je način da za pretnju sazna širok krug lica, dakle i pomenuta lica kojima je pretnja upućena koja nameravaju da budu učesnici predmetne manifestacije zakazane za određeni dan i na određenom mestu, tako da ova pretnja, s obzirom na navedene okolnosti pod kojima je upućena i mogla biti saznata, objektivno može stvoriti osećaj uznemirenja, nesigurnosti i straha za ličnu bezbednost kod pripadnika tog kruga lica, koja su kao pasivni subjekt i mogući oštećeni naznačeni u optužnom aktu, na način koji ih dovoljno određuje kao pripadnike ciljne grupe kojoj je upućena pretnja.

Drugo je, međutim, pitanje da li je inkriminisanom pretnjom okrivljenog takva posledica zaista i prouzrokovana kod lica koja bi bila učesnici predmetne manifestacije i da li je sva ta lica u konkretnom slučaju moguće identifikovati, jer je to stvar dokazivanja, u toku krivičnog postupka, postojanja navedenih odlučnih činjenica i s tim u vezi postojanja ili nepostojanja krivičnog dela koje je okrivljenom stavljeno na teret, a ne pitanje postojanja obeležja tog dela u činjenicama i okolnostima iznetim u činjeničnom opisu optužnog akta.²¹⁹

Neophodno je naročitu pažnju skrenuti na obrazloženje tužilaštva u slučaju „Južnih vesti“, odnosno na to kakvu poruku takvo obrazloženje – naročito u delu „sporni komentar [...] izražava kritički stav prijavljenog, sa čime se zbog prirode posla mediji kao sredstva javnog informisanja neretko suočavaju, te se stoga navedeni komentar ne može smatrati kao ozbiljna pretnja usmerena na lišavanje života ili povredu integriteta jednog ili više lica“ – šalje za neka buduća postupanja.

Imajući u vidu sve navedeno, treba istaći da je važno da nadležna tužilaštva po službenoj dužnosti pažljivo razmotre svaku pretnju i svaku prijavu novinara uzimajući u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja, da se ne rukovode unapred donetim zaključcima i prejudiciranjem sudskih odluka.

Kada je reč o primeni instituta odlaganja krivičnog gonjenja, primećeni problemi odnose se na veliku slobodu tužioca u primeni ovog

²¹⁹ Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 59/11 od dana 31. 08. 2011. godine

instituta, kao i na izostanak sudske kontrole u slučaju odlaganja krivičnog gonjenja²²⁰. Treba takođe napomenuti i to da se, nakon ispunjenja nametnute obaveze primenom ovog instituta, krivična prijava protiv učinioca/osumnjičenog odbacuje, što povećava broj rešenih predmeta odbačajem krivične prijave.

Zaključci

Najveći broj prijavljenih dela na štetu novinara okončava se pred tužilaštvom, i to odbačajem krivične prijave. Tek svaki deseti prijavljeni slučaj okončava se pravnosnažnom sudskom odlukom. Kod odbacivanja krivičnih prijava uočeni su slučajevi u kojima se čini da tužilaštvo nije dovoljno pažljivo i obazrivo razmatralo specifičnost tih slučajeva: od određivanja nadležnosti za postupanje, preko (pogrešne) kvalifikacije dela, do navoda koji će se naći u obrazloženju odluka tužilaštva. Automatizovano postupanje tužilaštva, koje pretpostavlja odluku suda, efektivno umanjuje zaštitu oštećenim novinarima.

Značajne razlike koje postoje u evidencijama o krivičnim delima na štetu novinara koje vode apelaciona javna tužilaštva sa jedne, i RJT za potrebe periodičnog obaveštavanja Stalne radne grupe za bezbednost novinara, sa druge strane, onemogućavaju precizno sagledavanje činjenica o broju prijavljenih napada, pokrenutim istragama i sudskim procesima. Iako pitanje evidencija nije najvažnije u sistemu krivičnopravne zaštite novinara u Srbiji, adekvatno, sistematično, potpuno i sinhronizovano vođenje evidencija predstavlja prvi nužni korak u sagledavanju broja napada na novinare i proceni efikasnosti sistema zaštite. Precizne evidencije predstavljaju i uslov za uočavanje prostora za unapređenje i formulisanje javnih politika u ovoj oblasti (zakona i podzakonskih akata, strategija, specifičnih mera zaštite), koje bi vodile ka efikasnijoj zaštiti novinara i medijskih radnika u Srbiji.

Istovremeno, dobijeni podaci ukazuju da MUP ne vodi posebnu evidenciju prijave napada na novinare, kao i da ne dostavlja podatke koje poseduje na osnovu upisnika i evidencija koje vodi. Ovakva evidencija bi jasno pokazala koliko je slučajeva prijavljeno policiji i na koji način se u konkretnim slučajevima postupalo, tj. da li su tretirani kao prekršaji ili kao krivična dela.

Sudski postupci za zaštitu novinara

Predmet ovog dela analize je 20 pravnosnažno okončanih sudskih postupaka vođenih sa ciljem zaštite bezbednosti novinara i medijskih radnika u periodu od 2017. do kraja oktobra 2020. godine. Polazna osnova za utvrđivanje sudskih predmeta bio je Periodični izveštaj RJT za

²²⁰ Kritične tačke u sistemu zaštite novinara, Slavko Ćuruvija fondacija, str. 26. 27.

članove Stalne radne grupe za bezbednost novinara dostupan tokom procesa prikupljanja dokumentacije, u kome je bilo evidentirano 19 predmeta²²¹, kao i lista sudski rešenih predmeta koje je na zahtev istraživačkog tima dostavilo Republičko javno tužilaštvo. Pažljivom analizom drugog navedenog dokumenta utvrđeno je da dva predmeta još uvek nisu pravosnažno okončana, kao i da jedan od navedenih predmeta nije vođen u cilju zaštite bezbednosti novinara i medijskih radnika. Imajući u vidu činjenicu da se analiza sudskih postupka odnosi na krivične postupke koji su pravosnažno okončani – dva pomenuta predmeta nisu bila uzeta u dalje razmatranje. Takođe, istraživački tim je zaključio da se na spisku (greškom) nalazi i predmet koji se ne odnosi na zaštitu bezbednosti novinara ili medijskih radnika, te on nije bio predmet ove analize. Pri tome, u bazama novinarskih udruženja uočeni su predmeti koje tužilaštvo nije stavilo na svoju listu, tj. nije ih evidentiralo.

U ukupnom zbiru, a nakon ukrštanja svih dostupnih podataka do kraja oktobra 2020. godine, za predmet ove analize uzeto je 20 identifikovanih pravosnažno okončanih sudskih postupaka u kojima su oštećeni novinari. Tih 20 postupaka odnosilo se na pet različitih krivičnih dela:

1. ugrožavanje sigurnosti
2. izazivanje opšte opasnosti
3. proganjanje
4. nasilničko ponašanje
5. izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti.

Na osnovu krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti vođeno je ukupno 13 postupaka, na osnovu krivičnih dela izazivanje opšte opasnosti, proganjanje i nasilničko ponašanje po dva postupka, dok je zbog izvršenja krivičnog dela izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti vođen jedan postupak.

²²¹ Poslednji bilten tužilaštva od 31.12.2020. sadrži podatke do 15.12. 2020. godine i beleži 21 pravosnažno okončan predmet pred sudovima. Predmet analize pravosnažno okončanih sudskih predmeta je bilo 20 sudskih presuda do kojih je istraživački tim došao do kraja oktobra 2020. godine, dok će presude donete nakon oktobra biti analizirane tokom naredne faze realizacije projekta.

Postupci vođeni po osnovu krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti²²²

U vezi s krivičnim delom ugrožavanje sigurnosti važno je napomenuti nekoliko za to krivično delo krucijalnih elemenata. Propisivanjem datog krivičnog dela zakonodavac je imao za cilj da pruži krivičnopravnu zaštitu lične sigurnosti građana. Lična sigurnost građana percipirana je kao subjektivni osećaj sigurnosti. Sama radnja izvršenja tog krivičnog dela sastoji se u upotrebi pretnje da će se napasti na život i telo nekog lica ili njemu bliskog lica, čime će se ugroziti sigurnost tog lica. Posledica dela manifestuje se kroz osećaj nesigurnosti, bez obzira na to da li je sigurnost i objektivno bila ugrožena. To implicira da ukoliko lice kome su pretnje upućene te pretnje nije shvatilo ozbiljno, to krivično delo neće postojati. Takođe, važno je napomenuti da se krivično delo o kom je reč može izvršiti samo ukoliko postoji umišljaj koji je upravljen na to da se ugrozi nečija sigurnost.

Teži oblik krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti postoji u slučajevima kada je ispunjena jedna od tri kvalifikatorne okolnosti: da je delo upravljeno prema više lica (najmanje dva), da je ono izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posledice. Delo je izvršeno prema više lica onda kad je jednom radnjom ugrožena sigurnost većeg broja lica. Ako je u pitanju više različitih radnji koje se odnose na više lica, tada je reč o sticaju krivičnih dela.²²³

Kada je posredi druga kvalifikatorna okolnost – uznemirenost građana – reč je o osećaju koji se javlja kod drugih lica zbog toga što bi radnja učinjena prema licu na koje je usmerena mogla da ugrozi i njihovu bezbednost.

Treći i najteži oblik tog krivičnog dela postoji u slučaju ako se delo ugrožavanje sigurnosti učini prema predsedniku Republike, narodnom poslaniku, predsedniku Vlade, članovima Vlade, sudiji Ustavnog suda, sudiji, javnom tužiocu i zameniku javnog tužioca, advokatu, policijskom službeniku i licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja (član 138 st. 3).

S obzirom na to da krivično delo ugrožavanja sigurnosti ima najteži oblik ukoliko je izvršeno, između ostalih lica, i prema licu koje obavlja

²²² Član 138 Krivičnog zakonika (Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)

(1) Ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini prema više lica ili ako je delo izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posledice, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(3) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini prema predsedniku Republike, narodnom poslaniku, predsedniku Vlade, članovima Vlade, sudiji Ustavnog suda, sudiji, javnom tužiocu i zameniku javnog tužioca, advokatu, policijskom službeniku i licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

²²³ Komentar Krivičnog zakonika, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, prof. dr. Zoran Stojanović, Službeni glasnik, 2007, Beograd

poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, iznenađuje to da je u jednom od analiziranih slučajeva, iako se radilo o glavnom i odgovornom uredniku televizije (što je konstatovano u presudi kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela) – okrivljeno lice bilo osuđeno za izvršenje krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz stava 1 (osnovni odnosno najlakši oblik), umesto iz stava 3 (najteži oblik).

Od ukupno trinaest predmeta vođenih povodom krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti – prema optužnom aktu nadležnog tužilaštva, u šest predmeta krivično delo bilo je upravljeno prema jednom licu, u tri prema više lica, dok je u četiri predmeta krivično delo ugrožavanje sigurnosti (prema navodima iz optužnog akta) bilo izvršeno u sticaju s tim ili nekim drugim krivičnim delom. Kad je reč o okončanju sudskih postupaka, u sedam postupaka sud je prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela,²²⁴ u dva je, nakon okončanog glavnog pretresa, doneo osuđujuće presude,²²⁵ u jednom postupku optužni predlog je odbačen, u jednom odbijen, u jednom slučaju izrečena je mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi i u jednom slučaju doneta je oslobađajuća presuda.²²⁶

Imajući u vidu činjenicu da je sedam od trinaest postupaka okončano na osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela, može se reći da su ti slučajevi okončani efikasno. U najbrže okončanom slučaju od momenta izvršenja dela, odnosno započinjanja njegovog izvršenja, do donošenja sudske presude prošla su tri dana. U najsporije okončanom slučaju prošla je jedna godina, sedam meseci i četiri dana.

Krivično delo: ugrožavanje sigurnosti
Pravnosnažno okončano trinaest predmeta

Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
pretnje upućene putem interneta	7	četiri presude kojima je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela jedna osuđujuća presuda jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi jedno rešenje kojim je odbijen optužni predlog
verbalne pretnje (uživo ili putem telefona)	4	jedna osuđujuća presuda jedna presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela jedno rešenje kojim je odbačen optužni predlog jedna oslobađajuća presuda

²²⁴ Presuda kojom sud prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela jeste osuđujuća presuda, ali će, zbog informativnosti ove analize, biti izdvojena kao specifičan oblik osuđujuće presude.

²²⁵ U jednom od ta dva slučaja drugostepeni sud je u postupku po žalbi javnog tužilaštva potvrdio odluku prvostepenog suda, dok u drugom slučaju žalba nije bila ni izjavljena.

²²⁶ Žalbu protiv te presude izjavilo je osnovno javno tužilaštvo, ali je drugostepeni sud odluku prvostepenog potvrdio.

**Krivično delo: ugrožavanje sigurnosti
Pravnosnažno okončano trinaest predmeta**

Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
pretnje u formi pisma	1	presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela
pretnje u formi SMS poruka	1	presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela

Postupci vođeni po osnovu krivičnog dela izazivanje opšte opasnosti²²⁷

U dva od 20 predmeta kojima se bavi ova analiza optužnim aktom okrivljenima je stavljeno na teret izvršenje krivičnog dela izazivanje opšte opasnosti. U oba slučaja reč je o članu 278 Krivičnog zakonika, s tim što je u prvom posredi osnovni oblik tog dela (stav 1), a u drugom kvalifikovani (stav 3), budući da je delo izvršeno na mestu na kom je okupljen veći broj ljudi.

Prvi predmet okončan je prihvatanjem sporazuma o priznanju krivičnog dela, i to u roku od 12 dana od dana kada je delo izvršeno. Ovde, međutim, treba napomenuti da je reč o priznanju jednog lica – saučesnika u krivičnom delu. Za isto delo prvostepeni postupak protiv još četiri lica traje duže od 20 meseci.

Drugi predmet okončan je izricanjem mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u psihijatrijskoj ustanovi. Postupak je okončan u roku od jedne godine i dva dana.

**Krivično delo: izazivanje opšte opasnosti
Pravnosnažno okončana dva predmeta**

Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
--------------------------------	---------------	--------------------------

²²⁷ Član 278 Krivičnog zakonika

(1) Ko požarom, poplavom, eksplozijom, otrovom ili otrovnim gasom, radioaktivnim ili drugim jonizujućim zračenjem, električnom energijom, motornom silom ili kakvom drugom opšteopasnom radnjom ili opšte opasnim sredstvom izazove opasnost za život ili telo ljudi ili za imovinu većeg obima, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se službeno ili odgovorno lice koje ne postavi propisane uređaje za zaštitu od požara, poplave, eksplozije, otrova ili otrovnog gasa, radioaktivnih ili drugih jonizujućih zračenja, električne energije ili drugih opasnih sredstava ili ove uređaje ne održava u ispravnom stanju ili ih u slučaju potrebe ne stavi u dejstvo ili uopšte ne postupa po propisima ili tehničkim pravilima o merama zaštite i time izazove opasnost za život ili telo ljudi ili za imovinu većeg obima.

(3) Ako su dela iz st. 1. i 2. ovog člana učinjena na mestu gde je okupljen veći broj ljudi, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(4) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno upotrebom vatrenog oružja, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

(5) Ako je delo iz st. 1, 3. i 4. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine.

pomaganje okrivljenom da požarom izazove opasnost za život i telo ljudi	1	presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela
nasrtanje opšteopasnim sredstvom (traktorom) na veću skupinu ljudi	1	rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi

Postupci vođeni po osnovu krivičnog dela proganjanje²²⁸

Kada je reč o krivičnom delu proganjanje, u posmatranom periodu pravnosnažno su okončana dva postupka. U prvom, krivično delo izvršeno je prema jednom licu i rešeno je donošenjem mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi. U drugom slučaju delo je izvršeno u sticaju (dva krivična dela proganjanja) i postupak je okončan prihvatanjem sporazuma o priznanju krivičnog dela.

Krivično delo: proganjanje Pravnosnažno okončana dva predmeta		
Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
neposredno, preko trećeg lica i putem sredstava komunikacije	1	rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi
putem sredstava komunikacije	1	presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela

²²⁸ Član 138a Krivičnog zakonika

(1) Ko u toku određenog vremenskog perioda uporno:

1) drugo lice neovlašćeno prati ili preuzima druge radnje u cilju fizičkog približavanja tom licu protivno njegovoj volji;
2) protivno volji drugog lica nastoji da sa njim uspostavi kontakt neposredno, preko trećeg lica ili putem sredstava komunikacije;
3) zloupotrebljava podatke o ličnosti drugog lica ili njemu bliskog lica radi naručivanja robe ili usluga;
4) preti napadom na život, telo ili slobodu drugog lica ili njemu bliskog lica;
5) preuzima druge slične radnje na način koji može osetno da ugrozi lični život lica prema kome se radnje preduzimaju, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delom iz stava 1. ovog člana izazvana opasnost po život, zdravlje ili telo lica prema kome je delo izvršeno ili njemu bliskog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od tri meseca do pet godina.

(3) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana nastupila smrt drugog lica ili njemu bliskog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

Postupci vođeni po osnovu krivičnog dela nasilničko ponašanje²²⁹

Dva postupka vođena zbog izvršenja krivičnog dela nasilničko ponašanje okončana su: jedan – oslobađajućom, a drugi – osuđujućom presudom.

Krivično delo: nasilničko ponašanje Pravnosnažno okončana dva predmeta		
Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
grubo vređanje, vršenje nasilja, drsko i bezobzirno ponašanje, uz nanošenje lake telesne povrede	1	osuđujuća presuda
grubo vređanje i vršenje nasilja, čime se značajnije ugrožava spokojstvo građana, kao i teže remećenje javnog reda i mira	1	oslobađajuća presuda

Postupak vođen po osnovu krivičnog dela izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti²³⁰

Reč je o postupku upravljenom prema jednom licu. Postupak je okončan presudom kojom je okrivljeni oglašen krivim za izvršenje navedenog krivičnog dela, s obzirom na to da je okrivljeni na glavnom pretresu priznao izvršenje dela koje mu je stavljeno na teret.

Krivično delo: izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti Pravnosnažno okončan jedan predmet	
Način izvršenja krivičnog dela	Način okončanja postupka
pretnje upućene putem interneta	osuđujuća presuda

²²⁹ Član 344 Krivičnog zakonika

(1) Ko grubim vređanjem ili zlostavljanjem drugog, vršenjem nasilja prema drugom, izazivanjem tuče ili drskim ili bezobzirnim ponašanjem značajnije ugrožava spokojstvo građana ili teže remeti javni red i mir, kazniće se zatvorom do tri godine. (2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno u grupi ili je pri izvršenju dela nekom licu nanescena laka telesna povreda ili je došlo do teškog ponižavanja građana, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

²³⁰ Član 317 Krivični zakonik

(1) Ko izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili versku mržnju, ili netrpeljivost među narodima ili etničkim zajednicama koje žive u Srbiji, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili verskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obeležja ili grobova, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ko delo iz st. 1. i 2. ovog člana vrši zloupotrebom položaja ili ovlašćenja ili ako je usled tih dela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posledica za zajednički život naroda, nacionalnih manjina ili etničkih grupa koje žive u Srbiji, kazniće se za delo iz stava 1. zatvorom od jedne do osam godina, a za delo iz stava 2. zatvorom od dve do deset godina.

Krivične sankcije (propisane i izrečene) i trajanje sudskog postupka

Sa ciljem da se predstavi odnos u kojem stoje zakonom propisane kazne za izvršenje krivičnih dela (ugrožavanje sigurnosti, izazivanje opšte opasnosti, proganjanje, nasilničko ponašanje, izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti) povodom kojih su vođeni krivični postupci i krivičnih sankcija koje su izrečene u konkretnim sudskim postupcima,²³¹ u nastavku teksta oba segmenta biće detaljnije razložena. Analiza obuhvata i trajanje pojedinačnih postupaka, kao i postupke koji su okončani tako što je doneta oslobađajuća presuda, odluka kojom se optužni predlog odbacuje ili odbija.

Zakonom propisane kazne za navedena krivična dela jesu sledeće:

1. Za krivično delo ugrožavanje sigurnosti:

Za najlakši oblik tog krivičnog dela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine (za onog ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica); za teži oblik propisana je kazna zatvora od tri meseca do tri godine (za onog ko navedeno delo učini prema više lica ili ako je delo izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posledice); a za najteži oblik propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina (za onog ko to delo učini prema predsedniku Republike, narodnom poslaniku, predsedniku Vlade, članovima Vlade, sudiji Ustavnog suda, sudiji, javnom tužiocu i zameniku javnog tužioca, advokatu, policijskom službeniku i **licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja**).

2. Za krivično delo izazivanje opšte opasnosti:

Za lakši oblik krivičnog dela propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina i novčana kazna (ta kazna odnosi se na onog ko požarom, poplavom, eksplozijom, otrovom ili otrovnim gasom, radioaktivnim ili drugim jonizujućim zračenjem, električnom energijom, motornom silom ili kakvom drugom opšteopasnom radnjom ili opšteopasnim sredstvom izazove opasnost za život ili telo ljudi ili za imovinu većeg obima); dok je za teži oblik propisana kazna zatvora od jedne do osam godina i novčana kazna (ta kazna odnosi se na onoga ko je delo učinio na mestu na kom je okupljen veći broj ljudi).

3. Za krivično delo proganjanje:

Za najlakši oblik tog krivičnog dela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine (kazna se odnosi na onog ko u toku određenog vremenskog perioda uporno neovlašćeno prati drugo lice ili

²³¹ U tekstu će biti navedeni samo oni oblici krivičnih dela povodom kojih su vođeni pravnosnažno okončani slučajevi obuhvaćeni ovom analizom.

preduzima druge radnje sa ciljem da mu se, protivno njegovoj volji, fizički približi; kao i na onog ko protivno volji drugog lica nastoji da sa njim uspostavi kontakt neposredno, preko trećeg lica ili putem sredstava komunikacije).

4. Za krivično delo nasilničko ponašanje:

Za lakši oblik tog krivičnog dela propisana je kazna zatvora do tri godine (navedena kazna odnosi se na onoga ko grubim vređanjem ili zlostavljanjem drugog, vršenjem nasilja prema njemu, izazivanjem tuče ili drskim ili bezobzirnim ponašanjem značajnije ugrožava spokojstvo građana ili teže remeti javni red i mir); dok je za teži oblik tog krivičnog dela propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina (ta se kazna izriče ukoliko je navedeno delo izvršeno u grupi ili je pri izvršenju dela nekom licu nanesena laka telesna povreda ili je došlo do teškog ponižavanja građana).

5. Za krivično delo izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti:

Za lakši oblik tog krivičnog dela propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina (kazna se odnosi na onoga ko izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili versku mržnju, ili netrpeljivost među narodima ili etničkim zajednicama koje žive u Srbiji); dok je za teži oblik tog dela propisana kazna zatvora od jedne do osam godina (ukoliko je delo učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili verskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obeležja ili grobova).

Sankcije izrečene u analiziranim sudskim postupcima, kao i specifičnosti u vezi sa izvršenjem konkretnog krivičnog dela, prikazane su u tabelama. Zbog zaštite podataka o ličnosti, u ovoj analizi izostavljeni su svi lični podaci, dok su opisi ponašanja i pretnji okrivljenih verodostojno preneti iz sudskih presuda.

KRIVIČNO DELO: UGROŽAVANJE SIGURNOSTI

Presude kojima se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela

Izrečene krivične sankcije	Specifičnosti u vezi s izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p>1. <i>Uslovna osuda</i>²³² utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (Istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo.) <i>Mera bezbednosti oduzimanje predmeta</i> (mobilni telefon i pretplatnička kartica)²³³ <i>Mera bezbednosti zabrana prilaženja i komunikacije sa oštećenim</i>²³⁴ (Osuđenoj je zabranjeno da se približava oštećenom na udaljenosti manjoj od dvesta metara, kao i da ga dalje uznemirava i sa njim komunicira, u trajanju od dve godine od pravnosnažnosti presude.)</p>	<p>Pretnje upućene putem SMS-a.</p> <p>Napomena: Iako se postupak vodio zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti lica koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje (reč je o glavnom i odgovornom uredniku televizije sa nacionalnom frekvencijom), okrivljeno lice osuđeno je za izvršenje krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz stava 1 (najlakši oblik), umesto iz stava 3 (najteži oblik).</p> <p>Upućene pretnje: „Slušaj (<i>navodi se ime novinara</i>) majmune jedan.... Jel ti treba da ti polomim ruke i noge? Treba li ti to? Pizdo jedna obična govnaarska. Sad mi te je dosta, sada sam ja na potezu, pazi se kada ideš na jutarnji i kada se vraćaš kući... ozbiljna sam! Pare danas. ” „Tu sam ti ispred kuće i čekam te dok ne kreneš na posao, opušteno, naspavaj se dobro! ” „Spavaš mirno, hajd baci oko kroz prozor pa spavaj do 4 slobodno, a za jutarnji te ja šminkam, (<i>navodi se ime novinara</i>)! ” „Svaki par minuta ćeš imati buđenje za pišanje... ipak (<i>navodi se ime novinara</i>) govnaaru prevarantski.... Čeka te šminkanje ispred kuće..... možeš naručiti koje oko želiš da ti ima tamniju plavu boju.... znači svi ipak radite zajedno prevare, govnaaru jedan, i ti i (<i>navodi se ime drugog novinara</i>).... „Blic” da promjeni tekst jel, i da izbriše dio gde se spominju prevare ti i (<i>navodi se ime drugog novinara</i>)... pederu govnaarski”, „Baš se zajebavaš jel da??? Ako te itko kazni, ja ću... kunem ti se svaki put se okreni iza sebe kada izadeš na ulicu“, „U 13.00 časova idem kod inspektora i evo do 13.00 ću ti prijetiti, majmune jedan, da što više dokaza imaš.... Pištat ćeš krv i to dva minuta... ”</p>	<p>Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda protekla su tri dana.</p>

²³² Član 65 i 66 Krivičnog zakonika

²³³ Član 87 Krivičnog zakonika

²³⁴ Član 89a Krivičnog zakonika

2. Kazna zatvora u trajanju od osam meseci (Prethodno su utvrđene tri pojedinačne kazne zatvora u trajanju od tri meseca, i to za krivična dela: ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 2 u vezi sa stavom 1, ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavovima 1 i 2 i za krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 2 u vezi sa stavom 1) *Mera bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi*²³⁵ (Ono može trajati i duže od izrečene kazne zatvora. Vreme provedeno u zdravstvenoj ustanovi uračunava se u trajanje izrečene kazne. Ukoliko je vreme provedeno u zdravstvenoj ustanovi kraće od trajanja izrečene kazne, sud će, po prestanku mere bezbednosti, odrediti da se osuđeni uputi na izdržavanje ostatka kazne ili da se pusti na uslovni otpust.)

Krivično delo izvršeno je u stanju bitno smanjene uračunljivosti. Pretnje, u formi pisama, bile su upućene većem broju subjekata (novinarima kablovske televizije, političaru i članovima političke stranke koju predvodi).

Pretnje upućene novinarima: „Gospodo, vi živite i radite u našoj lepoj Srbiji, pa vas mi Veterani pitamo zašto podstičete na rušenje i krvoproliće. Da li imate vaše porodice, da li želite njima dobro, vi bi da rušite i ubijate našu decu i unuke, a niste svesni, ako dođe do rušenja, vaša zgrada će među prvima otići u vazduh, a može se desiti da ostanete bez svojih najmilijih. Ko drugom kopa jamu, taj neće dobro proći i zato vas mi veterani upozoravamo da se ne igrate sa ničijom sudbinom jer vaša sudbina u našim je rukama. Nismo poginuli na Košarama, sada smo spremni da damo svoj život za budućnost našoj deci i unucima. Vi srljate a ne mislite šta će biti sutra jer posledice su opasne i mogu biti tragične, da li ste svesni šta činite za vas i vaše porodice i zašto nam uskraćujete pravo na miran život. Prosto se utrkujete ko će više zla da iznese protiv legalno izabrane vlasti, a narod je tako hteo da im na izborima da poverenje. Koga ulica vaspita, znate šta postaje, sve ono najgore, a nikada čovek, a vi se uhvatili ulice na njoj ćete naći to što želite. Upozorite Đilasa da mu Veterani nećemo oprostiti i da ćemo mu vratiti istom merom, jer ne može da ruši ono što smo mi gradili i ne može da ubija ono što nije hranio. Za takva dela sledi kazna od koje se neće opraviti i neće stići da potroši one milione koje je pokrao od nas čestiti građana. Ovoj gospodi poručite šta ih čeka ako ne povuku RUČNU.”

Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je mesec i devetnaest dana.

²³⁵ Član 81 Krivičnog zakonika

3. *Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi*²³⁶ (Određeno je da mera bude sprovedena u Institutu za mentalno zdravlje i da traje dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine, s tim da povremeno lečenje ne može trajati neprekidno duže od 15 dana, niti ukupno duže od dva meseca. Ako se učinilac bez opravdanih razloga ne podvrgne lečenju na slobodi ili lečenje samovoljno napusti, sud će odrediti da se mera prinudno izvrši u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili drugoj specijalizovanoj ustanovi, a vreme provedeno u ustanovi za lečenje uračunaće se u kaznu zatvora.) Mera bezbednosti zabrane komuniciranja sa oštećenima (Trajanje navedene mere iznosi godinu dana od pravosnažnosti sudske odluke.)

Verbalne pretnje izrečene su putem telefona, u stanju neuračunljivosti. Izgovorene su ocu novinara i predsednika novinarskog udruženja. Te pretnje su se odnosile na obojicu.

Izrečene pretnje: „Je li to (*navodi se ime oca novinara*) je li vaš sin (*navodi se ime novinara*)? ”, „(*navodi se ime novinara*) piše svašta u novinama, a to više ne može da se izdrži, ubiću vas obojicu, ne može to tako”, „Je li to Srba? ”, „Je li to *navodi se ime oca novinara*)? ”, „Ovde Boban, izvini greška”.

Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je petnaest dana.

²³⁶ Član 82 Krivičnog zakonika stavovi 3, 4, 5 i 6 Krivičnog zakonika

<p>4. <i>Uslovna osuda</i> – utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine (Određeno je da se kazna ne izvrši ukoliko u roku od tri godine od dana pravnosnažnosti presude osuđeni ne izvrši novo krivično delo.) Mera bezbednosti oduzimanja predmeta (desktop računar). Mera zabrane prilaženja i komuniciranja sa oštećenim (Određeno je da se mera sprovodi tri godine od dana pravnosnažnosti presude.)</p>	<p>Pretnje su upućene putem interneta, ispod autorskog teksta oštećenog, koji je urednik i novinar jednog internet portala.</p> <p>Upućene pretnje: „(navodi se broj telefona novinara) broj telefona od (navodi se ime novinara), adresa (navodi se adresa novinara)!!!“, „ovaj lik piše huškačke tekstove, dajte da mu nahuškamo celu porodicu“, „(navodi se broj telefona) broj telefona od (navodi se ime novinara) adresa (navodi se adresa novinara), ovaj govornar huška narod na rat, pogledajte samo komentare, prozivaju se Srbi, Muslimani i Hrvati ovo se ... čoveka, zapalite mu kuću“, „ubićemo ti decu“, kao i „jebem ti decu i ženu, budaletino (navodi se broj telefona) broj telefona od X, adresa (navodi se adresa novinara)“.</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je tri meseca i tri dana.</p>
<p>5. <i>Uslovna osuda</i> – utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine (Određeno je da se kazna ne izvrši ukoliko u roku od tri godine od dana pravnosnažnosti presude osuđeni ne izvrši novo krivično delo.)</p>	<p>Pretnje su upućene putem interneta (društvene mreže <i>Twitter</i>), a povodom autorskog teksta oštećenog, koji je urednik i novinar jednog internet portala.</p> <p>Upućene pretnje: „(navodi se ime novinara), dođi da ti lično pokažem šta je nemoralno tako što ću ti lupiti pet šamara, mamu ti jebem, koji si tu kurac u ovoj državi?“ i „Recite mu da sam mu rekao da je pička i da može da mi popuši kurac. I ako ga vidim ikada da ću ga polomiti od batina. Pa će onda da razmisli pre nego što napadne nekoga u novinama bez da mu da mogućnost da se brani. Jebala vaša nepostojeća novinarska etika“</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je dva meseca i trinaest dana.</p>
<p>6. <i>Uslovna osuda</i> – utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine (Određeno je da se kazna ne izvrši ukoliko osuđeni u roku od tri godine od dana pravnosnažnosti presude ne izvrši novo krivično delo.) Mera bezbednosti oduzimanja predmeta (mobilni telefon sa pripadajućom SIM karticom)</p>	<p>Pretnje su upućene putem interneta (društvene mreže <i>Twitter</i>). Oštećena je novinarka, autorka i urednica više televizijskih istraživačkih serijala.</p> <p>Upućene pretnje: „Bolje sutra sedi kuci“, „KURVO BOLJE CUTI“, „Znam da nemas onoliku pratnju ali repovi vire, zbog tebe neko robija, mnogo si umislila“. Nakon što je novinarka postavila pitanje: „Kome ti pretiš?“ okrivljeni je odgovorio: „TEBI!“</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su tri meseca.</p>

7. *Kazna zatvora* u trajanju od godinu dana (Prethodno su utvrđene pojedinačne kazne zatvora za dva krivična dela ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 2 i 1 Krivičnog zakonika, u trajanju od po šest meseci, i za krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 1 Krivičnog zakonika, kazna zatvora u trajanju od četiri meseca. Određeno je da se kazna izvrši tako što će je osuđeni izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, bez primene elektronskog nadzora. Te prostorije ne sme napuštati, osim u slučajevima propisanim zakonom koji uređuje izvršenje krivičnih sankcija. Ukoliko osuđeni jednom u trajanju preko šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, sud će odrediti da ostatak kazne zatvora izdrži u Zavodu za izvršenje kazne zatvora.) *Mera bezbednosti zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenima* (Osuđenom je zabranjeno da se približava oštećenima na udaljenosti manjoj od sto metara, kao i da dalje uznemirava oštećene, odnosno dalje komunicira sa njima, u trajanju od dve godine od dana pravsnosti presude.) *Mera bezbednosti oduzimanja predmeta* (mobilni telefon sa pripadajućom SIM karticom i tablet računar sa pripadajućom SIM karticom.)

Pretnje upućene putem interneta (društvenih mreža: *Twitter* i *Facebook*). Više različitih krivičnih dela izvršeno je prema više lica – novinaru, autorki i voditeljki televizijske emisije (televizijska emisija se prikazivala na televiziji sa nacionalnom frekvencijom), kao i prema jednom političaru.

Pretnje koje su upućene novinaru: „Ime i prezime je đubre neotesano. (*navodi se ime novinara*) idi iz Srbije đubre fašističko ili ćeš nestati”.

Pretnje koje su upućene autorki i voditeljki televizijske emisije: „(*navodi se ime novinarku*) Sorošov špijun u Srbiji, zar to nije izdaja. Dno dana biće eliminisana.”

Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda protekla je jedna godina, sedam meseci i četiri dana.

Osuđujuća presuda		
Izrečene krivične sankcije	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p>1. <i>Uslovna osuda</i> – utvrđena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (Istovremeno je određeno da se kazna neće izvršiti ako okrivljeni za vreme od dve godine po pravnosnažnosti presude ne izvrši novo krivično delo.)</p>	<p>Verbalne pretnje izvršene su uživo i upućene su dvema osobama – novinarki internet portala i ženskoj osobi koja je bila sa njom u društvu.</p> <p>Napomena: Okrivljeni je negirao izvršenje krivičnog dela, ali je oštećenima na glavnom pretresu uputio izvinjenje.</p> <p>Izrečene pretnje: „Upaliću i vas i auto”</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta prvostepena presuda proteklo je pet meseci i petnaest dana.</p> <p>Od dana kada je doneta prvostepena presuda do dana kada je drugostepeni sud potvrdio odluku prvostepenog suda (žalbu je izjavilo nadležno tužilaštvo) proteklo je pet meseci i devetnaest dana.</p>
<p>2. <i>Uslovna osuda</i> – određena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (Prethodno su utvrđene pojedinačne kazne zatvora u trajanju od šest meseci za krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika, i kazna zatvora u trajanju od četiri meseca za krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 1 Krivičnog zakonika. Sud je istovremeno odredio da se utvrđena jedinstvena kazna neće izvršiti ukoliko optuženi, za vreme proveravanja u trajanju od tri godine od dana pravnosnažnosti presude, ne izvrši neko novo krivično delo.) <i>Mera bezbednosti oduzimanja predmeta</i> (mobilni telefon sa pretplatničkom SIM karticom i pripadajućim brojevima, računarsko kućište)</p>	<p>Pretnje upućene putem interneta (društvene mreže <i>Twitter</i>), autorki i voditeljki televizijske emisije, kao i članu njene porodice (kćerki).</p> <p>Napomena: Okrivljeni je na glavnom pretresu priznao izvršenje krivičnog dela, iskazao kajanje i izvinio se oštećenima.</p> <p>Upućene pretnje: „Ne mesaj se ni u bosnu ni oko vuciceve politike imas dete tako, e pa i ona ima picku zar ne. Obe na kolac posle seksa zato bolje da nisi vise ni rec pisnula jebacemo te dok ne crknes i tebe i cerku glupaco vise vucica i protes-te da nismo videli da spominjes, dzaba blokiras.“</p> <p>„Znam gde ti je cerka sutra znam gde ce biti u subotu, tvoja prica se završava I od ponedeljka cemo svi da budemo srećni, kada joj nabijem noz kroz utrobu sva ona mladost ce vrisnuti u suzama i bolu tvojih grehova.“</p>	<p>Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je dva meseca i dva dana.</p>

Rešenje kojim se izriče mera obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p><i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi</i> (Određeno je da se mera sprovodi u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi. Obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi traje dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine.)</p> <p><i>Mera bezbednosti oduzimanja predmeta</i> (dva laptopa sa punjačem, jedan hard-disk)</p>	<p>Pretnje u stanju neuračunljivosti upućene su putem interneta (društvene mreže <i>Twitter</i>) autorki i voditeljki televizijske emisije.</p> <p>Napomena: Okrivljeni je priznao izvršenje protivpravnog dela, kao i navode iz krivične prijave, iskazao kajanje i uputio izvinjenje oštećenoj.</p> <p>Upućene pretnje: „Ma ubit ću te kurvo izdajnička“ i „Jesam li ja tebi rekao kurvo četnička da me prijaviš ili ću ti odrubiti tu dvoličnu izdajničku svinjsku glavu“</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneto rešenje proteklo je dva meseca i četiri dana.</p>

KRIVIČNO DELO: IZAZIVANJE OPŠTE OPASNOSTI

Presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p><i>Kazna zatvora</i> u trajanju od šest meseci (Određeno je da će osuđena kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora, s tim da će joj sud, ukoliko jednom u trajanju dužem od šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u Zavodu za izvršenje kazne zatvora.)</p> <p><i>Novčana kazna</i> u iznosu od 50.000 RSD (Osuđena je dužna da kaznu plati u roku od tri meseca od dana pravnosnažnosti presude. Ukoliko to ne učini, sud će novčanu kaznu zameniti kaznom zatvora, tako što će za svakih započetih 1.000 RSD novčane kazne odrediti jedan dan zatvora.)</p>	<p>Pomaganje u izvršenju krivičnog dela izazivanja opšte opasnosti – paljenje kuće, u kojoj su se nalazili novinar i član njegove porodice (supruga).</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je dvanaest dana.</p>

Rešenje kojim se izriče mera obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi</i>	Nasrtanje opšteopasnim sredstvom (traktorom) na veću skupinu ljudi, među kojima je bila i ekipa televizije sa nacionalnom frekvencijom – izvršeno je u stanju neuračunljivosti.	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneto rešenje proteklo je mesec i dva dana.

KRIVIČNO DELO: PROGANJANJE

Rešenje kojim se izriče mera obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p><i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u psihijatrijskoj ustanovi</i></p> <p><i>Mera bezbednosti oduzimanja predmeta (laptop i mobilni telefon)</i></p>	Delo izvršeno u stanju neuračunljivosti. Sa oštećenom, novinarkom kablovske televizije, protivno njenoj volji, okrivljeni je nastojao da uspostavi kontakt, i to neposredno, preko trećeg lica, praćenjem, preduzimanjem drugih radnji u cilju fizičkog približavanja i putem sredstava komunikacije.	Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneto rešenje proteklo je četiri meseca i četrnaest dana.

Presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p><i>Uslovna osuda</i> – određena jedinstvena kazna u trajanju od jedne godine</p> <p>(Prethodno su utvrđene pojedinačne kazne zatvora u trajanju od po sedam meseci za dva krivična dela proganjanja. Sud je istovremeno odredio da se utvrđena jedinstvena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku od tri godine od dana pravosnažnosti presude ne izvrši novo krivično delo.)</p> <p><i>Mera bezbednosti oduzimanja predmeta</i> (četiri mobilna telefona sa pripadajućim SIM karticama i jednom SD karticom)</p>	<p>Putem sredstva komunikacije (<i>Viber</i> aplikacija) osuđeni je nastojao da sa dvema novinarkama javnog servisa, protivno njihovoj volji, uspostavi kontakt radi fizičkog približavanja.</p>	<p>Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je tri meseca i tri dana.</p>

KRIVIČNO DELO: NASILNIČKO PONAŠANJE

Osudjujuća presuda

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<i>Kazna zatvora u trajanju od šest meseci</i>	<p>Osuđeni je grubo vređao novinare televizije sa nacionalnom frekvencijom, drsko i bezobzirno se ponašao prema njima (blokirao automobil oštećenih svojim vozilom), vršio nasilje i jednom od njih naneo lake telesne povrede.</p> <p>Izgovorene uvrede: „Šta radite ovde, ovde ne možete da se parkirate“, „Jebem vam oca, majku, zapamtićete vi mene, ne znate s kim imate posla, došli ste iz Beograda da se bahatite, ne znate vi šta sam ja sve radio u zatvoru“, „Majmune, jebem vam majku cigani“, „Zapamtićete me neće vam niko pomoći“.</p> <p>Način na koji je naneta laka telesna povreda: Okrivljeni je više puta udario jednog oštećenog i to: prvo otvorenom, pa zatvorenom šakom u predelu glave.</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta prvostepena presuda protekao je jedan mesec i dvadeset sedam dana.</p> <p>Od dana kada je doneta prvostepena presuda do dana kada je doneta drugostepena presuda (žalbu je izjavio okrivljeni) protekla su tri meseca.</p> <p>Od dana kada je branilac okrivljenog podneo zahtev za zaštitu zakonitosti (vanredni pravni lek) do dana kada je drugostepeni sud odbacio navedeni zahtev proteklo je dvanaest dana.</p>

KRIVIČNO DELO: IZAZIVANJE NACIONALNE, RASNE I VERSKE MRŽNJE I NETRPELJIVOSTI

Osuđujuća presuda

Izrečena krivična sankcija	Specifičnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
<p><i>Uslovna osuda</i> – utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci</p> <p>(Određeno je da se kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni za vreme od četiri godine od dana pravnosnažnosti presude ne učini novo krivično delo.)</p> <p><i>Mera bezbednosti oduzimanja predmeta</i> (tri hard-diska i mobilni telefon sa pripadajućom SIM karticom).</p> <p><i>Mera bezbednosti zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenom</i></p> <p>(Navedena mera traje tri godine od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se ista može ukinuti i pre isteka vremena na koje je određena ukoliko prestanu razlozi zbog kojih je određena.)</p>	<p>Pretnje upućene putem interneta (društvene mreže <i>Instagram</i>), ostavljene su ispod fotografije na kojoj se nalazi lik člana porodice novinarkice (dopisnice) kablovske televizije.</p> <p>Napomena: Ugrožavanjem sigurnosti oštećene, okrivljeni je izazvao nacionalnu mržnju i netrpeljivost među narodima koji žive u Srbiji.</p> <p>Upućene pretnje: „Iako nikada u životu ni mrava nisam zgazio, nikad nisam bio konfliktna ličnost, apsolutno i nikada nisam kažnjavan, nikada osuđivan... a sva veća životna želja mi je da ubijem nekog albance? Rastrgao bih zubima čak i albansko dete, bez problema. Neverovatno je to. I ti si svojim radom tome doprinela, hvala ti na tome. Toliko se gneva tokom godina skupilo u meni da je to neopisivo rečima. Inače, imam neverovatnu sposobnost samokontrole, i ne dopuštam mržnji da negativno utiče na bilo koji aspekt u mom životu. Nadam se da će izbiti novi rat na Kosovu, ovog puta šiptarski teroristi i okupatori će imati prilike da osele sav srpski gnev, želju za pravdom i slobodom.”</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je pet meseci i šest dana.</p>

POSTUPCI KOJI SU OKONČANI DONOŠENJEM OSLOBAĐAJUĆIH PRESUDA I ODLUKA KOJIMA SE OPTUŽNI AKT ODBIJA ILI ODBACUJE

Oslobađajuća presuda

Specifičnosti u vezi s delom koje je okrivljenom licu stavljeno na teret

Vremenski okvir u kome je postupak okončan

Optužnim predlogom okrivljenom je stavljeno na teret da je (u neposrednom kontaktu sa oštećenim) izvršio krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ.

Prema navodima iz optužnog akta okrivljeni je u uračunljivom stanju ugrozio sigurnost lica koje obavlja poslove u oblasti javnog informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja pretnjom da će napasti na život i telo tog lica. Postupajuće tužilaštvo predložilo je sudu da okrivljenom izrekne adekvatnu krivičnu sankciju uz obavezno izricanje mere bezbednosti zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim.

Nakon sprovedenog dokaznog postupka sud je doneo oslobađajuću presudu budući da, prema stavu suda, *nije dokazano* da je optuženi učinio delo za koje je okrivljen.²³⁷

Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta prvostepena presuda protekla je jedna godina, pet meseci i četiri dana.

Od dana kada je nadležno javno tužilaštvo izjavilo žalbu do dana kada je drugostepeni sud doneo presudu kojom je potvrdio prvostepenu presudu proteklo je tri meseca i osam dana.

Optužnim predlogom dvema okrivljenim ženskim osobama stavljeno je na teret da su u saizvršilaštvu (u neposrednom kontaktu sa oštećenima) izvršile krivično delo nasilničko ponašanje iz člana 344 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ.

Prema navodima iz optužnog akta, okrivljene su u stanju uračunljivosti, svesne svog dela i njegove protivpravnosti, želeći njegovo izvršenje, grubim vređanjem i vršenjem nasilja značajnije ugrozile spokojstvo građana i teže remetile javni red i mir.

Postupajuće javno tužilaštvo predložilo je da sud svakoj okrivljenoj izrekne kaznu zatvora u trajanju koje neće biti kraće od pet meseci.

Nakon sprovedenog dokaznog postupka sud je doneo oslobađajuću presudu, budući da, kako se izjasnio, nije dokazano da su optužene učinile delo koje im se stavlja na teret.

Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta prvostepena presuda proteklo deset meseci i jedanaest dana.

Od dana kada je nadležno javno tužilaštvo izjavilo žalbu do dana kada je drugostepeni sud doneo presudu proteklo je osam meseci i devet dana.

²³⁷ Član 423 stav 1 tačka 2 Zakonika o krivičnom postupku

Rešenje kojim je odbačen optužni predlog

Specifičnosti u vezi s delom koje je okrivljenom licu stavljeno na teret

Optužnim predlogom okrivljenom je stavljeno na teret da je izvršio krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ.

Prema navodima iz optužnog akta, okrivljeni je ugrozio sigurnost većeg boja lica (među kojima se nalazilo i lice koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje), pretnjom da će napasti na život i telo oštećenih.

Postupajuće tužilaštvo predložilo je sudu da okrivljenom izrekne kaznu zatvora u trajanju ne kraćem od šest meseci.

Optužni predlog je odbačen, budući da je u toku postupka obavljeno veštačenje od strane stalnog sudskog veštaka, iz čijeg je nalaza i mišljenja utvrđeno da okrivljeni (zbog svog zdravstvenog stanja) nije sposoban da prati tok glavnog pretresa, da ne razume pojedine procesne radnje i njihove posledice i ne može sam, niti uz pomoć advokata, da zastupa svoja prava i interese, odnosno da nije sposoban da učestvuje u sudskom postupku.

Vremenski okvir u kome je postupak okončan

Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneto rešenje protekla je jedna godina, osam meseci i dvanaest dana.

Rešenje kojim je optužni predlog odbijen

Specifičnosti u vezi s delom koje je okrivljenom licu stavljeno na teret

Optužnim predlogom okrivljenom je stavljeno na teret da je (putem komentara na internet portalu) izvršio krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ, na štetu lica koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje, i (putem društvene mreže YouTube) dva krivična dela povreda ugleda zbog rasne, verske, nacionalne ili druge pripadnosti iz člana 174 KZ, na štetu dva lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje.

Sud je optužni predlog odbio kao neosnovan. Svoju odluku da odbije optužni predlog koji se odnosi na dva krivična dela povrede ugleda zbog rasne, verske, nacionalne ili druge pripadnosti iz člana 174 KZ – obrazložio je time da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivična dela koja su mu stavljena na teret. Optužni predlog koji se odnosi na krivično delo ugrožavanje sigurnosti sud je pak odbio, pozivajući se na to da se u radnjama koje je okrivljeni preduzeo ne stiču bitni elementi krivičnog dela koje mu je stavljeno na teret.

Napomena: Kako se radi o slučaju koji je sa više aspekata važan za ovu analizu, efekti odluke suda u konkretnom slučaju (u delu koji se odnosi na krivično delo ugrožavanje sigurnosti) detaljno će biti predočeni u poglavlju Zaključci.

Vremenski okvir u kome je postupak okončan

Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneto rešenje protekla je jedna godina i četrnaest dana.

Upoređujući zakonski okvir i izrečene sankcije, može se zaključiti da se u analiziranim slučajevima išlo u pravcu izricanja blažih krivičnih sankcija. To se, između ostalog, može videti u činjenici da je u osam slučajeva izrečena uslovna osuda, koja se određuje učiniocu lakšeg krivičnog dela onda kad se može očekivati da će upozorenje uz pretnju kaznom na njega uticati tako da krivična dela više ne vrši. Takođe, najduža izrečena kazna zatvora jeste kazna u trajanju od godinu dana, za koju je predviđeno da je osuđeni odsluži u prostorijama u kojima stanuje, i to bez elektronskog nadzora, za tri krivična dela ugrožavanja sigurnosti izvršena u sticaju. Od analiziranih predmeta, u samo jednom slučaju izrečeno je izdržavanje kazne u zatvorskim uslovima u trajanju od šest meseci. U prilog navedenom vredi napomenuti to da je u jednoj žalbi koju je tužilaštvo izjavilo protiv odluke o sankciji rečeno da je sud suviše značaja pridao olakšavajućim okolnostima, ne dajući konkretne razloge zbog kojih je činjenice koje je cenio ocenio kao olakšavajuće okolnosti.

Zaključak

Kada je reč o sudskim postupcima za zaštitu bezbednosti novinara i medijskih radnika, važno je obratiti pažnju na tri ključna segmenata. Prvo, na razlog zbog kog se rešavanje tih postupka pokazalo efikasnim; drugo, na karakter argumentacije koja stoji u osnovi nekih donekih odluka; treće, na određene tendencije koje navode na zaključak da je u domaćoj praksi uspostavljen automatizam u donošenju odluka o krivičnim sankcijama, te da se inklinira blažoj kaznenoj politici.

Analizirajući tok postupaka koji su u posmatranom periodu pravosnažno okončani, može se zaključiti da efikasnost u postupanju proističe iz činjenice da je od dvadeset predmeta ukupno devet rešeno prihvatanjem sporazuma o priznanju krivičnog dela. Takođe, tri predmeta rešena su tako što su okrivljeni priznali izvršenje krivičnog dela. Primeri iz prakse nedvosmisleno ukazuju na to da, ukoliko okrivljeni negira izvršenje krivičnog dela, (ne)efikasnost zaštite prava oštećenih više dolazi do izražaja.

Jedan od slučajeva uključenih u ovu analizu, postupak koji je u direktnoj vezi s postupkom koji se vodi povodom paljenja kuće Milana Jovanovića, novinara portala „Žig info” – o tome svedoči. Lice koje je priznalo da je učestvovalo u navedenom događaju – kao pomagač osobi koja je zapalila kuću – zaključilo je sporazum o priznanju krivičnog dela. Taj sporazum sud je prihvatio. Na osnovu činjenice da je krivično delo izvršeno 12. 12. 2018. godine, a da je presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela doneta i javno objavljena dvanaest dana kasnije – može se konstatovati da je taj predmet efikasno rešen. Međutim, kako ostala lica optužena da su kao saučesnici

izvršila krivično delo koje im je stavljeno na teret – nisu to izvršenje priznala (dve osobe su u toku istrage priznale izvršenje dela koje im je stavljeno na teret, ali su svoj iskaz na glavnom pretresu promenile, dok je treća osoba, optužena za podstrekavanje na navedeno krivično delo, izvršenje tog dela sve vreme negirala) – prvostepeni postupak i dalje je u toku. Do momenta sačinjavanja ove analize u navedenom postupku bilo je zakazano ukupno osamnaest pretresa. Od tog broja, svega jedanaest pretresa bilo je održano, dok su ostali bili odloženi. U decembru 2020. godine navršile su se dve godine otkako je novinaru Milanu Jovanoviću spaljena kuća. Iz navedenog je jasno da se teško može govoriti o efikasnosti rešavanja sudskih postupaka onda kad to rešavanje ne podrazumeva priznanje krivice optuženog.

O tome koliko argumentacija koja stoji u osnovi pravnosnažnih sudskih odluka može biti problematična sama po sebi, ali i kao podsticaj za neka dalja postupanja tužilaštva, govori obrazloženje rešenja kojim je odbijen optužni predlog postupajućeg javnog tužilaštva (u pitanju je krivično delo ugrožavanje sigurnosti). Reč je o tome da su na jednom portalu, iznad i ispod fotografije novinara, napisane sledeće poruke (u presudi označene kao postovi): „[...] Fašisti, ološi i izdajnici se mogu gledati na samo dva načina: preko nišana ili preko suda. Ovaj put mi smo odabrali drugi. Naredni...hm [...] Ne udaramo mi po mraku – Tačni ne treba mrak za to ;)“

Dok je tužilaštvo te reči ocenilo kao direktne pretnje kojima se ugrožava sigurnost novinara, sud se opredelio za to da pažnju sa ugrožavanja sigurnosti skrene na „dijalog“ koji su „autori“ između sebe, ispisujući poruke, vodili, kao i za to da pažnju, sasvim neosnovano, pokloni emotikonima kojima su izrečene preteće poruke završene. Obrazloženje suda bilo je sledeće:

Po nalaženju ovog suda, iz sadržine navedenih postova ne može se izvesti zaključak da u konkretnom slučaju postoji ozbiljna pretnja koja bi se sastojala u napadu na život i telo oštećenog, odnosno u ugrožavanju sigurnosti oštećenog [...] Sud nalazi da ovi navodi ne sadrže jasnu i nedvosmislenu pretnju da će okrivljeni ili bilo koje lice napasti na život i telo oštećenog, što je bitan element krivičnog dela iz člana 138 KZ niti bilo kakvu konkretnu pretnju koja bi imala karakter ozbiljne pretnje. U prvom od ova dva posta očigledno je da je ono što je inkriminisano kao pretnja (Naredni...hm) uslovljeno nekim budućim, još nepostojećim ponašanjem oštećenog, tako da se ne može smatrati pretnjom u smislu ovog krivičnog dela.

Drugi post, sat i po vremena kasnije, na istom mestu se očigledno nadovezuje na komentar nekog drugog lica, u smislu „ne treba nam mrak za udaranja“ i ne sadrži neophodno jasnu izjavu, doslovno da predstoji fizički napad sa lišavanjem života ili telesnim povreda-

ma, odnosno nije jasno da li se radi samo o figurativnom izražavanju, cenjeno u kontekstu prethodne rečenice, pri čemu treba imati u vidu da su postovi nastali u dijalogu tako da su pre svega namenjeni sa-govorniku, mada su javni i svima zainteresovanima dostupni. Pored toga, dve rečenice u drugom postu praćene su sa smiley J i winky ;), opšteprihvaćeno dobroćudnim emotikonima, što oduzima karakter ozbiljnosti navodnim pretnjama i postojanje pretnje kao bitnog elementa ovog krivičnog dela.

Relativizacija (pretećih) poruka posebno je opasna iz najmanje dva razloga. Najpre, ona u bitnoj meri otežava bavljenje poslom od značaja za javno informisanje. Potom, vrlo je dramatična i kao „poruka” za javno tužilaštvo. Primećeno je da se tužilaštvo, prilikom odlučivanja o tome da li će preduzeti krivično gonjenje ili neće, vodi time što prejudicira sudske odluke. To znači da se na vođenje sudskog postupka odlučuje samo ukoliko proceni da će sud doneti osuđujuću presudu. O tome kakvu će odluku sud doneti javno tužilaštvo može da zaključuje (samo) na osnovu već donetih sudskih odluka. Zbog toga je tužilaštvo, može se pretpostaviti, odbacilo veliki broj krivičnih prijava podnetih zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično delo ugrožavanja sigurnosti. Rezon je verovatno bio taj da će se te sumnje pred sudom svakako pokazati kao neosnovane.

Imajući u vidu oštećenog, koji je u ovoj analizi lice koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje, važno je podsetiti na to koliko je bitno da se krivične prijave ne odbacuju na osnovu unapred donetih zaključaka. Ukoliko tužilaštvo odbaci krivičnu prijavu, o njoj, po prigovoru oštećenog, odlučuje neposredno više tužilaštvo. Ako to tužilaštvo, što je najčešći slučaj, potvrdi odluku nižeg tužilaštva, oštećeni ostaje bez instance na kojoj bi mogao da traži zaštitu svojih prava.

Naposletku, veoma je bitno skrenuti pažnju i na to da su u analiziranim presudama uočene određene tendencije koje navode na zaključak da je u domaćoj praksi uspostavljen automatizam u donošenju odluka o krivičnim sankcijama (o tome, između ostalog, govori i broj izrečenih uslovnih osuda – od kojih je kod polovine trajanje utvrđene kazne zatvora i vremena proveravanja identično²³⁸), kao i to da se u praksi inklinira blažoj kaznenoj politici. Za efikasnu krivičnopravnu zaštitu medijskih radnika neophodno je iskoračiti iz automatizma i odluke o vrsti i trajanju krivične sankcije donositi tako što će svaki predmet biti sagledan u svojoj specifičnosti.

²³⁸ Utvrđena je kazna zatvora u trajanju od godinu dana, a vreme proveravanja u trajanju od tri godine

PREPORUKE:

- Evidencije sudova trebalo bi unaprediti posebnom oznakom za krivična dela učinjena na štetu novinara, čime bi se omogućilo jednostavno pretraživanje i dolaženje do podataka o sudskim postupcima zaštite novinara.
- Kada je reč o evidenciji MUP-a, analiza ukazuje na jasnu potrebu za vođenjem posebnih evidencija prijave napada na novinare i medijske radnike, s obzirom na to da način na koji su se do sada vodile evidencije nije omogućio uvid u tražene podatke. O tome bi, shodno Akcionom planu SRG, trebalo da se izjasne i medijska udruženja.
- Evidencija tužilaštava o slučajevima krivičnih dela učinjenih na štetu novinara trebalo bi da obuhvati sve aktivne slučajeve, bez obzira na to kada su se dogodili, ukoliko je u toku istraga ili postupak pred nadležnim sudom.
- Kako su institucionalni pritisci oblik ugrožavanja prava na slobodu izražavanja, evidenciju aktivnih predmeta tužilaštva trebalo bi upotpuniti i predmetima u kojima su novinari osumnjičeni i okrivljeni za krivična dela u vezi sa poslovima od značaja za javno informisanje, kako bi se stekla jasna slika o svim potencijalnim napadima i pritiscima na novinare.
- Podaci i evidencije bi, a u skladu sa međunarodnim dokumentima, trebalo da obuhvataju i slučajeve koji se tiču uzbunjivača u skladu sa Zakonom o zaštiti uzbunjivača, bilo da se uzbunjivači i novinarski izvori pojavljuju kao oštećeni ili kao učinioci krivičnih dela u vezi sa delatnostima od značaja za javno informisanje.
- Potrebno je da državni organi u sistemu zaštite novinara preispituju ustaljene prakse u postupanju, kao i da detaljno razmatraju specifične okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, kako bi se izbegao automatizam u postupanju – od kvalifikacije dela, preko prikupljanja dokaza i utvrđivanja svih činjenica relevantnih za donošenje pravilne i zakonite odluke, do navoda koji će se naći u obrazloženju kako tužilačkih odluka o odbačaju krivične prijave, tako i sudskih odluka o krivici i krivičnoj sankciji.
- Potrebno je napraviti posebnu i detaljnu analizu predmeta koji se okončavaju odbačajem krivičnih prijava od strane tužilaštva i istražiti uzroke i posledice ovakvog postupanja kako bi se prevazilazile prepreke u zaštiti novinara.
- Otvoriti javnu diskusiju o proširenju zakonskih mogućnosti za preispitivanje odluke javnog tužilaštva da ne preduzme krivično gonjenje, tj. odbaci krivičnu prijavu za krivična dela koja se gone

po službenoj dužnosti (u vidu sudskog preispitivanja), a u skladu sa ocenom ESLJP da je mogućnost podnošenja žalbe sudu u slučajevima kada tužilaštvo donese odluku o obustavljanju krivične istrage delotvoran pravni lek.²³⁹

- Posebno analizirati i posebnu pažnju posvetiti proceni bezbednosnih rizika u slučajevima u kojima su novinari ili redakcije izloženi višegodišnjim, serijskim ili specifičnim napadima ili kada postoji opravdana sumnja da u krivičnim delima učestvuju predstavnici najviših struktura vlasti i institucija.
- Pretrese u postupcima koji se vode sa ciljem zaštite novinara treba zakazivati u što kraćem roku, kako bi se smanjio prostor za eventualne zloupotrebe inače dozvoljenih procesnih ovlašćenja.
- Otvoriti diskusiju o potrebama izmene Krivičnog zakonika, Zakonika o krivičnom postupku i drugih relevantnih zakona kojima bi se obezbedili dodatni zakonski mehanizmi za efikasniju zaštitu novinara.

²³⁹ ESLJP je u slučaju CASE OF STOICA v. ROMANIA, mogućnost podnošenja žalbe sudu u slučaju da tužilac odluči da obustavi istragu, ocenio kao delotvoran pravni lek (Application no. [42722/02](#), paragrafi 105-109)

**SLOBODA
IZRAŽAVANJA
U VREME
VANREDNOG
STANJA I
PANDEMIJE
VIRUSA COVID-19**

Sloboda izražavanja garantovana je Ustavom Republike Srbije²⁴⁰ i relevantnim međunarodnim dokumentima.²⁴¹ Ustavom se jemči sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje. Ipak, ovo pravo spada u krug ljudskih prava koja mogu biti ograničena zakonom ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.²⁴²

Ustavom je predviđeno da su po proglašenju vanrednog ili ratnog stanja dozvoljena odstupanja od zajemčenih ljudskih i manjinskih prava samo u obimu u kojem je to neophodno i da mere odstupanja prestaju da važe prestankom vanrednog ili ratnog stanja.²⁴³

Prema Ustavu Srbije, vanredno stanje proglašava Narodna skupština, tokom vanrednog stanja Narodna skupština se sastaje bez posebnog poziva i ne može biti raspuštena, a Skupština je i nadležna institucija koja propisuje mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava. Tek ukoliko Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku o proglašenju vanrednog stanja donose zajedno predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade, pod istim uslovima kao i Narodna skupština.²⁴⁴

Odlukom predsednika Republike, predsednice Narodne skupštine i predsednice Vlade Srbije, 15. marta 2020. godine proglašeno je vanredno stanje²⁴⁵, kao odgovor na epidemiju virusa Covid-19. Sve odluke tokom trajanja vanrednog stanja, a kojima se znatno zadiralo i odstupalo od ljudskih i manjinskih prava, donosila je Vlada. Vanredno stanje ukinuto je odlukom Narodne skupštine,²⁴⁶ koja je na prvoj sednici pošto se sastala potvrdila sve odluke Vlade usvojene tokom vanrednog stanja.

Odluke Vlade koje su usvajane tokom trajanja vanrednog stanja imale su implikacije na slobodu izražavanja, slobodan protok informacija, pristup informacijama od javnog značaja i medijske slobode. Pored toga što su odluke menjane na gotovo svakodnevnom nivou, što je unosilo zabunu i pravnu nesigurnost za sve građane Srbije, nekoliko odluka imalo je najdirektniji uticaj na ograničavanje slobode izražavanja i pristup informacijama od javnog značaja.

*Naredbom o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije*²⁴⁷ uvedena je zabrana kretanja za sva lica u vreme poli-

²⁴⁰ Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS, br. 98/2006,

²⁴¹ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (član 19); Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 19), Evropska konvencija o ljudskim pravima (član 10)

²⁴² Ustav Republike Srbije, čl. 46

²⁴³ Ustav Republike Srbije, čl. 202

²⁴⁴ Ustav Republike Srbije, čl. 200

²⁴⁵ Odluka o proglašenju vanrednog stanja, Službeni glasnik RS br. 29 od 15. marta 2020. godine.

²⁴⁶ Vanredno stanje je ukinuto Odlukom Narodne skupštine o ukidanju vanrednog stanja 6. maja 2020. godine, Službeni glasnik RS br. 65 od 6. maja 2020.

²⁴⁷ Službeni glasnik RS, br. 34/2020, 39/2020, 40/2020, 46/2020 i 50/2020

cijskog časa, uključujući i predstavnike medija. U prva četiri dana po stupanju na snagu Naredbe, novinarima je u potpunosti bilo ograničeno kretanje, da bi potom bilo uvedeno rešenje po kojem novinari mogu da dobiju dozvole za rad (propusnice/akreditacije), koje im omogućavaju da nesmetano obavljaju posao u vreme zabrane kretanja. Najveći problem imali su slobodni novinari (frilenseri) kojima su bez jasno određene procedure dodeljivane ili uskraćivane propusnice, kao i novinari na lokalnom nivou, s obzirom na to da je način izdavanja akreditacija bio centralizovan. U tom procesu ključnu ulogu odigrala su novinarska udruženja, koja su u ime svojih članova preuzimala akreditacije i dostavljala ih na tražene adrese uz pomoć kurirskih službi.²⁴⁸

*Zaključkom Vlade o informisanju stanovništva o zaraznoj bolesti*²⁴⁹ ograničen je protok informacija, a izvori informisanja centralizovani, budući da je tim zaključkom bilo propisano da za informisanje o virusu Covid-19 nadležan isključivo Krizni štab sa premijerkom na čelu, kao i lica koja taj štab ovlasti. Zaključkom je predviđena mogućnost primene propisa koji se odnose na odgovornost i pravne posledice za širenje dezinformacija u periodu vanrednog stanja za sve osobe koje Zaključkom nisu ovlašćene da daju informacije. Zaključak je izazvao značajne reakcije domaće²⁵⁰ i međunarodne javnosti, pa je ubrzo nakon usvajanja stavljen van snage²⁵¹. Pa ipak, Zaključak je proizveo strah i autocenzuru, naročito kod lokalnih medija. Njime su naročito bili pogođeni građani na lokalnom nivou jer nisu mogli da dobiju pravovremene i pouzdane informacije iz lokalnih izvora.

Posledica Zaključka je i policijsko zadržavanje Ane Lalić, nakon objavljivanja članka kojim se ukazuje na nedostatak zaštitne opreme protiv virusa korona u Kliničkom centru Vojvodine. Protiv nje je podneta krivična prijava za krivično delo izazivanje panike i nereda iz člana 343 KZ, za koje je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina ukoliko je delo učinjeno putem sredstava javnog informisanja.²⁵² Nakon snažne reakcije medijskih udruženja i međunarodne javnosti, novinarka je puštena na slobodu, a krivične prijave protiv nje su odbačene mesec dana kasnije, međutim, određene posledice tog čina su ostale. Njenim hapšenjem poslata je snažna poruka svim novinarima i uvedena je opšta nesigurnost u oblasti javnog in-

²⁴⁸ Sloboda izražavanja i medijski pluralizam u vreme vanrednog stanja, NUNS, dostupno na <http://nuns.rs/about-nuns/publications/reports.html>

²⁴⁹ Službeni glasnik RS, broj 48/20 od 31. marta 2020. godine

²⁵⁰ <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/slavko-curuvija-fondacija-vlada-ne-sme-da-ogranicava-novinarska-istrazivanja-kao-ni-drustveni-dijalog-o-pandemiji/> <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/ndnv-zakljucak-vlade-srbije-je-pokusaj-uvodjenja-cenzure-i-orvelovske-fikcije/>

²⁵¹ <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/brnabic-vlada-srbije-povlaci-odluku-o-informisanju-na-molbu-predsednika/>

²⁵² Član 343 Krivičnog zakonika: (1) Ko iznošenjem ili pronošenjem lažnih vesti ili tvrdjenja izazove paniku, ili teže narušavanje javnog reda ili mira ili osujeiti ili značajnije omete sprovođenje odluka i mera državnih organa ili organizacija koje vrše javna ovlašćenja, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno putem sredstava javnog informisanja ili sličnih sredstava ili na javnom skupu, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

formisanja – šta sme ili ne sme da se objavljuje.²⁵³ Pored toga, Ana Lalić je od tada i dalje žrtva kampanja diskreditovanja, verbalnog zlostavljanja i pretnji (i od visokih zvaničnika), uključujući i plaćeni oglas/kampanju na različitim servisima kompanije „Google”. Zbog ugrožene bezbednosti, redakcija za koju radi dodelila joj je fizičko obezbeđenje i panik taster.²⁵⁴ Komentarišući slučaj privođenja Ane Lalić, premijerka je iznela tvrdnju da je novinarka uhapšena zato što je *širila lažne vesti*, što je protivno čl. 34 st. 3 Ustava RS, koji propisuje da se svako smatra nevinim za krivično delo dok se njegova krivica ne utvrdi pravnosnažnom odlukom suda. Tvrdnje iz teksta naknadno je potvrdio i član Kriznog štaba dr Predrag Kon. Slučaj je značajan i sa stanovišta zaštite novinarskih izvora jer je od osumnjičene traženo da otkrije identitet izvora. Pored toga, privremeno su joj oduzeti telefon i laptop, čime su bili ugroženi ne samo izvori sa kojima je komunicirala o temi o kojoj je pisala već i svi ostali izvori i kontakti.²⁵⁵

Sledeća mera koja je uticala na ograničavanje slobode izražavanja bila je *mera ograničenja pristupa novinarima dnevnim konferencijama za štampu Kriznog štaba o pandemiji*, koja je od 10. aprila bila na snazi deset dana, nakon čega je povučena. Konferencije za novinare Kriznog štaba održavale su se bez prisustva novinara koji su pitanja dostavljali unapred elektronskim putem, a članovi Kriznog štaba su na konferencijama čitali unapred pripremljene odgovore.

*Uredbom Vlade RS o primeni rokova u upravnim postupcima za vreme vanrednog stanja*²⁵⁶ rokovi za odgovore organa uprave su tokom vanrednog stanja prestali da teku, što je onemogućavalo blagovremeni pristup informacijama na osnovu rokova predviđenih Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Osim uticaja na slobodu medija, vanredno stanje i mere i odluke Vlade imali su implikacije i na pravosudni sistem Srbije. Rad pravosuđa izmenjen je uredbama koje su diskutabilne, ne samo u formalnom smislu, zbog isključivanja Narodne skupštine iz postupka usvajanja ovakvih odluka, već i u suštinskom smislu, budući da je njima ograničeno pravo na pravično suđenje, koje se prema Ustavu ne može ograničiti čak ni u vreme vanrednog stanja.²⁵⁷

*Uredbom o rokovima u sudskim postupcima za vreme vanrednog stanja*²⁵⁸ uređen je prestanak toka rokova u svim postupcima

²⁵³ <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/za-beograd-po-vesti-centralizacija-informisanja-pogubna-po-lokalne-medije-koji-gube-svrhu-postojanja/>

²⁵⁴ <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/ana-lalic-dodeljeni-su-mi-fizicko-obezbedjenje-i-panik-taster-nastavicu-jos-odlucnije-video/>

²⁵⁵ <https://lupiga.com/intervju/razgovor-s-anom-lalic-kad-su-me-priveli-provalili-su-mi-u-mobitel-i-otkrili-izvore>

²⁵⁶ Uredba Vlade RS o primeni rokova u upravnim postupcima za vreme vanrednog stanja, Službeni glasnik RS, br. 41 od 24. marta 2020, 43 od 27. marta 2020.

²⁵⁷ Videti više u: „Pravosuđe u doba vanrednog stanja, formalna suspenzija i prividna normalnost”, Sofija Mandić u Tužilačka reč br 35

²⁵⁸ Sl. glasnik RS, br. 38/2020 od od 20.03.2020. godine

pred sudovima i tužilaštvima – u parničnim, krivičnim, vanparničnim i izvršnim postupcima, u upravnom sporu, čak i postupcima pred Ustavnim sudom. Brojne su kontroverze ove uredbe²⁵⁹, a posledica je bilo otkazivanje gotovo svih prethodno zakazanih suđenja.

*Uredbom o načinu učešća optuženog na glavnom pretresu u krivičnom postupku koji se održava za vreme vanrednog stanja*²⁶⁰ propisano je da je u krivičnom postupku koji se vodi pred prvostepenim sudom, kada predsednik veća, odnosno sudija pojedinac nađe da je obezbeđenje prisustva optuženog koji se nalazi u pritvoru na glavnom pretresu otežano zbog opasnosti od širenja zarazne bolesti, može odlučiti da se učešće okrivljenog na glavnom pretresu obezbedi putem tehničkih sredstava za prenos zvuka i slike, ako je to s obzirom na tehničke uslove moguće. Pre donošenja te uredbe, ovo pitanje bilo je regulisano tako što je Ministarstvo pravde uputilo dopis sudovima u Srbiji. Nakon reagovanja Advokatske komore Srbije da dopis Ministarstva ne može biti valjan osnov za sprovođenje predloženih mera, kao i da takva mera predstavlja drastično kršenje prava na pravično suđenje okrivljenih,²⁶¹ Vlada je usvojila navedenu Uredbu uz supotpis predsednika Republike Srbije.

Zaključkom Visokog saveta sudstva predviđeno je da će se u toku vanrednog stanja održavati samo suđenja koja ne trpe odlaganja, dok su sva ostala suđenja odložena. Zaključkom je precizirano i koja suđenja ne trpe odlaganja, a među njima su, pored pritvorskih predmeta, i krivična dela izvršena za vreme vanrednog stanja i u vezi sa vanrednim stanjem, kao i dela u kojima se odlučuje o zabrani rasturanja štampe i širenja informacija u sredstvima javnog informisanja.²⁶²

Treba takođe naglasiti i to da su tokom trajanja vanrednog stanja, ali i nakon njegovog ukidanja, zabeleženi brojni slučajevi napada na novinare. Tokom trajanja vanrednog stanja NUNS je registrovao ukupno 47 slučajeva incidentnih događaja prema novinarima – 32 različitih oblika pritisaka i 15 slučajeva različitih oblika napada na novinare: dve pretnje smrću, dva pritvaranja kao oblika fizičkog ugrožavanja novinara, sedam verbalnih pretnji, dva fizička napada na novinare i dva napada na imovinu.²⁶³

U vezi sa merama protiv virusa korona, Vlada Srbije je početkom jula ponovo najavila mogućnost uvođenja restriktivnih mera u vidu zabrane kretanja i policijskog časa, što je izazvalo nasilne proteste od 7. do 9. jula na ulicama Beograda i nekoliko većih gradova u Srbiji.

²⁵⁹ Videti više u: „Sudski postupci u vanrednom stanju-pometnja sa rokovima”, Slobodan Beljanski, advokat i podpredsednik CEPRIŠ-a, dostupno na <https://www.otvorenavrataprawosudja.rs/teme/ustavno-pravo/sudski-postupak-u-vanrednom-stanju-pometnja-s-rokovima>

²⁶⁰ *Službeni glasnik RS*, broj 49 od 1. aprila 2020.

²⁶¹ <https://aks.org.rs/aks/wp-content/uploads/2020/03/saop%C5%A1tenje-povodom-skype-sudjenja.pdf>

²⁶² <https://vss.sud.rs/sites/default/files/attachments/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D1%99%D1%83%D1%87%D0%B0%D0%BA.pdf>

²⁶³ Sloboda izražavanja i medijski pluralizam u vreme vanrednog stanja, NUNS, dostupno na <http://nuns.rs/about-nuns/publications/reports.html>

Za svega nekoliko dana trajanja protesta povređen je veliki broj novinara, a povrede su im zadali kako demonstranti, tako i predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova.

O pojedinačnim slučajevima napada na novinare tokom trodnevnih demonstracija u Beogradu, Novom Sadu i Nišu obavestena je Platforma Saveta Evrope za promociju zaštite i bezbednosti novinara.²⁶⁴ Ministarstvo unutrašnjih poslova je odgovorilo na upit Saveta Evrope o ovim događajima, a odgovor MUP-a ukazuje da je većina slučajeva napada na novinare tokom protesta u drugoj polovini oktobra i dalje bila u fazi istrage.²⁶⁵

²⁶⁴ <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/serbia>

²⁶⁵ <https://rm.coe.int/serbia-reply-en-attacks-and-obstruction-of-journalists-covering-belgra/1680a01995>